

LATINSKÁ
SYNONYMIKA.

PRO ŠKOLU I DŮM

VYDAL

ARNOŠT SKŘIVAN,
PROFESSOR PŘI C. KR. GYMNASII CHRUDIMSKÉM.

V CHRUDIMI.

TISKEM A NÁKLADEM ST. POSPÍŠILA ZETĚ.

1890.

Sestavuje „Lat. Synonymiku“ měl jsem po ruce vedle našich slovníků: Vojáčkova, Řihova a Kottova tyto knihy pomocné: Handbuch der latein. Synonymik von Ludwig Doederlein, 2. Ausgabe; Lateinische Synonymik von Dr. Ferdinand Schultz, 8. Auflage; Lateinische Synonymik von Dr. Hermann Menge, 3. Auflage; Studien zur lateinischen Synonymik. Ein Beitrag zur Methodik des Gymnasialunterrichts. Von Dr. Tegge; Lateinische Schulsynonymik. Von Dr. Tegge; Kurzgefaßte lateinische Synonymik nebst einem Antibarbarus von Dr. Carl Meiszner, 3. Auflage; Lateinische Synonyma. Zusammengestellt von P. B. Sepp, 6. Auflage; Lateinische Stilistik von O. Drenckhahn; Etymologisches Wörterbuch der lateinischen Sprache von Alois Vaníček, 2. Auflage; Hülfsbüchlein für die Aussprache der latein. Vocale in positionslangen Silben von Anton Marx, 2. Auflage.

Milému kolegovi, p. Janu Roubalovi, prof. gymn. chrudimského, jenž věnoval účinnivou píli opravě tohoto dílka a jeho seznamům, činím díky upřímné.

CA. S.

1.

abesse (proti **adesse**) nepřítomnu, vzdálenu býti; zn. že něco chybí, aniž však těžce a podstatně se pohřešuje: **ab urbe, absunt mihi amici**;

deesse scházeti, nedostávati se; o tom, jež jsouc potřebno a žádoucnou se pohřešuje a mělo by přítomno býti: **exercitui frumentum deest**;

dēficere docházeti, opouštěti, nedostávati se: **tempus te citius quam oratio deficiet**; **vires me deficiunt**; **sol deficit** zatmívá se (ale nemizí ze světa); — **dēficere** ab aliquo ad aliquem odstoupiti, odvrátiti se od koho (považujíc odstoupení za čin soukromý a více se stránky mravní): **ab amicitia populi Romani**;

dēsciscere ab aliquo ad aliquem odloučiti, odchýliti se (označujíc odpadnutí více jako veřejný čin po snesení obecném): **multae longinquiores civitates ab Afranio desciscunt**. — **Pamatovati** třeba: **deesse alicui n. př. amicis** nepomoci, nepřispěti jim; **opustiti je** (pomoci), **odepřiti jim pomoci**; **negotio non deest** má se k dílu, **deesse communi saluti** obecné spásy obmeškati, **occasioni temporis** **deesse** zameškati vhodné příležitosti, **sibi deesse** škoditi sobě, sebe obmeškati, **opustiti**. — **Proti tomu**: **adesse alicui** při někom býti, pomáhati, přispívati komu radou i skutkem, zvl. hájiti koho při soudě: **assum amicis**; **semper ab senti affui** Deiotaro.

2.

absolvere dokončiti, dodělati, odbyti co (že již k úplnosti nic neschází): **absolvi rem (negotium)**;

peragere provésti, k místu a konci přivésti, dokonati (byla-li práce těžka a má-li se označiti, jak byla provedena): **inceptum**; **Gracchus nihilo minus comitia peregit**;

perficere dodělati, dohotoviti, skončiti (tak že jest dílo úplně a bezvadno): **pontem**, **opus**, **munitionem**;
exsequi vytrvale až k cíli za čím jíti, vykonati, provésti, vyříditi co: **mandata**; **ius suum armis usque ad extremum exsequi**.

3.

adiuvāre pomáhati, podporovati, prospívati komu: **consilio** **et re** radou i skutkem. — Spojencům (**sociis dimicantibus**, dokonce pak **laborantibus**) nezbytno jest pomáhati = **auxilium ferre** = **auxiliārī** moc a sílu trpícího podporovati, utvrzovati, pomoci poskytovat; (**auxilia** vojska pomocná jako spojenci; **auxilium** zvyšuje sílu trpícího, stísněného);

opitulārī = **opem ferre** někomu v nouzi jako dobrodinec, pohostinný přítel účinnými prostředky, penězi a vlivem pomoci poskytnouti, pomocí přispěti.

4.

administrāre vrchní správu míti, řídit a spravovati: **provinciam**, **rem publicam**; **bellum** jest obsáhlejšího smyslu nežli **bellum gerere**, zahrnujíc v sobě všechny přípravy a opatření, jichž k vedení války třeba = válku řídit jako vrchní velitel; sr. **bellum gerere**;

fungi podle své povinnosti úřad a důstojnost spravovati, zastávat: **munere** (**officio**) svou povinnost konati; **honoribus** (čestné) úřady spravovati; **militia perfunctum esse** míti vyslouženo.

5.

aequus (vl. vodorovný) v sobě samém rovný, stejný, rovnoměrný: **animus aequus** mysl klidná; přen. spravedlivý, slušný;
plānus (proti **asper**) hladký, plochý, rovný, drsností nemající: **loca plana** roviny; přen. zřetelný, jasný: **planum facere** vyložit něco;

aequālis stejnorodý, tytéž vlastnosti mající: **aequalis** vrstevník: **Livius Ennio aequalis fuit**;

pār, **paris**, stejně veliký, stejně silný, jsoucí s někoho (proti **impar**): **alicui aliqua re**.

6.

aetās (z **aevitas**, což z básn. **aevum**) věk: **aetas aurea**; pak trvání života, živobyť: **aetatem** aneb **tempus vitae**

degere; věk, v němž kdo právě jest, léta; decimo aetatis anno; filius id aetatis v tom věku; omnis aetas lidé všelikého věku (staří, mladí); ab ineunte aetate od počátku jinošství (před vstoupením do života občanského); též: pokolení lidské, koleno: Nestor tertiam iam aetatem hominum videbat;

senectūs stáří;

vetustās dlouhá doba, po kterou co trvalo: vetustas vini; senium sešlost věkem. — Části života lidského jsou tyto: infans, parvulus, puer, adulescens, iuvenis; aetas iam constans, media, firmata, corroborata věk mužský; senior, senex, grandis natu věku velikého.

7.

aeternus (z aeviternus) věčný, odvěčný, nepomijitelný (nemajíc počátku ani konce): aeternus deus; ab aeterno tempore in aeternum.

sempiternus bez konce, neskonalý, ustavičný: memoria sempiterna; sempiternus Vestae ignis; o pozemských věcech říká se vůbec: perpetuus, diuturnus, continuus, assiduus; na věky, na vždy = in perpetuum.

8.

Afer (jen subst.) rodilý Afričan: Hannibal Afer fuit; **Africus** (adjekt.) africký, k Africe náležející: terra, ventus; **Africānus** africký, jen někdy v Africe jsoucí, jen na čas někdy v ní se zdržující: Scipio Africanus; legiones Africanae legie římské v Africe ležící. Bellum Africanum jest tedy válka s obojí strany mezi Římany (ku př. mezi Caesarovci a Pompejovci) v Africe vedená; avšak bellum Africum válka vedená s obou stran mezi Afričany aneb mezi Afričany a Římany.

Podobně se rozeznávají: Gallus (subst. i adjekt.) — Gallicus (bellum) — Gallicānus (legiones); Hispānus — Hispānicus — Hispāniēnsis (bellum); Asiānus — Asiāticus (Scipio, bellum, genus dicendi); Germānus — Germānicus (Drusus, legiones); Macedō (Philippus) — Macedonicus (Metellus); Peloponnēsius (civitates) — Peloponnēsiacus (bellum); Siculus — Siciliēnsis (quaestura); Trōiānus (equus) — Trōicus (bellum, tempora).

9.

ager orné pole, role; **cultissimus**, **incultus**; **agricultura** orba; často znamená ager území, půda, krajina, dědina k obci nebo k městu náležitá; **agri** kraj, venkov (proti městu): **agros vastare**, **ex agris perditos homines colligere**; **rūs** kraj, venkov (i ves) proti městu, dotýkajíc se prostoty a půvabnosti života venkovského; **ruri vivere** nebo **rusticari**.

10.

agere usilovati oč, státi oč, obmýšleti co: **id egi**, **ut regno expelleretur**;
facere a **efficere** provést, vykonati co, dokázati co, k místu přivést: **infectis rebus** s nepořízenou; **agere cum aliquo** vyjednávat s kým; **facere cum aliquo** státi k někomu, býti po straně jeho.

11.

albus bledě bílý (proti ater), bělavý: **color**; bílé, šedivé vlasy: **cani capilli** (**praecanus** velmi šedivý);
candidus bělostkvoucí, sněhobílý (proti niger): **candidior nive**; **candida avis** = labuť.

12.

aliās jindy (= **alio tempore**): **sed de hac re alias pluribus**;
aliter jinak, jiným způsobem: **aliter de hac re indico**, **actu**;
alibi jinde, na jiném místě (= **alio loco**): **nusquam alibi**;
ostatně, jinak, sic vyjadřuje se slovy **ceterae res**, zvl. **abl. ceteris in rebus**, též: **in ceteris**.

13.

aliquis někdo: **forsitan aliquis dixerit**;
quidam některý, jakýsi (znamená osobu neb věc, kterou mluvící zevrubněji označiti buď nemůže, buď nechce): **Romanus quidam**.

14.

amāre (a mor) milovati z náchylnosti (proti odisse): **uxorem**, **liberos**, **patriam**;
diligere (dis-lego vl. vybírat ze mnoha jiných) milovati z úcty, vážit si koho (proti negligere): **amicum diligere**; **regem sicut parentem**; subst. tomuto verbu odpovídající jest **caritas**;

adamāre zamilovati, oblíbíti si koho: *gloriam, honores*; — milovaný = *carissimus, optimus*, neboli *pron. poss.*, nikoliv *amatus* nebo *dilectus*.

15.

ambitiō (*ambire* pův. obcházení (sobě) lidí k dosažení úřadu a důstojnosti) dovolené (řádné) ucházení se o úřad, pak ctižádost vůbec; *sr. ambitiosus* ctižádostivý, zálibný;

ambitus vkupování se v úřady (úplatky, jichž kandidati často bezměrně a nestoudně užívali), nedovolené a neřádné o úřad se ucházení.

16.

āmittere (*a - mittere* vl. od sebe pustiti) buď vinně, buď nevinně ztratiti, pozbyti, z nedbalosti, náhodou a p. oč přijíti (proti *retinere*): *pecuniam, tempus*;

perdere (*per - dare* vl. zahubiti) vlastní vinou ztratiti, takže věci ztracené již není (proti *servare*), zkaziti, zmařiti: *operam, spem, liberos*; *Decius Mus amisit vitam, at non perdidit*.

17.

amor láska (z náchylnosti — *amare*);

cāritās láska z uctivosti vzniklá, vážnost, milost (*diligere*);

pietās vl. zbožná, úctyplná mysl, zvl. povinná láska k bohům, vlasti, rodičům i dobrodincům. *Pietas est iustitia erga deos*.

18.

anima vl. dech (z koř. *an* = dýchat) duše jakožto základ žití živočišného, protož: *animam edere* nebo *efflare* duši vydechnouti, život dokončiti;

animus duch (dušeslovně proti *corpus*), jenž v sobě chová veškery síly duševní, zvl. činnost citící, žádací, srdce, mysl: *animi aegritudo, magnitudo, animo aequo*, tudíž zvl. srdce, srdnatost: *animos militum confirmare, erigere*;

mēns, mentis (z koř. *man* — mysliti *sr. meminī*) duch myslící a soudící, rozum: *mentis compos* zdravého rozumu; *mente comprehendere* nebo-li *complecti* aliquid něčemu rozuměti;

ratio vl. uvažování; rozumná rozvaha, rozum: *homo est animal rationis particeps*;

spīritus vl. dech, zvl. duch vysoký, mysl smělá, vysokomyslnost, pýcha, zpupnost.

19.

animal, **animāns** každý živočich, tedy i člověk;
bēstia zvíře, živý tvor rozumu a řeči nemající, zvl. šelma (lev, tigr, vlk): **ad bestias mittere**, a **bestiis laniari**;
bēlua netvor, obluda, zvl. veliké, nemotorné zvíře (jako: slon, velryb a j.): **visa est belua vasta et immanis**;
fera (proti **cicur sc. bestia**) zvíře lesní, divoké, zvěř, která se loví: **ferae in plagas incidunt**.

20.

annuus rok trvající, roční, jednoroční; **tempus**, **imperium**;
anniversārius (**annus - verto**) výroční, každý rok téhož dne se vracející: **ludi**, **sacra**;
sollemnis (**sollus = totus a annus**) každého roku s jistou slavností se opakující, pak vůbec: slavnostní, obvyklý, obyčejný: **sacrificia**, **dies festi**;
quotannīs (**adv.**) co každého roku jednou se děje, každoročně, ročně: **consules quotannis creabantur**.

21.

ante před (jsa obličejem ku předmětu obrácen): **ante se hostem videre**;
prō před (majíc předmět vzadu za sebou): **stationes agere pro portis** (stráž jest obrácena zády ku branám);
apud před, za něčí přítomnosti (které u výkonu třeba jest): **dicere apud iudices**;
cōram (**con - os, oris** tvář) vl. tváří v tvář, před (za nahodilé něčí přítomnosti): **dicere coram amicis**.

22.

aperire (proti **tegere, operire**) odkryti, odbaliti: **caput, ianuam otevřítí**; **quid sentiam aperio** vyjevují své mínění;
patefacere (proti **claudere**) otevřítí, přístupným učiniti: **aditum loci**; **iter per Alpes**.

23.

ārdēre (téhož kmene jako **ārēre** suchým býti) hořeti, v popel se obracet: **domus ardet**;
flagrāre (z koř. **flag**, sr. **flamma**) hořeti plamenem, plápolati: **naves onerariae flagrant**; — obě verba i přen.: **oculi ardent**; **cupiditate, desiderio flagrare** prahnouti; **Gallia ardet se jítí**;

ūrere páliťi (o palčivé bolesti, kterou oheň působí): **calore** uri; **sol** urit;
combūrere na dobro spáliti, upáliti, v popel obrátiti: **vivum**;
cremāre, coucremāre zvl. mrtvolu spáliti: **mortui igni**
cremantor.

24.

argūmentum (**arguo** pův. ojasniti) důvod na skutecích založený, důkaz, doklad;
ratio důvod rozumový, pohnutka;
documentum vše, co k poučení a výstraze býti může, příklad poučlivý, důkaz, průkaz, výstraha, ukázka: **Ruinae Sagunti omnibus documento erunt, ne quis fidei Romanae confidat**;
causa vnější příčina, podnět, původ: **nunquam bellorum civilium causa deerit**;
specimen (jen sing.) ukázka, znamení, známka: **ingenii**;
 příklad dáti: **exemplum edere, prodere**; — **exemplar** vzor, ideal.

25.

arma zbroj, zbraň zvl. zbraň ochranná k boji z blízka: přilbice, štít, krunýř, železné holeně, meč;
tēla zbraň útočná (zvl. k boji z dáli a ku zranění): kopí, oštěp, šíp: **extrateli iactum, ictum** z dostřelu.

26.

armentum (**arare**) stádo hrubého dobytka; **armenta** (obyčejně) skot;
iūmentum (místo **iu[g]mentum** z **iungere**) jednotlivý kus tažného dobytka (n. př. vůl, kůň, osel), tahoun, soumar. — Oba tyto druhy chová člověk ku práci. — Potravou a majetkem jest: **pecus-oris** n. stádo bravu (ovce, kozy, vepři); **pecora**, um = stádo pastevné;
pecus, pecudis f. jednotlivý kus drobného dobytka, zvl. ovce (s vedlejším významem hlouposti a tuposti, proto též přezdívkou o lidech: **ista pecus** = ten pitomec!).

27.

audēre (z **avidere** vl. chuť k čemu míti) odvážiti se čeho, směle a nebezpečností nedbajíc čeho se podjati a vykonati;
cōnārī s odhodlanou myslí a pevnou vůlí o něco se pokusiti:
magnum opus et arduum conamur; C. Mucius.

in castra Porsennae venire ausus eumque interficere conatus est.

28.

bellicus válečný, k válce hledící, vojenský: laus (gloria) bellica; bellicae caerimoniae; res bellicae válečnictví, vojenství;

bellicōsus války milovný, bojechtivý, bojovný (o osobách): natio, homines; aetas militaris věk službou vojenskou povinný.

29.

bellum gerere válku vésti, válčiti (o vůdci polním i národě, jenž ve stavě válečném jest);

bellum administrāre válku řídit, spravovati v. administrare;

bellum dūcere válku prodlužovati: Caesar bellum duci non facile existimabat; bellum longius ducere.

Důraznější než toto jest **bellum trahere** válku protahovati: bellum in tertium annum; unum bellum annum iam tertium trahitur se vleče.

30.

bibere pít, aby žízeň uhasil: cava manu aquam bibere; pōtāre popíjeti, píti (silně a dlouhými doušky): ad multam noctem potare; totos dies potabatur; (potor piják, pijan, potatio pitka).

31.

blandīrī lahoditi, lichotiti komu (řečmi i posunky): matri; **assentārī** (assentīrī přisvědčiti, souhlasiti s kým) přisvědčovati, k libosti mluvit, pochlebovati komu (= ad voluntatem loqui): negat quis? nego; ait? aio, postremo imperavi egomet mihi omnia assentari; **adūlārī** (vl. přilísati se) lísati se k někomu, podlízavě komu pochlebovati (s příhanou): tyrannum; more adulantium procumbere.

32.

bonus dobrý vůbec; vir bonus dobrý vlastenec; bona statky; bene vivere poctivě žíti; dobré (zlé) svědomí pulcherrimi facti (delictorum) conscientia; **probus** poctivý, řádný, dobrý (jenž svědomitě své povinnosti koná); též o věcech, jež jsou bezvadny: pravý, neporušený,

řádný: *res probae*, *merx proba*; *probe* (nikoli *bene*) *scire*;

honestus mravně dobrý (proti *turpis* mravně špatný), počestný, vážený: *homo honestus et nobilis*; *homines honestissimi* (vedle *splendidissimi*) zvl. název rytířstva (*ordo equester*);

frūgī (vl. dativ: k užitku) užitečný, poctivý, správný, hodný, statečný: *servus frugi* (proti *nequam*); *Piso frugi*;

bene mōrātus dobře zvedený, mravopočestný;

rēctus (zvl. o činech hledíc k jejich účinkům): pravý a moudrý, odpovídající rozumu i mravnosti: *rectum consilium* moudrý úmysl.

33.

callidus (z *calleo* [*callum* hrubá, ztvrdlá kůže]) zkušeností a cvikem obratný, opatrný, obmyslný, zkušený: *artifex*; *natura nihil potest esse callidius*; pak chytrý (o sobě bez příhany): *homo versutus et callidus*; **āstūtus** (*astutia* zchytralost, lstivost) zchytralý, úskočný, lstivý, potměšilý (s příhanou): *homo astutus et fallax*.

34.

capere 1). vzít něco v majetek (*urbem capere*); 2). kvapně se chopiti, popadnouti: *arma capere*, *arripere*; **accipere** přijati to, co se podává: *pecuniam oblata*; **sūmere** klidně vzít něco (co přichystáno jest), abych toho užil neb upotřebil: *cibum*, *arma*;

excipere 1). vyníti (*exceptis excipiendis*); 2). vzít, přijati to, nač jsem čekal;

intercipere zachytiti, polapiti, přejati něco neb někoho na cestě: *epistulam*;

recuperāre něco pracně opět získati, ku svému zase přijíti: *amissa*, *urbem*;

dēmere (*de-emere*) vzít něco z celku, čím se tento zmenší, odnít (proti *addere*): *iugum bubus*; *securae fascibus*;

adimere odnít něco dobrého (majetníku vzít věc nějakou, čím tento schudne): *alicui pecuniam*, *vitam*, *militibus arma*;

eximere obtíženému nějaké břímě odnít, aby se mu polehčilo, sprostiti ho: *cives servitute*;

auferre bezprávně co odnít, uzmouti, aby se obohatil: *pecuniam de aerario*;

ēripere vyrvati násilně, vydřítí: *alicui divitias, libertatem, aliquem e manibus hostium*;
surripere kradmo neb podtají uchvátiti, ukrásti (také: zjevně něco odvléci): *filium captivum*.

35.

carēre bez něčeho býti, nemíti, býti prostým čeho (ať dobrého ať zlého), musiti si odepřítí, ale nerad pohřešovati: *senectus caret epulis*; *carere patria* býti prázdnu vlasti; *culpa, morbis, vitiis*;
vacāre býti prázdnu něčeho obtížného (ani toho necítíc): *metu et periculis*.

36.

carmen píseň, drobnější (lyrická) báseň;
poēma větší (epická nebo dramatická), umělejší báseň;
cantus zpěv, hudba, nápěv;
canticum samomluva v dramatě;
cantilēna krátká písnička, kterou vrabci na střeše zpívají, odrhovačka: *cantilenam eandem canis*.

37.

certō sciō zajisté vím = *certum est, quod scio*; *certe scio* jistě jest, že vím = *certum est me scire* (*certo* pojí se jen s verb. *scio*; *certe* jistě, opravdu s verby všemi);
profectō (z *pro-facto*) v skutku, zajisté, v pravdě;
nē (na e) zajisté, věru; dosvědčujíc: vždy na počátku věty a před zájmenem osobním (o 3. osobě *ille*);
vērō v pravdě, věru, ovšem, arci, zvl. v odpovědích po zájmeně: *ego vero libenter credo*;
sānē ovšem, skutečně: *res sane difficilis est*; též připouštějíc: ať, nechať, byť: *sit sane verum*;
rē vērā v skutku, opravdu (proti specie na pohled, zdánlivě); — a v skutku větu počínajíc = *et profecto, et vero, et sane, et certe*, et za nimiž verbum následuje.

38.

cēterī druzí (klade se proti osobě nebo věci před tím jmenované): *ceteris praestare, praeter ceteros florere*;
reliquī ostatní (berouc je za zbytek): *reliqui sex, omne reliquum tempus; reliquum vitae* ostatek života;

aliī jinī (mezi více nežli dvěma): **alius alio fugit** každý jinam; **alius alium accusat** každý na jiného; **alter alterum accusat** jeden ze dvou žaluje na druhého.

U vypravování jest první pokračování: **altera pars**, druhé: **tertia pars**, konec **reliqua pars**.

39.

clam (sr. **celare**) bez vědomí, tajně: **suos clam ex agris deducere coeperunt**;

sēcrētō (vl. odděleně) stranou, beze svědků, mezi čtyřma očima: **secreto hoc audi: tecum habeto**;

occultē podtají, skrytě (tak že z úmyslu jest zatajeno): **quid agi placeat, occulte inter se constituunt**.

40.

clārus (vl. jasný, stkvělý) slavný o osobách i o věcech (**urbs**), které se stkvějí vnitřními i vnějšími přednostmi, zvl. o státnících: **virī clarissimī**;

Vzmocněné **clarus** jest **illūstris** (vl. ve světle jsoucí, osvětlený) na slovo vzatý, proslavený;

nōbilis (z **gnobilis** vl. znalý) známý, slavný zvl. o umělcích (i dílech jejich), o básnících i mudrcích; v užším smyslu: urozený, vznešený: **nobili genere natus**;

celeber (neklade se o osobách!) často navštěvovaný, hlučný, a tím známý, slavný: **locus, via, oraculum, templum, forum**; **celeberrima urbs** lidnaté město, ale **urbs copiosa** jehož obyvatelé jsou zámožní.

insignis v. eximius.

41.

coepisse počítí, jati se, dáti se do čeho: **Crassus oppidum oppugnare coepit**. — V češtině označují slovesa trvácí a opětovací počátek děje sama sebou, a **coepi** jest v té příčině pouhé sloveso pomocné: **suos clam ex agris deducere coeperunt** = svolávali; **ipsos (hostes) res frumentaria deficere coepit** = spíše jim docházela; —

Často se předkládá slovesem s předponou počínání děje značící: **mediligere coepit** zamiloval mne; **timere coepi** zalekl jsem se; **coepit flere** rozplakal se; **iter facere coepit** nastoupil pochod a p.;

incipere učiniti začátek, počítí něco, pustiti se do čeho, podjítí se čeho (proti: nic nečiniti, přestatí nebo pokračovati v čem):

tandem incipiamus (canere) počneme tedy konečně!
 incipere loqui = silentium rumpere;
 incobāre něco rozdělati, začítí, ale nedokončítí, nechati díla nedokončeného: praeclare incohata multa, perfecta non plane;
 (ex)ordiri (slavnostně) počítí (proti dalšímu pokračování), zvl. o počátku a úvodu řeči: unde potius exordiar? — exordium začátek spisu (řeči), vchod, úvod.
 Válka, hněv počne: bellum, ira exardescit.

42.

coetus schůze, shromáždění vůbec bez určitého účelu: hominum;
 conventus každá schůze (sjezd, schod), jež má jistý účel (k soukromým poradám, slavnostem atd.): festos dies agere celeberrimo virorum mulierumque conventu; — zvl. v plur. soudní schůze, soudy krajinské; v sing. též: spolek (obec) římských občanů v některé krajině;
 consessus (con-sedere) zasednutí, schůze (na soudě, v divadle atd.): ludorum;
 cōntiō (z co-ventio) vl. schůze občanů neb vojáků svolaná (per praeconem) od představeného, úředníka a p. za příčinou ohlášení něčeho: in contione dicere; také řeč v ní konaná: contionem habere = contionari (ve shromáždění mluvití);
 cōmitia řádný sněm národa římského, jenž buď zákony dával, úředníky volil, buď ve zločinech hrdelních soudil (curiata, centuriata, tributa);
 concilium shromáždění za určitým cílem svolané, zvl. k jednání o věcech státních: populi;
 cōnsilium (consulere) poradná schůze (rada, porada) některého stálého úřadu nebo sboru, zvl. senatu; často též rada válečná;
 corōna zástup, sbor posluchačů, posluchačstvo; circulus společnost, schůze přátelská.

43.

cōgitāre přemýšletí, přemítati o čem, rozjímati: docto et erudito homini vivere est cogitare;
 sentire mysliti, smýšletí: turpe est aliud loqui, aliud sentire; bene, male sentire;
 meditārī pomýšletí nač, obmýšletí něco, chystati se k čemu (abych to provedl): fugam meditari;

commentārī bedlivě přemýšleti, zrale uvažovati co, připravovati se nač: (theoreticky i prakticky).

44.

cōgnōscere poznati něco (jak smysly tak rozumem), zvědět něco: **regionem, naturam**; (**cognovi** = znám);
āgnōscere (ad-gnosco) uznati; 1). něco v pravé jeho podstatě poznati: **deum ex operibus eius agnoscimus**; 2). opět poznati: **matrem**; **quidquid verum, notum, nostrumque esse profitemur, agnoscimus**.

45.

comperire nabyti jistotné zprávy a vědomosti, jistě a zevrub se dozvědět: **ex multis audivi, nam comperisse me non audeo dicere**; **compertum habeo** mám toho jistou zprávu; **certis auctoribus comperire** z bezpečného pramene se dozvědět; — dozvědět se, doslechnout vůbec, jest: **audire, comperire** a p.
experiri učiniti zkoušku, zkusiti čeho (pokusy nebo pozorováním) a tak poznati: **fortunam belli**; **expertus hoc dico** povídám to ze zkušenosti; **expertus scio**. Tudíž: **experientia** zkouška, pokus; **usus** zkušenost konáním a cvikem získaná.

46.

concedere prosbám něčím povolití, dovolití, dopustití: **de re publica nisi per concilium loqui non conceditur**; **permittere** zvláštním prohlášením dobrovolně něco povolití, dátí komu na vůli, připustití: **lex iubet aut permittit aut vetat**.

47.

cōficere bellum skončiti válku povalením a potřením nepřítele; **compōnere bellum** ukliditi válku smlouvou; **finem facere** (s gen. neboli s dat.; avšak **gerundium** jen v gen.) učiniti konec, skončiti (vůbec): **belli, dicendi**.

48.

cōsuētūdō návyk z náklonnosti pošlý, rozšířený obyčej: **maiorum**; **sermonis** obecný způsob mluvení; **mōs** vědomý a pravidelný způsob jednání, zvyk, obyčej, mrav (zakládající se na právu a zvyklosti nebo na mravnosti a slušnosti): **mos atque exemplum maiorum**;

rītus přirozený, obvyklý způsob jednání, nábožný řád starobylý a bohy samými nařízený, obřad nábožný: *pontifices curabant, ne quid divini iuris neglegendo patrios ritus turbaretur*;
īnstitūtum obyčej nařízený, ustanovený, řád: *leges et instituta maiorum colere*;
modus způsob jednání, jenž jest schopnostmi nebo silami omezen: *humano modo peccare*; *servilem in modum*;
caerimōnia slavný výkon posvátný, náboženský obyčej: *sepulcrorum*.

49.

contemnere (proti *magni facere*) pohrdati čím, nedbati čeho: *pericula, mortem* (nebáti se);
spernere (proti *concupiscere*) zavrhovati co, povrhovati, zhrdati čím (nebažiti po čem): *gloriam, voluptates*; ještě silnější jest:
āspernārī (proti *appetere*) s opovržením a s nevolí od sebe odmítati, nevšímati si: *consilia*; zoškliviti sobě: *crudelitatem*;
dēspicere (proti *susplicere*) (s *patra*) s opovržením nač hleděti, nevážiti sobě: *paucitatem militum*;
repudiāre něco, co se zdá jiným dobrým, s uvážením a s rozmyslem odmítnouti, zavrei: *repudiare aurum oblatum*;
fāstidire z ošklivosti něčím povrhovati, pohrdati: *vinum*.

50.

contemplārī (*con-templum* [vl. prostor *augurem* na nebi vytknutý] tedy vl. mysl obrátiti k čemu) hleděti, patřiti, zírati na něco (oddávajíc se citům úcty, radosti, podivu atd.): *pulchritudinem rerum* (světa);
cōnsiderāre klidně ohlédati, pozorovati něco (chtíc o tom souditi), rozjímati, uvažovati (*secum, in animo*): *considero, quid agam*.
īn (con)-tuērī s pohnutím mysli (s radostí, zármutkem, závistí, podivem) starostlivě nač hleděti, pohlížeti, vyhlížeti: *tristes capite demisso terram intuebantur*; *fortunam opulentium intueri*;
spectāre v. při *videre*;
aspicere zrak na něco obrátiti, popatřiti, podívati se nač; *respicere* prohlédati, zřetel míti k čemu.

51.

contentum esse spokojenu býti čím: sua sorte;
probāre za dobré uznati, schváliti co: **consilium**;
acquiēscere upokojiti se čím, kojiti se čím, v něčem útěchu nalézati: **in litteris**;
satis habēre dosti míti, přestati na čem, povděčnu býti: **satis habebatis animam retinere**.

52.

continenter nepřetržitě, ustavičně, neustále (o témže ději): **continenter bellum gerere**;
continuō hned po tom (o dvou dějích po sobě následujících): **ignis in aquam coniectus continuo exstinguitur**.

53.

corpus (též **corpus mortuum** aneb **hominis mortui**, i prostě **mortuus**) mrtvola: **corpus cremare**;
cadāver (**cadere**) padlina, hnijící mrtvola i zdechlina: **aqua cadaveribus inquinata**.

54.

corrigere (**con-regere** vl. narovnat, proti **depravare**) přen. napravit, polepšiti: **mores**;
ēmendāre vl. vyprostiti z chyb (**menda**), opravit, (slabší než **corrigere**): **vitia**; **non castigat errantes, sed emendat**.

55.

crēdere z přesvědčení za pravé a skutečné míti, věřiti: **mihi crede! credere alicui aliquid** někomu co svěřiti: **pecuniam**. Jako vsutá věta má „**credo**“ z pravidla smysl ironický.
arbitrārī (**arbitrator** = rozhodce, jenž podle práva soudí) 1). osobně býti přesvědčenu, podle nejlepšího vědomí a svědomí za to míti; 2). běželi-li o dvě nebo více různých mínění, pro jedno se rozhodnouti;
putāre uvažovati, mysliti, míniti, podle zevnějšíku soudit;
rēri domnívati se, souditi (z důvodů rozumných), pevně věřiti: **ratus**;
opinārī pokládati nemajíc k tomu dostatečných důvodů, domýšleti se podle pravděpodobnosti, tušiti: **Sapiens nihil opinatur**;

æstimāre 1). něco podle hodnoty peněžné (aes) ceniti (jako úřední odhadce, taxator); 2). něco podle vnitřní ceny posuzovati; **exīstimāre** souditi o věci jako znalec nebo posuzovatel (kritik), s rozmyslem pokládati, za to míti (existimator doctus et intelligens);

cēnsēre určitě své mínění pronésti, k tomu hlasovati;

iūdicāre 1). souditi, nalézati jako soudce státem ustanovený; 2). jako soukromá osoba věc uvážíc mínění, zdání, úsudek pronésti;

fīdere, **cōnfīdere** důvěřovati, bezpečiti, spoléhati nač posluhající srdce a citu.

56.

cūstōdia hlídka, stráž obyčejně v plur.: jednotlivé stráže roze-stavené po hradbách a náspech;

statiō strážné stanoviště i mužstvo strážné, strážný sbor, zvl. přední stráž (před branami tábora): **cohors in statione**;

vigilia vl. bdění (k ochraně místa nějakého zvl. města, tábora), hlídka noční, ponůcka;

excubiæ hlídka jakákoli, zvl. která vně stanu, tábora, města postavena jest (denní i noční);

præsidium posádka, průvod, ostraha, vojsko ochranné (jímž tvrz osazena, přeprava hájena jest a p.).

57.

damnum (proti **lucrum**) zaviněná škoda, ztráta zvl. na penězích a jmění: **damno affici**;

dētrīmentum (de-terere umenšiti, vl. úštěrb proti **emolumentum**) škoda, ujma jinými způsobená: **detrimentum accipere**; **videant consules, ne quid res publica detrimenti capiat**;

fraus škoda, ujma podvodem způsobená: **fraudi esse, fraudem ferre, sine fraude**;

iactūra (**iacere** vl. z lodi vyhození) ztráta dobrovolně podstoupená, obětování čehosi, aby lepší nějaké věci nepozbyl, oběť: **iacturam facere**;

calamitas (z **calamus** stéblo) pohroma na osení, pak pohroma vůbec, neštěstí, jež buď jednotlivce buď obec zastihne: **calamitate accipere**; **calamitate affligi**;

incommodum vl. nepohodlí; škoda, nehoda; porážka;

cladēs porážka v poli, pohroma válečná.

58.

dare dávatí vůbec;

donāre (z dobré a svobodné vůle) dávatí, darovati, poctiti koho čím: *donat dux praedam militibus*, tedy: *obsides dare nikoli donare* (subst. oběma verb. odpovídající jest *donum* dar dobrovolný);

largīrī (z *largus* štědrý) štědře a bohatě dávatí, často z úmyslu zisťného, tudíž *largītiō* uplácení, úplatky.

59.

dēbēre (de-habere vl. od někoho něco míti, děkovati mu z čeho) býti povinovánu zač, (povinnost) míti, musiti (o mravní povinnosti): *hunc hominem patris loco colere debes*; *beneficiorum oblivisci non debes* = nesmíš; **oportet** něco jest na svém místě, sluší se, náleží: *interfectum esse Catilinam iam pridem oportebat*;

necesse est jest (nevýhnutelně) třeba, jest nezbytno, musí (o nutnosti přirozené): *necesse est corpora interire*, též o nutnosti logické: *necesse est alterum sit de duobus*; **opus est** jest třeba, potřeba, jest radno, užitečno, prospěšno: *nobis consilio opus est*; *emas non quod opus est*, sed *quod necesse est*;

particip. fut. passivi: *-ndum est* značí, že děj nějaký konán. býti musí (vůbec): třeba, dlužno jest, jest: *Hannibal cum tradendus Romanis esset, venenum bibit*;

decet vyžaduje toho slušnost (*decorum*) i povinnost: sluší, patří: *pro viribus agere, quidquid agis*.

Verba: *censere, putare, credere, existimare* a p. s inf. opisují úsudek nutný (= asi, tuším, trvám): *Quantum Antisthenis fuisse putamus studium!* = jaká asi byla horlivost; *Quem ardorem studii censetis fuisse in Archimede!* = jaká horoucná píle asi byla. — Často naše fraseologické: *musiti, jest mně*, u výrazů znamenajících něco nepřijemného, nějakou bolest tělesnou nebo duševní do latiny nepřekládáme, n. př.: *Aristides patria carebat* = musil žíti vlasti vzdálen; podobně: *fateor, parco, careo, morior*; — *non possum non s infn., facere non possum, quin* = opominouti nemohu, značí výsledek několika okolností k jednomu cíli působících: *ad Caesarem non potui litteras non dare*.

60.

dēcernere úředně rozhodnouti, ustanoviti, naříditi: **senatus decrevit** (decretum senatus fit); **senatus auctoritas** (dobré) zdání senatu (bez souhlasu tribunů pl.); **senatus consultum** nález, snesení senatu (se souhlasem tribunů pl.); o lidu se říká: **populus iussit**, jakož
iubēre a **scīscere** obvyklé jsou výrazy o snesení, ustanovení lidu v komicích; o úřednících, zvl. o senatu zhusta se též říká: **censere**, **placet**, **videtur ei**;
cōstituere předsevzít si, ustanoviti se, rozhodnouti se, zůstatí na čem: **in Tusculanum Scaevola ire constituit**; **constituere** apud **animum suum** uzavřítí v mysli své, umíniti si, ustanoviti.

61.

dēligere (de-legere vl. sbíratí) vybíratí za jistým účelem, voliti: **ducem**, **locum castris**; sr. **delectus**;
ēligere (e-legere vybratí) vyvoliti, zvoliti s výběrem (ne koholiv a cokoliv): **ex malis minima**;
creāre zvoliti na úřad nějaký: **consulem**.
 Běžná spojení jsou: **consules dictatorem dicunt** (zřídka **creare**, **facere**); **flaminem** neb **interregem** **prodere**; **aliquem legere in senatum**; **pontifex maximus capit virginem** (Vestalem); **augurem cooptare**.

62.

dēsinerere (de-sinere = položití sr. **situs**, tedy vl. odložití) zcela přestati, nechatí čeho, nepokračovati, též často = již ne n. př. **desino mirari** již se nedivím;
dēsistere (vl. odstavití co) dobrovolně od čeho odstoupiti, ustati: **obsidione**, **obsidere**;
omittere dobrovolně a úmyslně pustiti od čeho, nechatí čeho, zanedbatí co: **obsessionem**, **timorem**, **spem**;
intermittere něčeho na čas nechatí, přerušiti co, poustati v čem: **opus**;
neglegere (nec [non] legere) pohrdajíc zanedbatí, obmeškati, nevšímati, nevážití sobě;
praetermittere z úmyslu nebo z nevšímavosti něco mimo pustiti, pominouti, obmeškati, promeškati: **occasionem**, **tempus**, **commodum**;
dīmittere dobrovolně pustiti (z rukou): **praedam**, **victoriam**.

Dle toho rozeznávej: *omittere*, *intermittere*, *neglegere studia* a *neglegere*, *praetermittere*, *dimittere occasione*m.

63.

dēterior (komp. od neběžného komp. *deter*) špatnější, horší (proti něčemu dobrému): *argentum deterius auro est*; **pēior** horší (proti něčemu špatnému): *fuga peior est quam mors*.

64.

dīcere tvrditi vůbec (podobně: *censere*, *docere*, *statuere*); **contendere** na svém státi, jistiti něco s něčím odporem: *Themistocles apud ephoros contendebat, falsa iis esse delata*; **affirmāre** s určitostí a jistotou praviti, tvrditi, ujišťovati: *Socrates nihil affirmare solebat*.

65.

diligēns, *entis* (*dis-legens* z *diligere* vybíratí ze mnoha) bedlivý, důkladný, svědomitý, pečlivý: *pater familias*; **accūrātus** bedlivě zhotovený: *liber*, *oratio*.

66.

disertus (sr. *di-serere* vl. něco lišiti) výmluvný, schopný své myšlenky jasně, zřejmě a určitě vyslovovati, zvl. aby poučoval; **fāundus** mluvný, hovorný, kdo jest schopen obratně a lahodně mluvití zvl. pro zábavu; **ēloquēns**, *entis* výmluvný, značí člověka, při němž jsou v plné míře všechny vědomosti a vlastnosti na řečníka slušící: *Antonius disertus ait se vidisse multos, eloquentem omnino neminem*; **cōpiōsa ōrātiō** řeč hojná slovy i myšlenkami (co do obsahu), podobně: *copiose dicere*; (avšak *ornata oratio* ozdobná, sličná řeč hledíc jen k formě; podobně *ornate dicere*).

67.

dīsserere (*dis-serere* vl. rozsévati) něco v souvislé řeči roz-
bírati, pojednávati o čem: *de immortalitate*; **disputāre** (*dis-putare* [*purum facere*] vl. vyčistiti) věc vědecky vyšetřovati důvody pro ni i proti ní vynášejíc, roz-
jímati (jen o mudrcích): *in utramque partem*; (*de hac re*) *multa copiose a philosophis disputata sunt*. — Oběma verbům odpovídá subst. *disputātiō*.

68.

dīversus (dis-vertere) vždy o dvou věcech: směrem opačným jdoucí, opačný, protivný: *diversi dissipatique; diversi abierunt různým směrem;*

varius (vl. mnohobarvý, pestrý) o téže věci: rozličný, střídavý: *fortuna, victoria, oratio, flores; sententiae variae mínění různá.*

69.

dīves (z koř. *div* = stkvělý) o osobách: bohatý statky a penězi: *ex paupere dives factus est;*

locuplēs (*locus-plere*) zámožný, majetný, bohatý rolí a pozemky: *homo, urbs, provincia; ex locorum possessione locupletes vocabantur;* pak že zámožný za jiného ručiti může: *hodnověrný, spolehlivý: testis, auctor;*

opulentus bohatý mocí a vážností (zvl. o zemích a městech), zámožný, mocný: *Syracusae erant opulentissima civitas.*

70.

dīvidere rozdělovati, oddělovati, dělití vůbec: *exercitum in duas partes; mons Jura fines Sequanorum ab Helvetiis dividit;*

distribuere přiměřeně rozdělití, roztrždití (zvl. politicky), takže každý díl své zvláštní určení má: *populum in quinque classes;*

dispōnere rozložití, rozestaviti, na pravé místo (dle jistého záměru a za určitým cílem) položití: *praesidia (vigilias) per opportuna loca oppidi;*

dīgerere (zmatené a) nespořádané části v náležitě rozdělený celek uvéstí, do pořádku dátí, spořádatí: *bibliothecam;*

partīrī rozdělití v poměrné části: *exercitum, provincias inter se.*

71.

docēre vědomostí a způsobilostí komu vštěpití, učiti koho (aby co mohl a uměl): *fidibus canere;*

īnstituere theoreticky i prakticky naváděti a vzdělávati: *aliquem ad dicendum; ad humanitatem k vzdělanosti koho naváděti (a tak nového člověka z něho udělati); exercitus bene institutus vojsko dobře vycvičené;*

prācipere v. při iubere.

72.

domāre (silnější jest *perdomare*) vl. krotiti; násilně pokořiti (chuť k odporu odnítí a sílu k odboji zlomiti), přemoci: *gentes bello*;

subicere podrobiti, podmaniti (takže se podmaněný vůli podmanitelově poslušně podřizuje): *civitate imperio populi Romani*;

subigere (obyčejně spojeno s *bello*) pod své panství podmaniti, pod svou moc podbiti, ujařmiti (takže podmaněný vydán jest vůli podmanitelově): *Galliam*; v. též *subigere* při *vincere*;

pācāre vl. v mír nebo pokoj uvéstí, t. j. odbojný národ nebo nepřátelskou zemi brannou rukou podrobiti, opanovati: *regiones, civitates; Allobroges nuper pacati erant*.

73.

duo dva, oba (čítá dvě jako množství);

ambō oba, dva pospolu neb zároveň (jakožto celek k sobě náležící);

uterque jeden i druhý o sobě (každého jednotlivého o sobě *be-rouc*). Takto se rozeznává: *Uterque librum scripsit de amicitia* napsali po knize; *ambo librum scripserunt de amicitia* oba sepsali knihu jednu;

utervīs kterého z obou chceš nebo volíš: *in aurem utramvis otiose dormias* (spí si klidně na obě uši);

uterlibet který z obou se líbí, kterýkoli z obou: *utrumbet elige*.

74.

ēducere vl. vyvésti; vychovati, odchovati: *filium a parvulo*;

educāre vychovati, vypěstovati koho vztahem duševním i mravním: *homo liberaliter educatus* člověk, jemuž se dostalo dobrého (svobodnému muži příslušného) vychování;

ērudire (*e-rudis* vl. ze surovosti vyvésti) vzdělati, takže vědomostí a mravností nabude, vyučiti: *artibus et litteris*;

cōfōrmāre náležitě upravití, patřičně vzdělati: *animum, mentem*;

īfōrmāre vl. vytvořiti; vytvořiti, vycvičiti, vzdělati: *artes, quibus aetas puerilis informari solet*;

īstituere v. při *docere*;

īstruere něčím potřebným vypraviti, zvl. uměním a vědomostmi za jistým účelem opatřiti: *omnibus artibus instructus*;

īmbuere (vl. navlažiti [*sr. imber*]) navéstí k čemu, vštěpiti komu co (více přirozeným způsobem, vychováním, zvykáním atd. než

umělým vyučováním): *pectora pietate; religione imbutus*; pročež častěji *imbutus* = povrchně vzdělaný, nepatrnými vědomostmi opatřený: *litteris*.

75.

dux (= *is, qui ducit*) vůdce polní, vojevoda;
prætor náčelník vojska cizího (pozemského; z *prae-ire*);
imperátor nejvyšší vůdce, hledíc k jeho důstojnosti, vedle které má *imperium*. Za císařství značí císaře, avšak tímto pořadem slov: *imperator Titus*, kdežto *Titus imperator* znamená nejvyššího vůdce Tita;
légātus podvelitel.

76.

egēre nedostatek, nouzi míti toho, čeho třeba, nedostává se mně čeho: *copiis, auxilio, cibo*;
Silnější jest **indigēre** strádati, potřebovati, nemíti čeho s potřebu, nedostatek míti věcí nezbytných (a nedostatek ten trapně po-
 cíťovati): *pecunia, tui consilii*.

77.

epistula vl. posláni, list, přepis hledíc k jeho úpravě;
litterae (úřední) dopis, písemná zpráva hledíc více k obsahu, a jen přídavky na př. *ad aliquem* nebo podle souvislosti značí *litterae* i dopis soukromý = *epistula*. Proto se říká: *epistulam obsignare, complicare*; ale oboje: *epistulam i litteras dare ad aliquem* psáti někomu, a *reddere ad aliquem* odevzdati, dodati.

78.

ērudītus mravně i duševně vzdělaný, vycvičený;
 Tudíž také: **ēruditiō** vzdělanost mravní i duševní;
doctus pouze vyučováním vzdělaný zvl. v plur. *docti* učení, učenci (o mužích filosoficky vzdělaných); *litteratus* vědecky vzdělaný (vůbec);
doctrīna v. *scientia*;
litterae (vl. napsaná písmena) vědy, nauky v písemnictví uložené, nauky, vědecké vzdělání: *litterarum Graecarum studio incensum esse*;
hūmānitās vl. lidskost; vzdělanost všeliká, ušlechtilost;
urbānitās vl. velikoměstské mravy; velikoměstská uhlazenost, jemnost, dvornost;
cultus ingenii, *animi* jest vzdělanost vůbec.

79.

etiam i; klade se též ve významu vzmocňovacím: ano, ba (sr. *quin etiam ano i, ba i, anobrz i*), *non modo* — *sed etiam* netoliko — *nýbrž i*; *etiam maior* ještě větší; **quoque** také (klade se po slově přízvuk majícím), připojuje něco slabšího: *illud quoque addo*.

80.

exercitus (ex-arceo učiniti zbrojným) vojsko (vycvičené, pravidelné);

agmen (z *agimen* v. ago) vojsko na pochodě, proto *agmen primum* přední voj, čelo voje, *agmen novissimum* neb *extremum* zadní voj, zad voje;

acies (vl. ostří) vojsko v šiku bitevním: *aciem instruere*; *prima acies* první šik, *media acies* prostřední šik, střed, *extrema acies* (neboli *novissima*) zadní šik;

cōpiaē (co-opiae, con-opes) větší neb menší moc branná, vojsko jakožto nástroj v rukou vůdce válčícího; zvl. zástupy, voje barbarské: *copiae magnae, parvae*;

Myslí-li se na lidi vojsko tvořící, říká se: **mīlitēs** (nikoli *copiae*): *dux milites cohortatus est*;

manus ozbrojený zástup, branné mužstvo vůdci podřízené: *populi Romani exercitus Lucullo duce non maxima manu innumerabiles Armeniorum copias fudit*.

81.

eximius vyňatý, vybraný, obzvláštní, vždy jen o dobrých, ideálních věcech n. př.: *ingenium, virtus*;

ēgregius (vl. ze stáda [*grex*] vybraný) z množství vynikající, výborný, výtečný (ve smyslu hned chvalném, hned potupném): *orator, poeta*;

īnsīgnis (vl. zvláštním znamením do očí bijící) znamenáný, znamenitý, výtečný (též smyslu obojetného): *insignis virtus Scipionis*; *homo omnibus notis turpitudinis īnsīgnis*.

82.

explōrātōrēs vyzvědači, zvědové, čty, jež v malých odděleních krajinou harcovaly vyzvídající a pátrající, jakou kde polohu má a kterak kde nepřítel postaven jest (obyčejně jezdci);

speculātōrēs vyzvědači, špehové, jednotliví vojínové na zvědytájně vyslaní.

88.

expectāre často a bedlivě vyhlížeti proti čemu, očekávati čeho: **auxilia Germanorum**;

opperīrī očekávati, vyčkávati nečinně na jednom místě nějaké příhody (aby teprve po ní jednal): **hiemem, tempora sua, eventum alienarum fortunarum**;

manēre zůstávati na jednom místě, čekati po nějaký čas: **tres horas, též: hostem**;

praestōlārī ochoten čekati na rozkazy a pokyny něčí (zvl. o sluhovi): **praemissi erant, qui tibi ad forum Aurelium praestolarentur armati**.

84.

factum čin, skutek vůbec: **consilia et facta** smýšlení a jednání;

facinus každý vynikající, do očí bijící čin: **praeclarissimum**, avšak zvl. ve zlém smyslu: zločin: o **facinus indignum!**

maleficium (proti **beneficium**; nejobyčejnější pojmenování skutku mravně zlého, jenž pochází ze zlého úmyslu a jest tudíž trestuhodný): zlý skutek, provinění, pých: **committere**; **scelus** nepravost, nešlechtnost, zločin (spáchaný porušením práva na jiných): **facinus est vinciri civem Romanum, scelus verberari**;

flāgitium (vl. smaha, skvrna) ohavnost, hanebnost, mrzkost, kterou kdo cti své pozbývá a hanby dochází: **scelus inter tot flagitia latet**;

nefās (co jest proti zákonům božským a přirozeným): hřích; bezbožnost: **nefas est dictu; nefas est patriae bellum inferre**.

85.

fallere někoho (jenž toho neznamená) klamati, mýlit, másti, přivést k mínění mylnému, nepravému: **mendaciis imperitos et credulos; memoria me fallit**;

dēcipere ve zlém úmyslu podvésti, oklamati, ošáliti, přelstiti: **dolo, perfidia**.

86.

fāma pověst (zjevné a hlasité rozšiřování zprávy, mohoucí též potomstva dojíti);

rūmor pověst původu nejistého, proskakující lidem a opět se tratící: **rumore aut fama accipere** doslechem neb pověstí se dozvědět.

87.

fatēri vyznati: fateor me amici causa omnia fecisse;
cōfītēri vl. zúplna vyznati to, co o sobě kdo, jsa tázán nebo
 nucen, vyjeviti má, co by však nejraději zamlčel: culpam,
 me peccavisse;

profītēri otevřeně a bez obalu vyznati, veřejně prohlásiti, pro-
 nésti se před kým: profiteor me tibi ad hanc rem
 adiutorem fore. —

Pročež: profiteri artem, neboli se philosophum vyhla-
 šovati se, vydávati se za umělce, za mudrce;

prae se ferre zjevně ukazovati, na odiv stavěti: scelus; fa-
 teor atque etiam profiteor et prae me fero, te ex
 illa crudeli actione meo consilio esse depulsum.

88.

favor přízeň, náklonnost, kterou kdo zvl. k nižšímu jeví (n. př.
 diváků k herci, lidu ke kandidatu a p.): populi;

aura (pův. jemné čišení větru) přízeň, již snadno lze získati
 i ztratiti; aura popularis nestálá přízeň lidská;

grātia přízeň, láska někomu prokazovaná, i přízeň, v níž kdo
 u koho jest: láska, milost, oblíbenost.

89.

fēlix (z fero; Arabia felix A. úrodná) šťastný ve svých
 podnicích: Sulla;

beātus (proti miser) blažený: vita beata, bene beateque
 vivere;

fortūnātus požehnaný (statky vezdejšími), zámožný: homo for-
 tunatus et nobilis;

prōsper(us) (pro-spes) vl. naději vyhovující, žádoucný, zdárný:
 eventus, successus; res prospere procedit;

secundus (particip. v. sequi; proti adversus) po přání jdoucí,
 zdařilý, prospěšný, příznivý, šťastný: ventus, proelium;
 auspicia secunda; res secundae viz při sl. fortuna;

faustus (faveo) vzhledem k přízni a milostí bohův: zdárný,
 požehnaný: faustum omen, fausta precari (jen o věcech).

90.

fēmina (proti mas) žena, každá bytost rodu ženského, tedy
 i u zvířat (samice);

muller (proti vir) dospělá žena, jakožto zástupkyně slabého
 pohlaví;

cōniūnx choť, uxor manželka, žena (oboje proti maritus);

mātrōna (mater) počestná, důstojná matka rodiny, paní domu,
matrona: *Matronae Romanae Brutum annū luxerunt.*

Běžná spojení: *coniuges (uxores) ac liberi, coniuges liberique* ženy a děti, zahrnuje vše, co jest muži nejdražšího; *mulieres puerique, pueri ac mulieres* nebo *pueri mulieresque* značí slabost pohlaví a věku.

91.

fere (ferme) asi, skoro, omezujíc udání číselná i určení časová (za nimi obyčejně místo majíc): *centum fere*; *eodem fere tempore*; též = obyčejně, vůbec (= *plerumque*): *ut fere fit*;

paene (prope) téměř, málem ne, o málo ne (jen málo scházelo ke skutečnosti): *paene perii*; *paene urbs capta est.*

92.

ferre nésti vůbec: *lecticā ferrī*; v. též při *portare*; pamatuj *ferrī* ve smyslu: býti unesenu, uchvácenou, zanícenu (vášni nějakou): *crudelitate et scelere, avaritia, odio*; avšak

dūcī vedenu, ponoukánu, vábenu, pohnutu býti: *veritate, errore, honore aut gloria.*

93.

fidēs upřímná důvěra, věrnost a víra, (věrné plnění povinností, jež k lidské společnosti máme), poctivost, svědomitost: *fidem colere, cum fide svědomitě, poctivě*; *fidem dare* zaručiti se; *iure iurando ac fide inter se sancire* přísahou a slibem stvrditi, se zavázati;

fidūcia důvěra v poctivost, důvěrnost; *fiducia sui* důvěra v sebe; *fides: fiducia = fidus: fidens* (důvěrný);

fidēlitās věrná oddanost, přítulnost (jež pochodí z důvěry *fides*); *servus egregie fidelis* otrok zvláště oddaný, věrný.

94.

fieri státi se někým jiným: *e rege dominus factus est*; **ēvādere** (znenáhla) vyspěti, státi se (svým přičiněním): *tu vir magnus numquam evades* = z tebe nebude nikdy nic velikého;

existere vystoupiti, vzejíti, objeviti se, vyskytnouti se: *huius causae patronus exstitit*;

exstāre ještě býti, stávati, trvati: *sepulcra exstant.*

95.

figūra (fingere) tvar látkou daný, postava, podoba: hominum, navium;

fōrma pevný tvar, podoba, postava (nejčastěji se strany krasovědné, látky nehledíc), obrys: corporis; často přímo: podoba krásná, sličnost (sr. formosus, deformis); formae geometricae tvary měřičské;

speciēs (ze zastaralého specio patřiti, vl. vid: prima specie) zjev, pohled, vnější podoba, vnějšek, ukaz: speciem boni viri prae se ferre; praegn. tvárnost, zdání: per speciem auxilii ferendi = pod rouškou.

96.

finis (z kořene fid sr. findere štípati, tedy finis hranice země dělící a fines končiny, území vnitř hranic jsoucí) zvolený (nebo vyměřený) konec, cíl, tedy finis vitae, rovněž vitam finire o smrti násilné; finis bonorum et malorum nejvyšší dobro a nejvyšší zlo;

termini (vl. mezníky, sádky) rozhraní, jež překročiti se nesmí jsouc v božské ochraně; přen. hranice, konec (přirozeně i mravně obmezený): artis termini;

exitus přirozený konec, kterýž co samo sebou bere: vitae, anni; **exitium** násilný (tragický) konec, záhuba.

97.

fīrmus upevněný, k odporu silný, pevný: firmum castellum; **rōbustus** (z robur, vl. dubový) tvrdý, silný, mohutný (ježž přemoci těžko jest): r. satellites, animus; omne malum inveteratum fit plerumque robustius

98.

fit stává se, děje se (výraz obecný);

accidit připadá, přihází se, sbíhá se (o náhlých, neočekávaných, obyčejně nepřijemných událostech);

contingit daří se, štěstí se, dostává se (obyčejně o příhodách příznivých): ei contigit, ut patriam a triginta tyrannis liberaret;

ēvenit vychází, vypadá, sbíhá se (jako přirozený výsledek a účinek [sr. eventus] o události ať šťastné ať nešťastné): timebam, ne evenirent ea, quae acciderunt;

ūsū venit naskytá, přihazuje se ve skutečnosti (usus), v životě.

99.

flūmen (fluo) řeka, proud, tok (při čemž se myslí na tečení vody): *secundo, adverso flumine*; též přen. *flumen orationis*;

amnis veletok;

fluvius řeka jako pojem zeměpisný (proti moři, hoře atd., avšak jest méně běžné než *flumen* a smyslem přeneseným bráno nebývá, aniž proudění vody vyznamenává).

100.

foedus státní smlouva, zvl. smír slavnostně mezi dvěma národy neb obcemi uzavřený, zvl. po skončení války: *foedus icere*;
societās dobrovolné spojení, spolek, jednota, úmluva k společnému jednání učiněná: *Reges in suis dubiis rebus societatem vestram adpetiverunt*.

101.

fortāsse snad, asi, téměř, víře se podobá: *dicet fortasse quispiam*;

fōrsitan (*fors sit an*) ovšem, třeba, možno, může býti, snad (pochybněji a neurčitěji než *fortasse*, pročež obyčejně s konjukt. *praes. a perf.*): *forsitan quispiam dixerit*; *fortasse*: *forsitan* = indik.: konjukt.

forte (vl. náhodou) snad, se: *si, nisi, sin, ne s konjunkt.* (k vytčení nejistoty a neurčitosti);

haud sciō an: asi, tuším, trvám (vyjadřuje tvrzení skromné): *haud scio an verum sit* bude asi pravda.

102.

fortūna osud, los i štěstí (zvl. *fortuna secunda*) i neštěstí (zvl. *fortuna adversa*): *multum potest fortuna*; *fortuna infima servorum*;

fēlicitās jest stav, vlastnost, kterou má *felix* při svém konání: *perpetua (continua) felicitas* trvalé štěstí; *solida et sincera felicitas* pravé nekalené štěstí.

rēs secundae (proti *res adversae*) šťastné události, úspěchy, štěstí;

fors slepá náhoda, osud, los, beze záměru a maně v běhy lidské působící;

fātum výrok božský, osud dle tajemných zákonů řádu světového vládnoucí;

cāsus případ, příhoda, zvl. pád nešťasný, nehoda: **rem ad extremum casum perducere** věc ve svrchované nebezpečení přivést; **in eius modi** (tali, simili) casu v takové nehodě, v případě tak zlém.

103.

fructus užitek, výnos z polí, stromův i dobytka; přen. zisk, prospěch, výhoda: **fructum uberrimum capere, percipere, consequi ex aliqua re** hojný užitek mít, tudíž: **fructuosus** výnosný: **fructuosum praedium**; **frūgēs** plodiny polní, úrody polní, obilí: **terra fert fruges**. Pamatuj: **frūmentum** obilí (pokud z klasů přichází), **legūmina** luskoviny.

Jednotlivý druh ovoce jest: **m ā l u m** jablko, **p i r u m** bruška, **b ā c a** bobule (zvl. oliva); ovoce vůbec = **p ō m u m**; úrodný kraj = **caelum frugibus bonum**.

104.

frustrā (sr. **fraus** vl. klamně, podvodně, mylně) marně, daremně, o tom, jenž se v naději své sklamal;

nequicquam (ne = non a quicquam jest adverbialný abl. modalný nějak) darmo, marně, bez účinku (vzhledem k věci, v níž se nic nepořizuje).

Dle toho se liší: **civitas frustra auxilium implorat** a **civitas nequicquam auxilium implorat**.

Rozeznávej: **nequicquam** od **nequaquam** = nikterak, nikoliv.

105.

fugere aliquid utíkatí, ubíhatí čeho, prchatí před čím: **ignominiam et dedecus**;

effugere utéci, uniknoutí, vyvázatí: **ex vinculis, mortem** ujíti hrozící smrti;

profugere uprchnoutí, uběhnoutí, utéci se za ochranu: **Mithridates ex regno profugit**;

cōfugere utéci se, útočiště vzíti, uchýliti se: **Themistocles ad Persas confugit**;

perfugere téměř jen o vojácích: přeběhnoutí, zběhnoutí k nepříteli: **ad Caesarem**; sr. **perfuga**;

vītāre vyhýbatí se čemu, straniti se čeho, aby se s ním neseťkal (silnější jest: **ēvītāre, dēvītāre**): **periculum, tela**;

cavēre hleděti se, stříci se, varovati se osoby nebo věci, od níž se nebezpečení neb čehosi zlého obávám: **vallum caecum fossasque, vim atque opes**.

106.

fulgur blesk z oblaku vynikající; blýskání sr. **fulgurat** blýská se;
fulmen (z **fulg-men**) blesk hromový, jenž udeřuje a ničí, střela,
 rána hromová, hrom, proto: **fulmine ictus** neb **percussus**.

107.

gaudium vnitřní, srdečná radost, potěšení: **in sinu gaudere**
 v srdci svém se radovati;

lætitia (proti **luctus**) radost vně (posunky, smíchem, jásáním)
 se jevící, radost hlasitá, veselost; **laetātīō** jásání a plesání;

hilaritās veselá mysl, dobrá míra, bodrost.

Podobně se liší: **gaudēre** mít radost vniternou, **laetārī**
 jevití zjevně radost svou.

108.

gēns, gentis veliký národ, jenž jest téhož původu (**gigno**)
 a touže řečí mluví. — V užším smyslu: rod t. j. spolek ně-
 kolika rodin příbuzenských jedno jméno majících: **Cornelia**,
Fabia. **Gens** skládá se z několika kmenů, menších národů:
nātiōnēs. Slovem tímto označuje se určitěji společný původ
 a bližší příbuznost jednotlivých kmenův a vytýkají se jím vro-
 zené (**nascor, natus**) vlastnosti, jimiž n. př. **natio Gallo-**
rum a **natio Germanorum** od sebe se různí: **omnes**
eius gentis nationes in arma sunt accensae (sr.
Gens Graecorum; natio Atticorum; nomen Latinum);

plēbs (za lepších dob říše římské vážený) stav měšťanský; pak i:
 lid obecný, sprostý;

populus národ, jenž činí stát, obec, jemuž po právě náleží vlády
 se účastniti; u Římanů obsahoval:

- 1). stav měšťanský (**plebs**),
- 2). šlechtu rodovou (**patricii**),
- 3). šlechtu úřední (**nobiles**),
- 4). stav rytířský (**equites**);

cīvitās občanstvo, měšťanstvo;

vulgus lid sprostý, chátra (proti **homines eruditi**): **igno-**
bile vulgus;

multitūdō (proti **paucitas**) množství lidu: **hominum**,
 z něhož se stává

turba, (shluk, tlupa, směsice) vede-li si po buřičsku.

109.

grātiām habēre chovati vděčnost k někomu, býti mu vděčným;
grātiām referre skutkem vděčnost dokazovati, odměňovati, odsluhovati se;

grātiās agere pro aliqua re neb ob aliquam rem díky činití, děkovati slovy (proto plur.);

grātēs agere veřejně a slovně díky bohům vdávati;

grātiām debēre díkem (vděčností) býti povinován;

grātiām merēri díků (povinných) zasluhovati.

110.

habitāre bydleti (o jednotlivcích): **apud aliquem, in aedibus;** Miltiades in Chersoneso habitarat;

incolere bydleti, obývati, sídlo míti (obyčejně o národech): **Persae Asiam incolebant; eam urbem Lycii incolebant.**

111.

historia badání dějinné, dějezpýt, dějepis i dílo dějepisné: **Taciti historiae.** Jeho obsahem a předmětem jsou: **res gestae** činy, skutky, válečnému Římanu zvl. činy válečné.

Rerum gestarum scriptor dějepisec, **historicus** dějezpýtec;

annālēs letopisy;

memoria zpráva ústní neb písemná na paměti založená, zpráva dějepisná, dějepis: **antiqua, Romana;**

nārrātiō vypravování, povídka.

112.

homo (proti bestia) člověk hledíc k jeho ctnostem i slabostem, k jeho rodu i nadání: **homo probus, improbus, nobilis, dives, avarus, sapiens, doctus;**

vir (proti mulier) 1). muž hledíc k jeho síle a všem dobrým vlastnostem, jež mu podle římského rozumu přísluší: **vir bonus, fortis, constans** atd. (všechny ty vlastnosti obsaženy ve slově **virtus**); proto též: **rek.**

2). říká se o mužích, kteří státní úřady zastávají aneb veřejného života se účastňují (**decemviri; vir consularis**). — **Vir clarissimus** jest název všech, kteří quaestura nebo vyšší ještě úřad spravují; konservativci = **viri boni**; hrdinové = **viri fortissimi**;

maritus, cōniūnx manžel, choť.

113.

honōrāre ctíti, čestné vyznamenání udělití, obdařiti: **dono**;
colere zbožně ctíti, uctivě a šetrně se k někomu chovati, v úctě
 mítí, (o bozích) o lidech: **colere parentis loco**; **colere**
artes (virtutes) pěstovati; **animum excolere** ducha
 vzdělávati, ušlechťovati;
venerārī nábožnou úctu projevovati, klaněti se komu (modlitebně),
 vzývati, ctíti koho: **deos pie sancteque**;
observāre mítí se šetrně k někomu, prokazovati komu šetrnost,
 úctu (zevně osvědčujíc dvornost a zdvořilost): **me ut paren-**
tem observat; **observantia** uctívá šetrnost, úcta; **ob-**
servātiō vyšetřování, pozorování, na př. **siderum**.

114.

hostilis nepřátelsky smýšlející: **omnia hostilia sunt**; **ho-**
stium nepříteli náležitý, nepřítelův: **agri**;
infestus 1). aktivně: pokoje nedávající, dorážející, útočný, ne-
 přátelský: **infestis signis** = brannou mocí; **gens infe-**
sta Romanis; **lanceā infestā** kopím napřaženým. 2).
 passivně: znepokojován, ohrožený, nebezpečný, nejistý: **iter**;
infensus (jako **infestus** z **in** a neužívaného **fendere** = tí-
 sniti, tlačiti) nevražný, rozlícený, rozhořčený: **infenso animo**
atque inimico.

115.

hostis (pův. cizinec) nepřítel obce ozbrojený a válčící: **hostem**
iudicare prohlásiti za nepřitele vlasti (za vlastizrádce); **cum**
hostibus bella gessimus;
inimicus (proti **amicus**) nepřítel osobní: **Pompeius saepius**
cum hoste conflixit, quam quisquam cum inimico
concertavit;
adversarius (adversus obrácený proti komu) každý odpůrce,
 protivník mé strany, jenž proti mně jedná (zvl. ve při), jme-
 novitě ve věcech politických (samo v sobě bez vnitřního ne-
 přátelství).

116.

iacēre ležeti (proti **stare**) nemohouc se pro slabost jinak držeti;
 také: padlým ležeti, zabitým býti: **iacet prostratusque est**;
cubāre ležeti pro odpočinek (říká se jen o bytostech živých):
in lecto;

situm esse ležeti, položenu býti, býti: o poloze zeměpisné;
i o posledním odpočinku zemřelých: leží pohřben, pochován:
siti dicuntur ii, qui conditi sunt.

117.

iam diū již dlouho, (po) dlouhý čas;
iam dūdum (z diu-dum) již nějakou chvíli, již po nějaký
(delší) čas: res, quam iam dudum tractamus;
iam prīdem (ze zastaralého pris, odkudž prior) již před delší
dobou, již dříve, již dávno: ad mortem te duci, Cati-
lina, iam pridem oportebat.

118.

idōneus příhodný, vhodný, způsobilý (přirozenými vlastnostmi):
loco natura idoneo atque opportuno;
aptus (ze zastaralého apere přizpůsobiti) způsobilý, schopný
(zvláštním zařízením a připravením): naves aptae, orator
aptus ad dicendum;
opportūnus polohou neb dobou příhodný, příležitostný, příznivý:
nox opportuna eruptioni.
Za vhodné příležitosti: occasione data, per occasionem.

119.

impedīre (in a pes vl. nohy zaplésti) překážeti, brániti, zame-
zovati: profectionem; miles impeditus;
prohibēre (pro-habere) vl. před sebou majíc zdržovati, aby
se někdo přiblížiti a úmyslu svého provésti nemohl: vim ab
oppidis; překážeti v čem: commeatu; vzdalovati, brániti
hájiti (od) čeho: aliquem ab iniuria.

120.

indolēs (vl. to, co komu jest vrozeno z v. olere dáti růsti)
přirozená povaha srdce i mysli, vlohy: bona indole prae-
ditus dobré vlohy (schopnosti) mající, schopný;
ingenium (in-gignere) vl. vrozená duševní povaha t. j. du-
ševní nadání, duch, důvtip, duch tvořivý: vir magno ingenio;
ingenium oratorium způsobilost řečnická;
mōrēs povaha, mravy, charakter (zračící se v obcování s jinými),
vzdělanost; ingenium et mores smýšlení i jednání (povaha
národní).

121.

industria čilost, příčinnivost, úsilovnost, podnikavost, pilnost;
de industria zúmýsla, schválně;
assiduitās (*a d s i d e o*) ustavičná přítomnost, vytrvalost, a jen
 v souvislosti značí pilnost: *diligentia et assiduitas*;
diligentia (proti *negligentia*) dbalost, pečlivost, bedlivost,
 svědomitost, zvl. co do jmění a hospodářství: hospodářnost,
 šetrnost.

Týmž způsobem se liší: *industrius*, *assiduus* a *diligēns*.

122.

inertia (*in-ars*) vl. neumělost; nečinnost toho, jenž z neobrat-
 nosti neb neschopnosti nic nedokáže, lenivost;
dēsidia (*de-sedere*) náchyllost k nečinnosti, zahálčivost:
fuga laboris desidiam coarguit;
īgnāvia (*in-gnavus* [= *navus* sr. *navare*]) malátnost,
 ochablost, liknavost, zbabělost;
sēgnitia loudavost, váhavost;
pigritia (*piget*) vl. omrzelost, lenivost.
 Podobně se rozeznávají: *iners*, *dēsidiōsus*, *īgnāvus*,
sēgnis a *piger*.

123.

īnfāns-antis (*in-fari*) vl. nemluvně, robě;
liberī (*sing. filius, filia*) děti, dítky vzhledem k rodičům:
amor liberorum;
puerī děti proti lidem dospělým, proto: *educatio puerorum*
 nebo *puerilis* vychování dítek.

124.

īnfirmus (*in-firmus*) nepevný, nesilný, slabý, aby co vydržel
 (útok nebo pokušení): *infirmi milites, hostes*;
dēbilis (*de* [= *in*]-*habilis* t. j. jenž pro neduhy svých údů
 dobře užívatí nemůže) ochromený, zmrzačený, sesláblý: *senex*
omnibus membris debilis;
imbēcillus slabý přirozeností (duchem i tělem), bez síly a od-
 vahy, nestatečný, proto často o starcích, dětech a ženách:
homo imbecillus slaboch.

125.

initium (*inire* vl. vstup), počátek v čase: *ab initio rerum*
Romanarum;

prīncipium počátek jakožto základ toho, co následuje: **prīncipiis cognitis multo facilius extrema intellegitis**; proto **prīncipia rerum** = prvky, základy.

Dle toho rozeznávají se: **initia philosophiae** počátky, první pravidla (jimž se nejprve učí) a **prīncipia philosophiae** základové, základní pravidla;

exōrdium v. **exordiri**; zásada, **prīncip** = ratio, **praeceptum**.

126.

īnscientia (proti **scientia**) nedostatek náležitého, úplného vědění, nevědomost, neznalost: **locorum, belli**;

īgnōrātīō nevědění, neznání (vztahující se k případnosti jednotlivé v. **nescius**): **iuris**;

īgnōrantia nevědomost, neznámost něčeho (brána jako vlastnost trvalá, sr. **īnscius**): **litterarum**;

īnscītia neumělost, neobratnost, neschopnost: **negotii gerendi**.

127.

īnscius nevědomý (vlastnost trvalá): **medicus īnscius et īmperitus**;

nescius nevědoucí, neznalý (o jednotlivém případě): **non sum nescius te mihi iratum fuisse**;

īgnārus (in-gnarus) neznalý, nepovědomý: **legum**;

īmperitus nezkušený, nezběhlý, neumělý: **dicendi, rerum svēta**;

rudis duševně surový, dokona nevědomý a nevzdělaný: **rudis rerum omnium, rei militaris, Graecarum litterarum**. — Avšak **īnsciēns, entis** (proti **sciēns**) nevědoucí, bez vědomí (= **īmprūdēns**): **īnsciēns hoc feci**.

128.

interficere (inter-facere) vl. odkliditi, usmrtiti vůbee: **ferro, fame, veneno, igni, naufragio**;

cadere (vl. porážeti: **arborem**) a **occidere** posekati, pobiti, porubati zvl. v bitvě: **omnes ad unum caesi sunt**;

hostes occidione occisi sunt do posledního pobiti jsou; **necāre** (v. **nex**) zavraždit, usmrtiti (o smrti násilné): **omnibus tormentis**;

trueidāre porážeti (násilně jako dobytče): **captos sicuti pecora**;

obtruncāre na kusy rozsekati: **Medea puerum**; zvl. bezbranné povraždit;

iugulāre (iugulum vl. krk podříznouti) úkladně zavraždit (po zbojnicku): latrones hominem per insidias iugulaverunt;

percutere (per-quātere) prorazit, udeřiti, uhoditi: fulmine neboli de caelo percuti; aliquem securi percutere odpraviti;

interimere (inter-emere) (v tichosti) zahladiti, sprovoditi ze světa (= e medio tollere): stirpem virilem;

cōficere dorazit, dobiti, ubiti (výraz neušlechtilý: o zápasníku, popravci): et alterum Curiatium conficit.

129.

interrogāre tázati se, k čemuž se má odpovídati: interrogo, quid sentias;

rogāre jest řídčí, zvl. dotazovati se úředně: sententiam rogare;

quaerere zevrubně po čem pátrati, vyhledávati čeho, vyptávati se, aby temnou nějakou věc vyzvěděl, tudíž o vědeckých otázkách i o soudním vyslýchání (obojího smyslu jest quaestio): quid maxime consentaneum sit, quaerimus;

percontārī (per-contus [veslo] vl. veslem prošťouchávati, prošťourávati): hledati zprávy úplné a důkladné (vyzvídati všechny podrobnosti nějaké pověsti, nějaké nové příhody): percontabatur, quid accidisset, quid dixisset, quo abisset;

sciscitārī opětně a horlivě se dotazovati, aby se rychle dověděl: Epicuri sententiam ex Velleio sciscitabar.

130.

invenīre (in-venire vl. na něco přijíti) 1). náhodou nalézt, 2). něco nového nalézt, vynalézt: nova verba;

reperīre (re-parēre opět zjednati) nalézt, když hledáme, vyhledati, vypátrati: perpauci lintribus inventis salutem sibi reppererunt;

dēprehendere přistihnouti, postihnouti, zachytiti něco, co prchá nebo se skrývá: in manifesto scelere právě při skutku polapiti;

nanciscī nalézt něco náhodou, bez vlastního přičinění, zastihnouti, dopadnouti něco: fortuito nancisci; portum, idoneos homines;

consequī, **adipiscī** horlivě postupovati za vytknutým cílem, až ho dosáhne, dosíci, dojít čeho: hostes consequi prchajících nepřátel dostihnouti; omnia virtute consequi;

impetrāre (in-patrare) aliquid ab aliquo: dosíci čeho prosbami, doprositi se: auxilia petierunt eaque impetraverunt; ab animo impetrare non potuit, ut... = nemohl se k tomu odhodlati, aby...

131.

ira hněv, zlost (jako cit míjející, okamžitá touha pomsty): iram deorum placare;

irācundia prudká povaha, prchlivost, hněvivost, mstivost; irācundus hněvivý, popudlivý;

irāscī rozhněvati, rozzlobiti se: sapiens nunquam irascitur; irātus rozhněván;

succēnsēre na někoho nevříti, nevražiti, horšiti se, zazliti se proti komu (hněv zatajujíc): non habeo, quod iis, a quibus accusatus sum, succenseam.

132.

iubēre (proti vetare) poroučeti, kázati, veleti (podřízeným); někdy jen: chtítí: sperare nos amici iubent; též při pozdravu: salvere te iubeo, a o lidu formelně: velitis iubeatis;

imperāre rozkazovati vyšší svou úřední (vojenskou) mocí: Caesar suis imperavit, ne quod omnino telum in hostem reicerent; v. též při regnare;

ēdicere veřejně prohlásiti, mocí úřadu neb zákona oznámiti, naříditi (o veřejném prohlášení osob úředních): praetor edixit, ut...; dies comitiis edicta;

prācipere předepsati (větší svou vážností a lepším svým rozumem [jako otec, učitel, lékař, věštírna a p.]), naříditi: quidquid, pater, praeceperis, libenter faciam;

mandāre uložití, vložití na koho něco k věrnému vyřízení, k objednání (písemně neb ústně).

133.

iūcundus (z iuvicundus což z iuvat = těší): akt. utěšený, příjemný: iucunda narratio půvabná povídka;

grātus pass. díků zasluhující, libý, vítaný: medicina aegrotis grata, non iucunda; gratum (gratissimum) facere alicui = někomu se (velice) zavděčiti, někomu vděk nebo libost učiniti.

134.

iūs (proti iniuria) právo lidské (napsané), zákon: **ius gentium**; **ius civitatis** oprávněnost, ve všechna práva občanská nastoupiti; **ius civile** občanské právo; **ius publicum** právo hrdelní;

fās (proti nefās) právo božské: **contra fas ac ius**; **si hoc fas est dictu**.

135.

iūsiūrandum přísaha občanská (soudní);

sācramentum přísaha vojáků služebná neb korouhevná: **sacramento milites adligere** přísahou vojáky zavázati.

136.

labor práce, činnost namáhavá, robota: **res est multi laboris et sudoris**; **labores** (zvl. vojenské) svízele, útrapy, klopoty; **opera** dobrovolná práce na něco vynaložená: **operā Ciceronis** (usus); **consilio et opera** radou i skutkem; **operam** (maxime) dare velice se přičiniti, k tomu cíli pracovati; **operae** (fem.) dělníci;

Obojí prací (**labore et opera**) vykoná se **opus**: (úplné, hotové) dílo (též dílo umělecké): **Phidiae**; **opus facere** pracovati (zvl. o orbě);

opera munitionesque facere díla hradební, ohrady, bašty atd. zdělávati; **locus egregie natura et opere** (uměle) munitus;

studium horlivost spojená s chutí a láskou, náklonnost, záliba, píle, zvl. zaměstnání vědecké, vědecká snaha; **studere litteris** (artibus) horlivě se vědami (uměním) obírat;

negōtium vl. neprázdeň; zvl. zaměstnání v obci nebo státě, služba státní.

137.

Lacedaemoniī Lacedaemoňané jako národ;

Spartiātāe (plnoprávní) Sparťané (jakožto potomci starých Dorův), hledíc též k jejich otužilosti, statečnosti a vytrvalosti: **fortes et duri**;

Lacō (jen v sing.) vzhledem k jejich ostrovtipu a úsečnosti: **Laconis illud dictum**.

138.

Latīnus táhne se k řeči a písemnictví: **litterae latinae** písemnictví, literatura latinská; **poētae Latini**, **lingua Latina**, **Latine loqui**, **convertere in Latinum**;

Rōmānus (adj. a subst.) táhne se k národu a státu: *civis, populus Romanus; Romana; imperium*;
Quirītēs římstí občané v míru (proti vojákům); obyčejné oslovení římských občanů v Římě.

139.

levis lehký vahou, přenes. nepatrný, malicherný: *res levis momenti*; přen. lehkomyšlný, lehkovážný: *homo levis*. —
 Opak:

gravis těžký vahou, tedy přen. vážený, vážný, ctěný: *homo gravis*; *gravitas* vážnost, důstojnost, moc;
facilis (z *facere*) vl. činitelný, snadný: *facile factu est*; o osobách: přívětivý, vlídný (s nímž snadno se obcuje); proti tomu:

difficilis co těžce činiti jest, nesnadný, těžký, tedy přen. o osobách: nevlídný, nelaskavý, omrzělý, nevrlý: *senex*.

140.

libertus propuštěnec proti svému bývalému pánu (*patronus*): *M. Tullius Tiro, libertus Ciceronis*;

libertinus (proti *servus, ingenuus*) svobodce, výhostník (hleďte k jeho stavu v obci): *libertinorum suffragia*; *Gracchus libertinos in urbanas tribus transtulit*.

141.

loquī mluvit v obyčejném hovoru, hovořiti, rozprávěti: *bene, pure, Graece* neboli *Graeca loqui*;

dicere mluvit dbajíc obsahu i formy: *copiose, ornate*, zvl. o řečníkovi: *diserte*; *causam dicere* (orare); *ars, facultas, genus dicendi*;

fārī mluvit, členité zvuky vyrážeti, proto *infans* dítě, jež dosud (nebo dosud správně) mluvit neumí;

cōnfābulārī povídati s někým důvěrně a zvolně slov zvláště nevybírajíc (*confabulatio, fabula*).

V řeči přímé: **inquit**;

ait uvodí obyčejně řeč nepřímou; i uvádíme-li místa z knih: *ait, ut ait Cicero*. — Odpověděl: *respondit, inquit*; *responsum dare* o věštině i o právníku rady dávajícím.

142.

lūdere hráti z kratochvíle, pohrávati: *alea, pilā* (v kostky, v míč);

canere hráti na nástroji hudebním n. př. *tibiā, fidibus*. —
Vergil píše: *Vergilius dicit, versibus persequitur;*
 písni opěvati: *versibus celebrare, ornare, praedicare*.

143.

lūmen (místo *lucmen* z v. *luceo*) pův. tělo lesk vydávající, světlo: *lumina (oculos) amittere* oslepnouti; přen. *lumina civitatis* (= *virī clarissimi*) ozdoby, okrasy obce; *Roma, lumen gentium*;
lūx (proti *tenebrae*) vl. světlost z těla nějakého zářící, světlo sluneční, měsíční, den (jasný): *hoc luce clarius est*; přen. život: *hac luce uti*; též světlo veřejnosti, veřejnost: *in luce atque in oculis civium versari*; pak: pomoc, spása, útěcha, ochrana: *lucem afferre*.

144.

lucrū (proti *damnum*) užitek, výtěžek považujíc jej za rozmnožení majetku, za obohacení: *ex vectigalibus tanta lucra facit*;
ēmolumentum (proti *detrimentum*) výdělek, zisk, který kdo z čeho má: *boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi saepe parvo*;
quaestus snaha obchodníková (na př. úročníka nebo lichváře) po zisku a výdělku: *quaestui habere aliquid* zisk mít, těžiti z čeho, tarmarčiti; *quaestum facere* špinavého zisku hleděti. — *Quaestus* jest vyjímajíc kupce, jenž si jej zjednává obchodem (*mercaturā*), jakožto každý *quaestus* vůbec, *illiberalis a sordidus*;
commodum výhoda, prospěch jakýkolivěk, jehož se komu proti jiným dostává: *quod commodum non mediocre populi Romani est*.

145.

mæror hluboké hoře, zármutek, žalost (míjející);
mæstitia trvalé hoře, truchlivost;
tristitia (proti *laetitia*) smutek, zarmoucenost, zasmušilost;
luctus smutek na jevo dávaný smutečným rouchem, ostríháním vlasů, hlasitým nářkem a p. zvl. nad úmrtím milé osoby; *luctus publicus* smutek veřejný, obecný (byl-li stát u velikém nebezpečení, za velikých porážek a p.); *cantus* (vestis) *lugubris* žalozpěv (oděv smutečný);

dolor jest bolest duševní, žalost, lítost; **maerorem** minui; **dolorem** nec potui, nec, si possem, vellem.
Podobné se liší: **maerēre**, **trīstem esse**, **lūgēre**, **dolēre**.

146.

māgnus (proti **parvus**) veliký vůbec: **domus**, **opus**;
ingēns, **entis** (z **in-gigno** vl. nenarozený, neobyčejný) pře-
veliký, ohromný: **numerus**, **clamor**;
amplus (proti **exiguus**) prostranný, rozlehlý, obsáhlý, zname-
nitý: **domus**, **amplissima praemia**; slovutný, veliko-
možný: **viri amplissimi** (zvl. o senatorech);
immēsus nesmírně veliký, nesmírný: **mare**, **campus**;
grandis holemý, náramný, velikánský (vně veliký a vnitř zna-
menitý) na př.: **grandis oratio**;
māgnificus velikolepý, vznešený, proslulý: **vir factis magni-
ficus**;
vāstus pustý, širošířý, velikánský: **vasta solitudo** prázdná poušť;
immānis náramný, ohromný, obrovský: **bellua**, **facinus**; též
o povaze: ukrutný, surový, nelidský.

147.

māximē (sr. **magis**) nejvíce, nejvýše, velmi: **maxime te di-
ligo et tibi confido**;
potissimum nejraději, nejspíše, právě (vybírajíc z mnohých);
příklonné, klade se nejvíce po zájmenech: **ego potissimum**;
ad Pompeium potissimum legatos miserunt;
imprimis (in-primis vl. mezi prvními) obzvláště: **vir im-
primis doctus**;
praecipuē (prae-capio) především, nejvíce, hlavně, právě
(proti **communiter**), čím kdo nad jiné vyniká: **Caesar
Aeduorum civitati praecipue indulserat**;
praesertim obzvláště, spojeno s **cum** (qui) a se si; avšak i ve
větách stažených: **praesertim his temporibus**.

148.

meminisse (sr. **mens**) pamětliv býti, v paměti míti (= **me-
moriam tenere**): **praeteritorum malorum**; **memento
nostri**;
reminiscī (re-memini) = **in memoriam redigere** neboli
reducere vl. opět vzpomenouti na co, rozpomenouti se (věc
zapomenutou v paměti jako přítomnou opět si obnoviti): **bene-
ficio rum**;

recordārī vl. s citem (cor) opět (re) se rozpomínati, živě si vzpomínati: *communes belli casus, praeterita tempora pueritiae.* — Náhodou mně na mysl připadá nesmrtelný Plato: *mihi in mentem venit Platonis illius divini.*

149.

merēre a **merērī** nějakým činem zásluhu si získati, něco zasloužiti, vydělati, získati co: *grandem pecuniam; bene meritum esse velice zasloužilým býti: de libertate (re publica);*

dignum esse zasluhovati svými vlastnostmi, hodným býti čeho: *res digna est laude.* — Za hodna míti = **dignum iudicare**; **dignari** za hodna býti uznávanu: *res laude dignantur.*

150.

meus tuus, suus atd. (proti alienus) můj (vlastní) atd.; **proprius** (proti communis) někomu výhradně náležející, zvláštní, podstatný: *At id quidem non proprium senectutis est vitium, sed commune valetudinis.*

151.

minārī, minitārī hroziti (něčím strašíc), vyhrožovati, strašiti; **imminēre** proti čemu vyčnívati, blízkostí svou něco ohrožovati: *mors propter incertos casus cotidie imminet; impendēre* viseti, čněti nad čím, hrozíc nastávati: *pericula impendent; licet omnes in me terrores impendeant;*

vidērī s inf. fut. (obyčejně bez esse) hroziti, strojiti se, chystati se: *coniuratio rem publicam perversura (esse) videtur hrozí vyvrátiti; bellum exarsurum (esse) videtur; vox tua multum effectura (esse) videtur mnoho vykonati slibuje.*

152.

mīrārī podívovali se čemusi nápadnému: *Cato mirari se aiebat, quod non rideret haruspex, haruspice cum vidisset;*

admīrārī diviti se čemu velikolepému, výtečnému: *ingenium, sapientiam, virtutes;*

sūspicere (vl. vzhůru vzhledati) pohlížeti k čemu: (in) *caelum, s úctou a s obdivem k někomu neb něčemu vzhledati: eos viros.*

153.

modo jediné, toliko, jen (pojem neb výrok omezujíc, pročez má místo ve větách žádacích a zvl. při imperativě): **tace modo**; **tantum** jen tolik (aniž více), jenom, jen (stavíc něco menšího proti většímu) zvl. u číslic; **tantum dico, equitibus tantum superare**; **viginti tantum evaserunt**; **sōlus a ūnus** má-li se vytknouti podmět nebo předmět z množství nebo z celku: **soli Romani terga non dederunt**; **ego unus audivi**; **nisi — non** = ne — leč (než) = jediné, jen: označuje případ, jenž jediné možný jest: **amicitia nisi inter bonos esse non potest**.

154.

monēre (**admonere, commonere, commonefacere**) vl. připomenouti co, k vědomí přivést; napomínati, varovati: **eos hoc moneo, desinant furere ac proscriptiones et dictaturas cogitare**; **hortārī** (**adhortari, cohortari**) myslí nebo srdce dodávati, pobádati: **dux suos ante proelium hortatus est**; **nihil est, quod me hortere, admoneri me satis est**.

155.

mōnstrāre ukázati něco prstem: **aliquid digito**; **dēmōnstrāre** (sesílené **monstrare**) ukázati, dokázati, co dosud neznámo jest, vyložiti: **rem**; **ut se res habeat**; **ut supra demonstravimus**; **ostendere** (**obs- tendere** vl. nastavit) na jevo dáti, objeviti: **legionem, potestatem suam**; **ostendit, quid fieri velit**; **sīgnificāre** znamení dáti, (slovy, posunky) označiti, oznámiti: **deditionem**; **dēclārāre** (**clarus**) učiniti zřejmé a zjevné, projeviti, dokázati (skutkem nebo příkladem): **hoc res ipsa declaravit**; **cōfirmāre, probāre, comprobāre** dokazovati to, o čem se pochybuje; **praestāre** prokázati chvalnou nějakou vlastností: **virtutem singularem zvláštní hrdinností projeviti**; podobně: **fortem se praestare osvědčiti své hrdinství**.

156.

morbus choroba, nemoc vůbec: **causa morbi inventa medici curationem inventam putant**;

aegrōtātiō churavění, stav chorobný: **corporis**;
aegritūdō chorobnosť mysli, útrapa duševní, tesklivost: **proprie**,
 ut aegrotatio in corpore, sic aegritudo in animo est.

157.

mors smrt jakákoli (obyčejně smrt přirozená); **morte**
occumbere v bitvě zemřít;
nex (v. **necare**) vždy smrt násilná, vražda: **potestas vitae**
necisque právo nad životem a smrtí, které měl na př. král;
lētum smrt (jakožto zničení), obyč. básnický a ve slohu vyšším.

158.

mox hned, ihned, brzo (o budoucnosti): **mox veniam, dicam**;
brevi (tempore) v krátkém čase, v krátkce (po některé udá-
 losti, ať spadá do minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti,
 zvl. však o minulosti): **hostes brevi fugati sunt**;
paulō (**non multō**) post krátce potom (jen u vypravování):
paulo post equites impetum fecerunt;
hned-hned: **modo-modo**, **tum-tum**.

159.

mundus vesmír, celý svět i s tělesy nebeskými;
orbis terrarum celý obydlený svět, okrsek zemský, zeměkruh;
tellūs okruh zemský, země (básnický). — **Genus humanum**,
mortales, **gentes** veškerí obyvatelé světa; **omnium gen-
 tium imperium** světovláda; **hominum celebritas** šířý
 svět proti rodině; **homines**, **qui nunc sunt** neb **huius
 aetatis** nynější svět; **posterī**, **posteritas** potomstvo;
post homines natos co svět světem stojí, od stvoření
 světa; **homines docti**, **litterati** učený svět;

160.

mūnus 1). dar, ku kterému kdo jest zavázán a který opět zava-
 zuje (k díkům, poslušnosti a p.): **datum nobis est ali-
 quid deorum munere**. 2). povinnost veřejná, služba, úřad,
 úkol: **munere fungi**;
officium mravní náležitost, povinnost (ze svědomitosti plynoucí):
**Masinissa omnia exsequitur regis officia et
 munera**.

161.

mūrus zeď vůbec (z kamení, cihel, hlíny atd.): **murum saxi
 extruxit**;

moenia, um (munire) okružní zeď pevného města, hradby (k obraně) proti nepříteli: *urbem moenibus cinxit; ligneis moenibus se defendere;*
paries, etis zeď, stěna: *intra parietes*: mezi svými stěnami = doma.

162.

nārrāre (z *gnarus* vědomý) uvědomiti, vypravovati, povídati: *rem ordine;*
referre (úředně) vedle své povinnosti oznámiti, zvěstovati, vyříditi, ohlásiti co (o vyslancích, poslech, zvědech), zvl. předložit, přednésti co, zprávu dáti: *ad senatum*; avšak:
ferre ad populum de aliqua re učiniti návrh lidu o něčem;
dēferre ad aliquem dobrovolně úřadu (soudu) donést, udati co (delator donášeč, udavatel); *deferre alicui* neb *ad aliquem* na někoho co vznést, něco propůjčiti: *imperium, summam rerum;*
trādere (prodere) memoriae paměti zachovati, v paměť uvést, zaznamenati, vypravovati; *mandare memoriae* v paměť vložit, vštípit.

163.

nātūrālis přirozený, přírodě přiměřený, přírodou vzniklý (proti *arte, manu factus* umělý): *portus, ius, motus;*
nātīvus (natus) vrozený, samorostlý, původní (proti *vyumělko-vaný*): *lepos.*
Jest přirozeno = cōsentāneum est; přirozená smrt = neces-sāria mors; zemřítí smrtí přirozenou: morbo mori, naturaē concedere.

164.

niger černý, uhlový, tmavobarvý (znamená čern pěknou a lesklou [*proti candidus*]): *pice nigrior*; přen. o člověku zlém, bezbožném: *hic niger est, hunc tu, Romane, caveto;*
āter černý bez lesku, černavý, tmavý, šerý (proti *albus*): *alba et atra discernere non posse*; též přen.: smutný, nešťastný: *dies ater* (= *nefastus*).

165.

nōmināre vlastním jménem nazývati, jmenovati: *insulae, quae Cyclades nominantur; filium ex patre;*
appellāre osloviti někoho, nazývati ho, dáti mu čestné příjmi: *amicum, regem, patrem patriae; Pompeius eo proelio imperator est appellatus;*

nūcupāre nazvati věc, která ještě jména nemá, řádně a slavně vyhlásiti: *res utiles et salutares deorum vocabulis*.
Nazývati Sokrata mudrcem jest: *vocare*; nazývati jej Sokratem jest: *nominare*.

166.

novus (proti *antiquus*) čeho dosud nebylo, nový, neobyčejný, neslýchaný, nenadálý, divný, proto často spojeno s *inauditus*: *novum et inauditum scelus*; *nova res novota*, novina; *novis rebus studere* po novotách bažiti, převratů vyhledávati; *novarum rerum cupidus novot* (převratů dosavadních řádův) žádostivý; *homo novus* povýšenec (jenž první rodu svého došel hodností kurulních);

recēns, entis (proti *vetus*) co ještě dlouho není, teprv nedávno, právě (jen) povstalo, ještě čerstvé, svěží jest: *victoria, dolor*; *recentes milites* (proti *defatigati, defessi*) = čerstvé vojsko, což rozeznávej od *novi milites nováčkové, branci* (*tirones*).

167.

nūper (z *novo-per*) před časy (o ději od přítomnosti daleko již vzdáleném): *haec nuper, id est, paucis ante saeculis, medicorum ingeniis reperta sunt*;

modo nedávno, právě teď (o bližší neb ještě zcela blízké minulosti): *nuper homines eiusmodi, et quid dico nuper? immo vero modo ac plane paulo ante vidi*.

168.

obsidēre (*ob-sedeo* vl. před čím seděti) = *obsidione claudere*: *urbem* město oblehnouti, obklíčiti;

oppūgnāre *urbem* dobývati, stékat; podaří-li se toto *oppugnare*, vznikne *expugnare* dobytí, vzítí; *Carthago a multis imperatoribus obsessa, oppugnata, labefacta est*.

169.

optāre (pův. něco za nejlepší [*optimum*] míti, sr. *optio* volba) přát si, voliti; silnější jest: *exoptāre*;

cupere (sr. *cupiditas*) žádati; dychtiti po čem prudce, náruživě: *concupiscere*;

dēsiderāre toužiti po čem, pohřešovati;

expetere domáhati se, dožadovati se čeho, státi o něco: *divitias, vitam beatam*; *res expetendae* věci žádoucí (proti *fugiendae*); slabší jest:

appetere bažiti po čem: *regnum*;
velle (rád) chtít, přát si; vůli mít, chtít čemu. *Volēns* dobrovolný, náchylný, milostivý; *voluntās* dobrá vůle, příchyllost.

170.

ōrātiō (*orare* pův. mluvit) 1). mluva, řeč, schopnost slovy myšlenky své pronášeti: *ferae orationis expertes sunt*; 2). umělecká řeč: *Ciceronis*; *facultas oratoria* dar řečnický; 3). sloh: *pura*;

sermō (*serere* pojít) 1). rozmluva, hovor ve všedním, denním životě: *sermonem conferre cum aliquo* rozhovořit se s kým, rozmlouvat; *sermones hominum*, vulgi řeči; 2). způsob ústního a písemného se vyjadřování: *elegans*, *emendatus*; *sermo patrius* jazyk mateřský;

lingua jazyk jakožto nástroj, kterým myšlenky své pronášíme, mluva, řeč (kterou který národ mluví proti řeči jiných národů): *lingua Graeca, Latina loqui*;

cōtiō řeč ve shromáždění lidu nebo před vojskem: *contionari apud populum* (*milites*) sr. též *contio* č. 42.

171.

ōrātor 1). řečník uměle vzdělaný, krasomluvný, jako *Demosthenes*, *Cicero*; 2). mluvčí nějakého vyslanectva, jednatel, vyslanec? *Fabricius ad Pyrrhum de captivis missus est orator*;
rhētor učitel výmluvnosti, jako *Isokrates*: *rhetores dicendi praecepta tradunt*.

172.

ōrdō řada, řád, pořádek (umělý neb uměle učiněný): *arborum*; též přen. řád, stav, třída: *ordo senatorius* (s přívl. *amplissimus*), *equester* (*splendissimus*) a *plebeius* (byly řady nebo třídy učiněné); *ordines servare* = v šiku, v řadě státi.

seriēs přirozený pořádek, řada (vnitřní souvislostí daná): *series annorum* přirozený postup let, jak léta po sobě jdou; *series maiorum* řada předkův (posloupnost).

173.

ōstium (os) vl. otvor; vchod, vstup do zavřené místnosti, dvěře;
iānua domovní dvěře;

forēs veřeje, dvojité dvěře;

valvae dveřeň, nádherná křídla u dveří chrámův a palácův;
porta brána městská neb každá jiná veliká brána.

174.

pāgus venkovská obec, župa (i kmen v ní bydlící), kraj; sr. **pāgānus** vesničan, rolník (zvl. proti vojákům): **Suebi centum pagos habere dicuntur**;
vīcus ves, městys, dědina, skládající se ze dvorův a domů blízko sebe ležících: **oppida vicosque incenderunt**.

175.

palam (proti **clam**) zjevně, veřejně (u přítomnosti a před očima všech);
apertē (proti **obscure**) otevřeně, zřejmě, přímo, bez obalu (ničeho netajíc a nezastírajíc): **nos, nos dico aperte, consules desumus**;
liberē svobodně, prostomyslně, upřímně: **Liscus dicit liberius**;
pūblicē (proti **privatim**) obecně, jménem obce, nákladem obecním: **sepeliri, ali**.

176.

pārēre (téhož kmene jest **parare** vl. ku práci býti ochotným, dostaviti se) poslouchati z nutnosti (trvale), býti poslušným, poddaným: **servus domino paret**;
obedīre (**ob-audire**) slyšeti koho neb čeho, poslouchati (na každý rozkaz, v každém jednotlivém případě), podrobiti se: **praeceptis**;
obtemperāre něčí vůli (s rozmyslem) se podrobovati, jí se spravovati, řídit: **legibus, auctoritati**;
obsequī býti komu po vůli z lásky a úslužnosti: **precibus, voluntati**;
mōrem gerere vyhovovati, po vůli býti z ochoty;
dictō audientem esse alicui o poslušnosti vojenské.

177.

pars, **partēs** díl, část, ve kterou se celek přirozeně dělí, pak i strana přirozená, oprávněná: **optimatum, popularium**;
factiō (vl. činění sr. **facere cum aliquo** společně s kým jednati, držeti): zlá, nepokojná, nedovolená strana, jež celku (obci) čelíc dohromady drží, aby mocí převládala, zvl. strana oligarchická: **factio nobilitatis, paucorum**; **factiōsus** stranník, jenž mocnou stranu politickou za sebou má; **homo seditiōsus** revolucionář;
studium (**studia**) **partium** strannictví, reje (rejdy) strannické.

178.

parumper maličko, na chvilku, na okamžik (hledíc ku přestání činu): **parumper audi**;
paulisper nějakou (malou) chvilku, po nějakou chvíli (hledíc ku klidnému pokračování v činu): **nostri paulisper impetum sustinuerunt**.

179.

parvus (proti **magnus**) malý vůbec;
minūtus (proti **grandis**) vl. zmenšený, drobný, zakrnělý: **imperatores** (drobní) **vejvodíci**;
exiguus (proti **amplus**) skrovný, nepatrný, malý (obmezený měrou, číslem, velikostí atd.);
pusillus maličký, drobounký (maličkosť se směšné stránky berouc): **epistula, testis**.

180.

passus vl. dva kroky (= 5 římských stop): **mille passus** = římská míle;
gradus (pouhý) krok, kročej: **gradus accelerare**; přen. stupeň (hodnosti): **gradus honoris, dignitatis**; též: pevné postavení bojujícího: **de gradu deici** vl. vytištěnu býti z postavení výhodnějšího, pak: vyraženu býti z mysli klidné (= **animo perturbari**).

181.

paternus otcovský, otcův, po otci zděděný: **bona, rura, odium**;
patrius otcovský 1). co otci přísluší: **patria potestas, animus patrius in liberos**; 2). co od otcův (předkův) pochodí, i co vlasti (**patria**) náleží; též: domácí, národní, vlastenský: **mos, ritus; sermo** jazyk mateřský.

182.

pati trpěti, snášeti (neodpírajíc a neodmlouvajíc): **paupertatem facile**;
sinere prominouti něco lhostejně, dopustiti, dovoliti, nebrániti čemu, nechati: **Suevi vinum ad se importari non sinunt**;
tolerare se silou a vytrvalostí snést, přetrpěti, vydržeti, vystáti: **labores militiae**.

183.

pauper (z pau-[cus] a parěre vl. kdo málo provedl, proti **dives**) nemožný, nemajetný, chudý (jenž, ačkoli větším jměním nevládne, přece má, z čeho by skrovně živ byl); **egēn(u)s** nedostatek trpící, strádající, potřebný čeho, nuzný od čeho (jenž nouzi svou cítí sr. **egestas**); **mendīcus** žebrácký, chudičkový, od almužny žijící; **inops** jsoucí bez pomoci, prostředků, jimiž by vůbec nějakého účelu dosáhl; **miser** nešťastný, ubohý, bídný. Také deminutivum někdy ponětí: „bídný, nuzný“ obsahuje: **lepusculus**, **pisciculus**, **cenula**.

184.

pāx (z koř. **pac** pojití, pevniti) mír s nepřitelem ujednaný; **ōtium** (proti **negotium**) 1). prázdeň, pokoj, klidný život soukromý nebo život povinností úředních prázdný: **otio frui**, **in otio vivere**; **otiōsus** prost prací (úředních); 2). pokoj, klid od (vnitřních) nepřátel (inimici a **adversarii**), čas pokojný, klidný: **in otio esse** nebo **vivere**.

185.

pecūnia (z **pecus**, pův. stav dobytka) peníze: **magna**, **exigua** **pecunia** mnoho, málo peněz; **suma** peněz: **magnitudo pecuniae**; **nummī** peníze (jednotlivé mince): **Cimona semper pedisequi cum nummis sunt secuti**; **aerārium** pokladnice obecná; **fiscus** soukromá pokladnice císařská.

186.

peregrīnus (**per-ager**) cizozemský, z ciziny přišlý, přespolní, i kdo časem v cizině žije, cizí: **rex**, **mos**; **peregrinari in aliena civitate** v cizině cestovati, dleti; **aliēnus** (proti **suus**) cizí, jinému (**alius**) náležející: **cura rerum alienarum**; **alieni appetens**, **sui profusus**; **aes alienum** (jen sing. vl. cizí peníze) dluhy; — pak i: nevhodný, nepřítomný, nepřiležitý: **alieno loco**, **tempore**, **non alienum esse videtur explicare**; **externus** (proti **internus**) vnější, cizokrajný, zahraničný, cizí (klade se jen o místě, zvl. ve smyslu zeměpisném): **regiones externae**, **externa bona**, **commoda** (smyslné) statky pozemské; **externam religionem suscipere**;

exterus (proti domesticus; nom. sing. není v užívání): vně jsoucí, cizozemský, zahraničný: nationes, gentes vně říše bydlící, tedy jen ve smyslu politickém (proti socii, provinciae).

187.

perniciēs (pernecare) úplná záhuba, zmar: perniciem moliri alicui;

pēstis zkáza, věc aneb osoba zhoubu působící: pestis civitatis; Clodius, pestis patriae;

pēstilentia nakažlivá nemoc, mor: gravi pestilentia conflictari.

188.

plūrēs (plura) více, větší počet (má do sebe moc komparativnou): plures libros scripsit; pluribus placuit = většina se usnesla;

complūrēs několik, někteří, dosti mnoho, nemálo a

plērīque velmi mnoho, přemnoží, většina (kladou se beze vši moci komparativné); plerique meministis přemnoží z vás se pamatují; alii plures a jiní ještě; alii complures několik jiných;

plūrimī nejvíce, nejmnozší, největší počet z celku.

189.

plūs více (komp. adj. multum jako subst. v singul.) klade se o počtu na otázku mnoho-li? plus pecuniae, virium; plus quam semel;

magis více, spíše, raději, o stupni na otázku jak velice? in dies magis te diligo; magis magisque;

amplius více, dále, déle, nadto, k tomu ještě (o přifrůstku a přídavku): quid vultis amplius? Quid est, Catilina, quod iam amplius expectes?

potius raději (volíc mezi dvěma předměty zvl. při malle, prae-stare, praeoptare): maluit honeste mori potius, quam turpiter vivere; superl. k potius jest potissimum.

190.

poena (vl. výkupné) smír, náhrada, pokuta, trest vůbec: poenas repetere ab aliquo;

multa pokuta zvl. peněžité: multam ferre non posse nemoci pokutu sehnati, složit;

supplicium (supplex) vl. modlitba smírná při popravě i poprava sama; pokuta hrdelná, muka, trýzeň: **supplicium sumere de aliquo**;
castigatiō domluva, důtka, trest (verbis nebo verberibus), aby se kdo polepšil.

191.

portāre vláčeti, těžké břímě nositi: **grave onus**;
ferre nésti vůbec; **ferre et agere** všeliké jmění (t. j. movité jakož i lidi a hováda) v plen a kořist vzíti, kořist unášeti a ubáněti;
gerere (intens. **gestare**) na sobě (míti) nésti (zvl. šat, zbraň, ozdoby): **arma zbraň nésti**, avšak **arma ferre contra patriam**; **fortuna ita fert** osud s sebou to přináší, tomu chce; avšak **terra effert** (řídčeji **fert**) **fruges**;
sustinēre (sub = vzhůru a **tenere**) vzhůru, do výše držeti: **onus humeris**, pak trpělivě snášeti: **potentiam**; zachovati, udržeti: **dignitatem et decus**.

192.

pōscere žádati čeho vůbec (dle práva a slušnosti): **obsides**;
dēpōscere rozhodně, důtklivě žádati, vymáhati něco; slabší jest
pōstulare (deminut. k **pōscere**) požadovati, pohledávati čeho, táhnouti se k čemu (projevujíc slušné přání): **auxilium, imperium**; **aditum** žádati za slyšení; **cum tempus necessitasque postulat**;
flāgitāre (z koř. **flag** sr. **flamma**) doléhavě, úsilně žádati, domáhati se čeho: **posco atque flagito**;
exigere vymáhati, dobývati, vybírat (s úřední pomocí): **vectigalia, pecuniam**.

193.

possidēre býti vlastníkem, držitelem nějakého statku, v právním držení býti, držeti: **agros, fines**; držeti, chovati koně (psy) **equos (canes) alere**; slova dodržeti, slovu dostáti: **fidem servare**;
habēre míti vůbec;
tenēre jest silnější než **habēre** ukazujíc k síle a k prostředkům, jichž k trvalému udržení čeho jest třeba: **tenuit cum Albino locum quandam inter disertos etiam Fulvius**;
obtinēre udržeti, obhájeti čehosi proti odpůrcům: **tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtinebas**;
esse býti, míti v sobě neb do sebe co s abl. qual., aneb

esse, inesse in aliquo, jež se klade o vlastnostech duševných i tělesných: Iphicrates fuit et animo magno et corpore imperatoriaque forma; tanta indoles in Lavinia erat. — Inest in mentibus nostris insatiabilis quaedam cupiditas veri videndi.

194.

posthāc potom, budoucně (proti času přítomnému): posthac te non inultum dimittam;

postea potom, po té, o události minulé, byť se o ní v přítomnosti vypravovalo: postea ex omnibus partibus impetum faciunt.

195.

potestās plná moc právní neb úřední: consularis, vitae necisque, pročez moc zákonitá;

potentia osobní moc (nabytá vážností neb zámožností), politický vliv, často moc bezprávná: Caesaris, triumvirorum;

vīs síla, moc (vnitřní moc, kterou kdo na jiné působí, je ovládá): maximam vim habere; též: násilí: ista quidem vis est; vi atque armis brannou mocí. Podle toho rozeznává se: potestas tribunicia, potentia tribunicia a vis tribunicia;

opēs moc (založená na penězích, vlivu), zvl. politická moc: Lacedaemoniorum, tudíž také moc válečná, vojsko, konečně i jmění, majetek.

196.

praeda kořist jakožto vzebraný majetek, plen, zisk (otroci, dobytek, peníze atd.);

manubiæ kořist válečná quaestorem prodávaná i peníze za ni utržené (jichž částku obdrželo aerarium, částku imperator, zbytek rozdělován mezi vojíny); také: podíl jednotlivých vojákův na válečné kořisti (bit);

spolia opima v. při v. spoliare.

197.

praedicāre (vl. důrazně říkati) chvalořečiti, veřejně velebiti: omnes Dionem liberatorem patriae praedicabant; celebrāre vl. činiti hlučným a lidným a tím slavným; slaviti, vychvalovati: virtutem, laudes, nomen alicuius.

198.

pretium cena (věci prodajné), cena kupní, trhová: *agri, mercis; operae pretium est* stojí za práci, jest záhodno. — Vnitřní, duševní hodnota, výbornost, výtečnost jest: *virtūs, praestantia, dignitās*. — Velikou cenu, důležitost přikládati, velice si čeho vážiti = *multum tribuere alicui rei* (= *magni facere*);

mercēs jest mzda za delší nějakou práci napřed smluvená a zasloužená, nebo nájemné za věc půjčenou, též: plat, žold: *mercede conducere aliquem; mercennarius*;

praemium (z *prae-emere* = napřed vzíti, vyznamenati): čestný dar za zásluhu, odměna, odplata: *praemium proponere*.

199.

prīmus první časem neb místem (pouhá číslice);

prīnceps (*primus-capio* vl. jenž první jedná) první důstojností i vážností, ten, jehož příkladu jiní následují: *Hannibal primus in proelium ibat; princeps coniurationis* (náčelník, hlava); *principes civitatis* přední, čelní (vlastnostmi duševními vynikající) mužové v obci nebo ve státě.

200.

prīvāre (vl. *privum facere* učiniti ojedinelým, oddělití od čeho) zbaviti čeho, odnítí co, připravití o něco (vůbec): *vita, commodis*;

orbāre (z *orbis*) někoho zbaviti toho, co jest mu nejmilejšího, nejdražšího: *mater orbata filio, tali amico orbatus*;

spoliāre (sr. *spolia opīma* zbroj vůdce z vůdce nepřátelského svlečená, odění vzebrané, pročež *spoliare* vl. ze šatů svléci) vzebrati komu co, oloupiti jej z toho, co ho ctílo a zdobilo: *corpus caesi hostis torque; aliquem regno paterno*;

diripere vl. rozebrati; *drancovati, vybíjeti: urbes, castra, provinciam*;

vāstāre ohněm hubiti, pustošiti a pleniti, v plen dáti: *fines; populārī* vybíjejíc pleniti, *drancovati: agros*;

praedārī kořistiti, loupežiti a tak zisk míti.

201.

profundus (*pro-fundus* vl. dolů ke dnu jdoucí) hluboký, bezedný (jen o hloubce místní): *mare*;

altus (alere pŭv. dáti růsti) vl. vyrostlý; hluboký i vysoký, zvl. určuje-li se výška neb hloubka číslem: fossa tres pedes alta; — avšak: hluboká noc = multa nox; hl. ticho = summum silentium; hl. hlas gravis vox; hl. vzdělanost summa nebo-li recondita eruditio, subtilis doctrina.

202.

prōmittere (vl. vypustiti) připověděti, přislíbiti (k žádosti, přání něčímu);

pollicēri (por-liceri) nabídnouti se čím, slíbiti co (sám od sebe a s ochotností): **operam**.

Pamatuji: pollicemur sponte, promittimus rogati.

203.

propinquī všichni, kdo blízkce příbuzní jsou, blízcí přátelé;
cōnsanguineī } o bratřích a sestrách, zvl. však o národech a oby-
 } vatelích měst (soukmenovci);
 } krevní přátelé

cōgnātī
āgnātī

{ jakožto údové téže rodiny { s otcovy i matčiny strany
se strany otcovy.

Pamatuĵ: patrŭus bratr otcŭv: strŭĉ; avuncŭlus bratr matĉin: uĵec; amita sestra otcova: teta (strŭnĉ); matertera sestra matĉina: teta (ujka); patruĉlis bratranec (s otcovy strany); cŏnsŏbrŭnus sestřenec (s mateřské strany).

affinēs přibuzní sňatkem, sešvagření; n. př. socer tchán, socrus tchyně; vitricus otčím, noverca macecha; gener zeť, nurus snacha;

necessārū (subst. necessitudo tuhý svazek příbuznosti) kdo s někým těsně spojen jest svazkem trvalým, buď (vzdálenějším) příbuzenstvím, buď přátelstvím, obchody a p. (Collegae, patroni et clientes, familiares, sodales, amici).

204.

propter pro, k vůli (klade se o příčině skutečné): **propter**
iniurias illatas;

ob pro, (o příčině myšlené) obmezuje se jen na určitá spojení:
ob eam causam, rem; quam ob causam, rem;

causā za příčinou, k vůli, pro (znamená účel neb úmysl): *amicorum causa*; *sui defendendi causa*;

per pro, skrze (dopouštějíc nebo vadíc): **per me licet** = pro mne; **per aetatem arma ferre non posse** pro veliký věk nemoci zbraň nésti;

prae = pro vytyká důvod závadný, vždy v myšlénkách záporných (zvl. při nemohu): *prae lacrimis loqui non possum*.

205.

prūdēns, *entis* (z *providens* vl. předvidoucí) zkušeností prozřetelný, rozumný, obezřelý, o tom, jenž jsa běhů lidských znalý snadno a bezpečně ku svým účelům vhodné prostředky volí, zvl. (jako *prudencia*) o státníku a právníku: *vir in re publica prudens* státník; *vir in iure civili prudens* občanského práva znalý;

sapiēns, *entis*, moudrý, jenž poznáv pravdu i mravnost podle nich smýšlí i jedná: *sapientissimus ille Socrates*;

sollers (ze *sollus* = *totus* a *ars* vl. všeumělý proti *iners*) prakticky způsobilý, obratný, důmyslný, vynalezavý, zručný: *Archimedes, homo sollertissimus*.

206.

pudor *stud* (před skutkem i po skutku), ostýchavost: *pudore adducti*; *moderator cupiditatis pudor est*;

pudicitia stydlivost, cudnost, čistota (zvl. o ženách): *rara est concordia formae ac pudicitiae*;

verēcundia *uctivá* ostýchavost, jemná uctivost, něžná šetrnost: *verecundia deorum*; *adversus regem*; *homo pudoris ac verecundiae particeps*.

207.

pūgna (vl. pěstní [*pugnus*] boj) boj v každém toho slova smyslu; **proellum** bitva, boj nahodilý (srážka jednotlivých zástupů nebo všeho vojska): *proelium committere* boj svěsti, počítí; *hostes diuturnitate pugnae defessi proelio excedebant*;

aciēs bitva řádná, boj sešikovaného vojska: *Pharsalica*; *acie decertare* svěsti boj rozhodný;

cērtāmen zápas, v kterém potykači jeden nad druhého předčítí usilují: *fit proelium acri certamine*; *certamen honoris et dignitatis*;

dīmīcātiō (*dimicare*) tuhý a nebezpečný boj, zápas, kde se život a jmění v nebezpečenství vydává: *capitis, famae fortunarumque omnium*;

bellum (celá) válka, vojna.

208.

pugnāre bojovati,
proeliārī potýkati se, zápasiti vůbec o jednotlivých osobách
 i o vojskách, at zbraní, at slovy, aby zápasící nabyt vrchu:
*Castor et Pollux ex equis pugnare visi sunt; duae
 legiones in ipsis fluminis ripis proeliabantur;
 pugnant Stoici cum Peripateticis;*
cōnfligere potkati se s někým polem, vražedně bojovati, aby
 zničil nepřítele: *cum aliquo armis;*
dēcernere rozhodnouti něco bojem, bojovati, až jedna strana
 podlehne: *acie instructa decernendi potestatem
 Pompeio fecit;*
dīmicare prudce o vítězství (nebo život) bojovati, potýkati se:
cum sub oculis omnium ac pro castris dimicaretur;
dēcertāre potýkati se až do rozhodnutí, svést boj rozhodný:
*cum duobus de imperio in Italia decertatum est,
 Pyrrho et Hannibale,*

209.

pulcher pěkný, krásný (ve smysle krasovědeckém a mravném):
urbs; uva quid aspectu pulchrius?
fōrmōsus (obyčejně o osobách) tvárný, sličný: *puer, virgo;*
venustus (Venus) ladný, spanilý, půvabný, vlnadný: *venustus
 corporis motus; oculis venustis krásnooký;*
amēnus líbezný, půvabný, rozkošný, příjemný (o krásách pří-
 rodních): *loci, regio.* Umění pěkná, svobodná, krásné vědy,
 nauky svobodné: *artes litteraeque, artes bonae,
 optimae, liberae, liberales, ingenuae, honestae;*
speciōsus zevnějškem svým nápadný, úhledný, spanilý, též: le-
 skavý, mámvý: *titulus, vera potius quam dictu
 speciosa.*

210.

pūnīre, však obyčejně *poena afficere* jest trestati vůbec;
poenas dare býti trestánu, pokutovánu;
animadvertere in aliquem z moci úřední kárati, trestati nebo
 pokutovati koho: *Cicero in coniuratos indicta causa
 animadvertit;*
castīgāre (sr. *castus* cudný, čistý) kárati, domlouvati, trestati
 (k napravení toho, jenž chybil); významu: násilně trestati na-
 bývá *castigare* teprve spojeno-li n. př. s *verberibus* a p.;

multāre pokutovati, pokutu uložit, kterou kdo na penězích neb jiném majetku trestán bývá, aby učiněnou škodu nahradil: **pecuniā** (agris, damnis).

211.

quiēs klid, pokoj (jehož kdo umdlen jsa a seslaben hledá, aby se opět posilnil): **tranquillus** ad quietem **hic locus est**; odpočinek noční: **in quiete**, per quietem ve spaní; **requiēs** odtucha, odpočinek, zotavení (po práci a namáhání): **requiem quaerere ex gravibus negotiis**; **tranquillitās** (vl. bezvětrí, tišina na moři) klid mysli z vnitřní spokojenosti vzešlý, spokojenost: **animi**.

212.

quondam (sr. **quidam**, tedy vl. **quodam tempore**) někdy, kdysi, před časy (o ději minulém, jehož určitěji označiti nechci neb nemohu): **fuit, fuit quondam in hac re publica ista virtus**;

olim (sr. **ollus**, **olus** = **ille**, tedy = **illis temporibus** proti **nunc**) jindy, kdysi, před časy, za starodávna i: jednou, někdy (o dávné minulosti i o budoucnosti): **olim fuit rex**; **non si male nunc, et olim sic erit**;

aliquandō (proti **nunquam**) někdy, jednou, po nějakém čase (o době každé): **aliquando dies illucescet. Aliquando samostojící aneb s tandem** = konečně jednou.

Říman vyjádřuje svou dobu (a její poměry) slovem **nunc** (a **hic**), starší dobu řeckou, jemu i vzdálenou: **ille, olim** = **illo tempore**; **hic: ille** = **nunc: olim**. **Ut populi Romani honores quondam fuerunt rari, nunc autem effusi sunt, sic olim apud Athenienses fuisse reperimus**.

213.

rēgius králův, králi náležející i od něho pocházející, královský: **regia potestas, donum regium**;

rēgālis krále důstojný, králi příslušný, královský: **ornatus regalis**;

rēgiē po královsku, násilně: **crudeliter et regie imperare**.

214.

regnāre (intrans.) králem býti, kralovati, vladařiti, vlásti neobmezeně: **Romulus Romae regnavit quadraginta annos**;

regere (trans.) spravovati, řídit, vlásti čím: **equum, civitatem, gubernator navem regit**;

gubernāre (skutečně neb jakoby) kormidelníkem býti, vlásti čím:
solus Sulla rem publicam regebat orbemque terrarum gubernabat;

dominārī (in aliquem neb in aliquo) jako neobmezený pán rozkazovati, panovati násilně, na pána hráti (proti servire):
dominari illi volunt;

imperāre (míti imperium) veleti, rozkazovati vyšší svou obyčejně vojenskou mocí: superbe et crudeliter imperare;

præesse býti v čele, velitelem, správcem býti, vésti co: oppido, exercitui, classi;

moderārī vl. mírniti, v pravých mezích nebo na uzdě držeti, ovládati: equum, linguam;

prīncipātum tenēre náčelnictví míti (ať stát ať jednotlivec): totius Galliae.

215.

regnum království, též neobmezená samovláda: regnum appetere;

imperium nadvláda: orbis terrarum, zvl. vrchní velitelství vojenské: cum imperio esse = s mocí velitelskou; imperia magistratusque nejvyšší úřady vojenské i občanské;

dominātiō, dominātus panství neobmezené, násilné (výraz latinský za řidší tyrannis, jakož i dominus, rex místo tyrannus se klade): unius, Dionysii.

Regnum: imperium: dominatio = regnare: imperare: dominari.

216.

relinquere za sebou nechat, zanechat, zůstavit něco (co jsem dříve měl): signa; urbem odejiti z;

dēserere (de-serere = rozpojiti) nevěrně opustiti, ostaviti (své povinnosti se zpronevěřujíc): amicos, exercitum; loca deserta pustiny;

dēstituere (de-statueret stranou, pryč od sebe postaviti) bez pomoci (a ochrany) ostaviti: aegrotum, vulneratum; destituta navigia lodi ztroskotané;

eēdere z místa odejiti, odebrati se: Romā, patriā;

dēēdere říká se o úřednících, kteří, kdy čas jejich úřadování prošel, z provincie odcházejí: de, ex provincia.

217.

repente náhle, nenadále, najednou (jinak než se očekávalo): repente hostes ex omnibus partibus advolaverunt;

subitō (sub-ire) nenadále, z čista jasna, rázem (o tom, čeho se kdo nenadál); subito timor exercitum occupavit; subito dicere bez přípravy, z patra.

218.

rēs gesta skutek, čin válečný: rem bene (male) gerere šťastně (nešťastně) bojovati, válčiti.

Sláva, kterou kdo máje imperium ve válce (rebus gestis) získá, jest obyčejně glōria; chvála, pochvala, uznání, čest, jíž se dostává občanským úředníkům (magistratus v užším smysle), kteří čestné úřady (honores) zastávají, jest laus; in summam gloriam pervenire; nemo, qui fortitudinis gloriam consecutus est insidiis et malitia, laudem est adeptus.

219.

rēs publica (vl. záležitost obecní) obec (pospolitá), stát, země co do své správy a ústavy, do svých záležitostí, pročež někdy i ve smyslu těchto se klade: libera; rem publicam administrare, ad rem publicam accedere;

cīvitās (civis) 1). obec, občanstvo, a že stát z občanů jest složen, i stát sám: omnes civitates Graeciae; 2). právo občanské: ius civitatis civitatem alicui dare et adimere; v. též ius.

220.

řīpa břeh řeky: ad ripam Rheni fluminis;

lītus (z linere oplachovati) břeh mořský, nábřeží; litore naves arcere nedati jim přistáti;

ōra (z os, oris vl. kraj) kraj přímořský; ora maritima pomorí, přímoří (i pomořané).

221.

rogāre (z koř. reg vl. někoho vzpřímiti, povzbuditi n. př. legem = navrhnouti) žádati, prositi zač; silnější jest

ōrāre (ōs, ōris vl. mluvití [sr. orator, oratio]) prositi, prosbu předkládati, doprošovati se: rogo te atque etiam oro; ještě silnější jest

obsecrāre zapřísahati koho skrze vše, co mu svatého (sacer), snažně prositi: orare atque obsecrare;

obtēstārī úsilně prositi (bohů se dokládajíc): per omnes deos te obtestor;

implōrāre vzývati slzíc (plorare), úpěnlivě žádati zač: *miseri-*
cordiam, auxilium, zvl. deos;
supplicāre (placare) pokorně prositi: *alicui pro aliquo;*
precārī (prex) prosebně vzývati, modliti se k bohům zač: *deos,*
aliquid a diis;
petere domáhati se čeho buď prosíc buď žádajíc, usilovati oč,
 hledati čeho: *praemia, pacem a rege, salutem fugā.*

222.

rūrsus, rūrsus (re-versus) opět, zase, naproti tomu (značí
 střídání dvou různých dějů): *rursus, cum in eum locum,*
unde erant egressi, reverti coeperant;
iterum po druhé: *semel atque iterum, consul iterum;*
dēnuō (de-novo) znova, na novo (když děj, jenž přestal, opět
 počíná, se opakuje): *impetus denuo fit;*
dē integrō docela znovu, opět od začátku (se silou neocháblou):
acrius de integro coortum est bellum.

223.

rūsticus venkovský, selský (proti městu a jeho uhlazenosti):
res rustica hospodářství; vita rustica (proti urbana)
život venkovský, selský; tedy: sprostý, hrubý, troupský, říd-
čeji ve smyslu dobrém: prostý, nelíčený;
rūsticānus jenž druhdy s venkovem do styku přichází (lahod-
 nější slovo nežli *rusticus*), vesnický: *vita rusticana*
pobyt venkovský; C. Marius, rusticanus vir (na venkově
vyrostlý, prostý rolník), sed plane vir;
agrestis vl. na poli nebo na venkově žijící a proto jemnějšího
 vzdělání nemající, selský, surový, hrubý: *homo animo*
agresti ac duro; vita agrestis (s příhanou);
rūsticitās (proti urbanitas) selskost v mravech i v chování.

224.

sacer (z verb. sancire, odkudž i *sanctus* proti *profanus*)
 bohu některému jako majetek posvěcený, posvátný, svatý: *in-*
sula sacra Apollinis; avšak též bohu podzemskému
v pokutě propadlý: sacer esto proklet buď! auri sacra
fames po zlatě touha kletá;
sānctus pod ochranu bohů postavený, bohulibý, nedotknutelný,
 svatý: *iura erunt sancta generi hominum agresti;*
 o lidech: *bezučonný, poctivý: vir, homo, mores;*
sacrōsānctus svatosvatý, svatý a nedotknutelný: *tribuni plebis;*
augustus veleslavný, posvátný, velebný: *templum, locus.*

225.

salūber = sanitatem afferens zdravý, zdraví prospěšný: loci alii sunt salubres, alii pestilentes;

salūtāris = salutem afferens spasitelný, blahodárný, prospěšný: cultura agrorum hominum generi salutaris est;

salvus = salutis particeps zdrav, zachovalý, neporušený: salvus atque incolumis.

226.

saltem aspoň, nejméně (oznamující sestup od vyššího k nižšímu): eripe mihi hunc dolore aut minue saltem;

quidem (příklonné) tak právě, jistě, aspoň (slovo, za nímž stojí, důrazně vytýkajíc aneb je omezujíc): mihi quidem hoc verum esse videtur;

certē jistě, přece, přec alespoň (tvrďíc): res fortasse verae, certe graves;

minimum (proti summum): nejméně, při nejmenším (u číslovky): duo minimum comites; ne minimum quidem ani dost málo, dokonce nic; non minimum nemálo; parum příliš málo, nedosti, nehrubě; aut aneb aspoň, nebo přece (obsahuje něco méně důležitého): cuncti aut magna pars.

227.

sanguīs, inis krev v těle tekoucí;

crur (z koř. cru, odkudž i crudus surový a crudelis) krev z těla (z rány) se řinoucí. — Krvavá bitva proelium atrox, grave, řidčeji: cruentum.

228.

schola (pův. prázdeň) vyšší (vědecká) škola: scholam frequentare, scholas habere učené výklady míti (říká se o mudrcích);

lūdus škola nižší, začáteční (kde učení spíše hrou „ludus“ jest): ludus discendi, litterarum; ludi magister; ludus gladiatorius, militaris.

229.

scientia (jen v sing.) vědění, vědomost, znalost, známost: iuris; **doctrīna** (pův. vyučování: puerilis) vyučováním (docere) a cvičením zjednaná vědomost, učenost, učená vzdělanost: homo omni doctrina eruditissimus; plur. doctrinae nauky, vědy filosofické;

ars umění, věda, soustava vědecká: *aliquid ad artem et praecepta revocare, arte concludere* uvést v soustavu; v plur. umění krásná, nauky svobodné, vědy ve smyslu vyšším: *optimarum artium studium*;

disciplina vyučování, učení, zvl. pak jednotlivý (praktický) vědecký předmět učený: *iuris civilis, militiae, discendi*; *disciplinae* vědomosti pro život praktický, proto: *progredi in aliqua disciplina*;

litteræ v. při *eruditus*. — Krásná umění v. při *sl. pulcher*.

230.

scīre (proti *nescīre*) vědění, vědomí míti čeho (na základě paměti a rozumu), věděti, uměti něco: *Socrates scire se nihil profitebatur*; *linguam Latinam scire* neboli *didicisse* latinsky uměti; *certo sciri nihil potest* všechno z částky poznáváme;

nō(vi)sse (proti *ignorare*) zkušenost, vědomost míti (na základě názoru a pozorování), znáti, věděti: *ne de facie quidem nosse* ani dle pohledu neznati. — Víme (o historických událostech): *accepimus* (a *patribus*); máme písemné o nich zprávy, jest paměti podáno: *memoriae* neboli *memoriā traditum est*.

Vědomě *sciens ac prudens*; nevědomě, nevědomky *insciens et imprudens*; nevědomý, neznalý: *insciens imperitusque* (trvale).

231.

scrĩptor spisovatel, prosaik, a to obzvláště = *scriptor rerum gestarum*;

auctor původ, původce (tvrditel, jistitel); hodnověrný svědek, zvl. svědek historický, dějepisec: *rerum Romanarum*.

232.

sententia mínění o důvody se opírající, úsudek, zdání: *meā sententiā* po mém mínění; *ex sententia* podle přání; *ex animi sententia* = podle nejlepšího vědomí a svědomí, dle přesvědčení srdce mého;

opiniō domnění, domněnka (vzešlá z osobního domyslu), soukromé mínění: *falsa*; *error opinionis*; *opinio praeiudicata* = domnění napřed pojaté, předsudek; pověz, co myslíš: *dic, quid sentias*; avšak: pověz své pravé mínění: *dic, quod sentis*.

233.

sententiam dicere mínění své pronésti, pověděti, v ten smysl se vyjádřiti, říká se o senatorech;

sententiam ferre (sc. in urnam = do osudí) rozsudek vynésti, o soudcích;

suffrāgium (sub-frango vl. úlomek, střepina) **ferre** (sc. in urnam) hlasovati, odevzdati hlas, říká se o občanech v komiciích.

tēstārum suffrāgia = soud střepinný (t. zv. ostracismus);

suffrāgārī vl. svým hlasem koho podporovati, pak vůbec podporovati koho, přimlouvati se zaň.

234.

sequī za někým se bráti, následovati: **sequi vestigia**; **aliquem amicitiae causa**; z toho jde, plyne: **sequitur**, **ut**; **ex quo efficitur**, **ut**;

succēdere nastoupiti na místo něčí, vystřídati se s kým: **recentes succedunt defessis**; **rex succedens** král nástupce.

235.

servus otrok, parob, jenž jsa politicky bezprávný svému pánu (**dominus**) úplně jest. podroben (**femininum** jest **ancilla**): **servi ancillaeque domini iussu discesserunt**;

famulus sluha, čeledín, jenž jest účastníkem a členem rodiny (znamená služebnost mírnější z časů patriarchálních). Všichni **famuli** činí **familii** = čeled, služebnictvo, jejímž pánem jest **erus**;

mancipium otrok, pokládá-li se za majetek a zboží, jež může majetník dáti i prodati;

minister pomocník, sluha, svobodný avšak vyšší osobě nebo vládě podržžený muž, jejíž přání a rozkazy plní: **magistratus legum sunt ministri** (vykonavatelé).

Úřední osoby (**magistratus**) měly veřejné, státní sluhy: **appāritōrēs** (což byli: **scribae**, **lictōres**, **viatores**, **praecōnes**: úředníci nižší).

236.

simul (jednou a touže dobou) zároveň, najednou: **cum corporibus simul animos interire** nego;

ūnā (na téže cestě, na jednom místě) spolu, společně: **una iter facere**;

pariter (stejnou silou) stejně, rovně, tolikéž: **studia litterarum pariter cum aetate crescunt**.

237.

simulācerum (similis) podoba, obraz (o dílech plastických i malířských), zvl. socha božská, modla;

statua socha člověčí zvl. z kovu ulitá: *statuam alicui ponere*;

imāgō podoba, obraz originálu odpovídající, proto *imago ficta* poprsí, *imago picta* podobizna;

effigiēs umělé dílo plastické a věrný (*expressa*) obraz skutečnosti, podoba, podobizna.

Umění výtvarná: *artes, quae versantur in rerum imaginibus (simulacris) effingendis*.

238.

simulāre tvářiti se, stavěti se, předstírat, jakoby co bylo, čehož není: *morbū*; *simulat se aegrotum esse* dělá se nemocným;

dissimulāre zatajovati něco, dělati, jakoby něčeho nebylo, ježto jest: *morbū*; *dissimulat se aegrotum esse* dělá se zdravým. — *Quae non sunt, simulo*; *quae sunt, ea dissimulantur*;

mentīrī (vl. něco si vymysleti [*mens, tis*]) úmyslně lháti; *po-vídám-li, co mně kdo nalhal, dále, věře zprávě nalhané, jest to: mendācium dicere*; *mendācium oculorum* optický klam.

239.

solēre s inf. obyčej míti vůbec, projadřuje opakování děje inf. vyjádřeného a překládá se časoslovy opakovacími: *solebat dicere* říkával, *soleo flere* plakávám; *quod fere quotannis accidere solebat* co se přiházivalo (někdy překládá se také adv. často, obyčejně, rád);

cōnsuēvī zvykl jsem, jsem navyklý (činím něco z náklonnosti) s inf.; i zde překládá se inf. časoslovy opakovacími: *quod plerumque accidere consuevit* co se obyčejně stává, přihází; *qui eo mari uti consuerunt* kteří se plavívali.

240.

stella (ze *sterula*) jednotlivá hvězda: *Jovis, Veneris; stellarum inerrantium maxima multitudo est*;

sīdus souhvězdí, shvězdění zvl. ve smyslu astrologickém, pokud v lidské běhy působí: *sīdus Vergiliarum*; *sidera natalicia notare*; *nox sideribus illustris* hvězdnatá noc.

241.

suscipere (proti recusare) nesnadný nějaký úkol dobrovolně a nepovinně na se vzítí, přijati, podjati se čeho, podvoliti se k čemu: officium, laborem, munus;

recipere něco jako závaznou povinnost (k něčí prosbě, rozkazu, dle úmluvy a p.) na se vzítí, převzítí, přejati: ego in hoc iudicio Siculorum mihi causam receptam, populi Romani susceptam esse arbitror. — Recipimus rogati, suscipimus ultro.

242.

tacēre mlčeti, nemluvíti (= non loqui). Num negare audes? quid taces?

silēre (= silentio uti, silentium tenere) ani zvuku ze sebe nevydávati (důraznější nežli tacere); též trans. scelus siletur a přen. silent leges inter arma.

243.

tam tak, tak velice, tou měrou klade se u adjektiv a adverbí (o stupni): Achilles tam fortis erat, ut...;

ita u verb = tak, tou měrou, tím způsobem: ita agere, respondere, dicere;

tālis takový, tak výborný, znamenitý, nebo: tak hanebný, bídný.

244.

tandem konečně, o události, která po dlouhé době a po dlouhém očekávání nastane: tandem (aliquando) desine; často v důtklivých otázkách: medle, pro živý svět: quousque tandem abutere patientia nostra?

dēmum teprv, o tom, co později se přihazuje, než se státi mělo neb mohlo: nunc demum venis?

postrēmō konečně, posléz, o události, která pořadím poslední se stane;

dēnique konečně, naposled, uzavírajíc výčet (primum, deinde, post, tum, denique [postremo]);

tum dēmum tu, tehdy teprv;

tum dēnique konečně pak.

245.

tegere k ochraně a bezpečnosti pokrytí, chrániti: bestiae coriis tectae; corpus pallio tegere;

operire přikrytí, pokrytí, aby něco zastřel, zaslonil: capite operto; summas amphoras auro operire.

246.

tempus čas (vůbec), doba a zvl. v plur. poměry, okolnosti časové (často: zlé časy, doby povážlivé); **tempore** dato za vhodné příležitosti; **suo** (alieno) tempore v pravý čas; v čas, vhod (nevčas, nevhod); **pro tempore** jak se dalo, podle okolností; **homo ut temporibus illis doctissimus** na onen čas veliký učenec;

ætās v. t.;

diēs (sr. diu) prodlení, délka času, den: **dies me deficiat**;

pūctum temporis okamžik;

mōmentum rozhodný okamžik.

247.

terra 1). země (jako hmota a živel proti nebesům, vodě, vzduchu, ohni a podb.): **terra marique**; **terra effert fruges**;
2). jednotlivá země, krajina zvl. v plur. **ultimae terrae**;
3). svět: **terra se movet** (**movetur**); **terrae motus**. (rozeznávej: **terrestris** na zemi, pevnině jsoucí: **pugna** [proti **navalis**] a **terrēnus** zemnatý, hliněný: **vasa**);

tellūs země (básnický);

humus země jakožto nejnižší částka světa vidomého (sr. **humilis** při zemi jsoucí, nízký): **humistratus**, **humiacēre**, **prosternere**;

solum pevná půda zemská: **solo aequare** s prstí srovnati; (**patriae**) **solum mutare**.

248.

timēre (sr. **timidus** zbabělý) báti se nebezpečství ze zbabělosti a slaboty: **hostem**, **mortem**;

metuere obávati se z opatrnosti (nebezpečství znajíc): **malum impendens**, **insidias**;

verērī (**reverērī**) ostýchatí se, v úctě míti: **parentes**, **deum**;

pavēre chvěti, trásti se strachem, **lekati** se, býti malomyslným;

trepidāre úzkostlivě sem tam pobíhati: **totis trepidatur castris**;

reformīdāre děsiti se;

horrēre hroziti se, trnouti;

angere vl. sůzovati; soužiti, hnísti. — Podobně se rozeznávají:

timor bázeň, strach;

metus obava možného zla;

verēcundia úcta;

pavor chvění se, leknutí, úžas;

trepidātiō poplach neb úzkostlivý zmatek;
formīdō nejvyšší stupeň strachu, poděšenost (*formidines*
 strachy, hrůzy);
horror hrůza;
angor úzkost, sklíčenost.

249.

tōtus celý, všečen jakožto jednot (a úplnost) všechny částí
 v sobě obsahující: *toto orbe terrarum*;
omnis každý (bez výjimky), všeliký, veškeren, celý, takže nikdo
 (nic) neschází (proti *nemo*, *unus*, *aliquot*): *Gallia est
 omnis divisa in partes tres; ad unum omnes*
 všichni do jednoho;
ūniversus (*unus-vertō* vl. v jedno obrácený) veškeren, všecek
 (všechny části v celek spojujíc, proti *singuli*): *mundus,*
proto universum vesmír;
cūctus (z *co-iunctus*, vl. těsně [*con*] spojený [*iunctus*])
 všečen dohromady, veškeren, plur. *cuncti* všichni (vesměs,
 celkem), myslíc je pospolu a spojené proti *dispersi*; *cuncta
 terra, cunctis viribus*;
integer (*in-tango* vl. nedotknutý) neujatý, neoslablý, bez úrazu,
 škody neb úhony prázdný, úplný: *inferior pars pontis
 integra remanebat; signum integrum* pečeť neporušená;
incolumis neporušený, bez pohromy, beze ztráty, zachovalý:
legio, navis, exercitus.

250.

trāns (proti *cis*) *flumen* za řekou, s druhé neb oné strany
 řeky a jí se dotýkajíc;
ūltrā (proti *citra*) *flumen* za řekou, na druhé straně, avšak
 jsouc buď více buď méně od ní vzdáleno.

251.

trānsfuga zběh, přeběhlec, úskok, jenž z vrtkavosti nebo z lehko-
 myslnosti své opustí a ke druhé straně přejde (buď aby svůj
 stav polepšil aneb život zachránil);
perfuga zběh, poběhlec (v horším smyslu), jenž se stává zrád-
 cem své strany.

252.

tribūtum daň přímá, kterou odvádí občan státu: *imponere,*
conferre;
vectīgal (veho) daň nepřímá, clo, důchody (které vybírali publi-
 cani): *vectigalia acerbe exigere* násilně vymáhati; *sem*

náleží: *portorium* clo přístavní, *decumae* desátek z obilí (jež dával *ager publicus*), *scriptura* pastevné z pastvy a lesův; *pūblicānī* byli hlavní nájemci těchto státních důchodův; *stipendium* (ze *stipi-pendium*) poplatek, daň: *pendere*; též plat vojenský, žold; *militibus dare*, i služba vojenská: *stipendia facere a merere* (= *militare*).

253.

tūērī hleděti čeho, ostržhati, chrániti od možného nebezpečství: *fines ab incursionibus hostium*; *tūtārī* chrániti vdov a sirotků (*tūtōr* poručník; *tūtēla* poručenství, ochrana); *dēfendere* hájiti, brániti, chrániti od nebezpečství a útoku skutečného (již nastalého): *ab iniuria*; *deos ab hoste*; *bellum illatum defendere*; *defensor* obhájce soudní; *servāre* zachovati, zachrániti, spasiti (v nebezpečství), dáti komu uniknouti: *integrum incolumemque servare*; *aegre per manus tractus servatur*; *cōservāre* o přemožených nepřátelích: při životě zachovati, ušetřiti, na milost přijati: *Quos omnes conservatos Caesar domum dimisit*; *vindicāre* (sr. *vindex* ochránce, mstitel) spravedlivé ochrany popřáti, ochrániti, obrániti: *libertatem*.

254

tūtus (*tueor* vl. na očích míti, chrániti) objektivně: chráněný, bezpečný, jistý od nebezpečství: *locus, portus*; *in tuto esse*; *sēcūrus* (*se-cura*) subjektivně: bezstarostný, za bezpečna, jista se pokládající: *hostes securi et soluti erant*; *certus* (z *cerno* vl. rozhodnut): jistý (proti pochybnostem), spolehlivý, hodnověrný: *amicus, nuntius*; o věcech: jistý, bezpečný, nepochybný: *res*; *pro certo affirmare* bezpečně, s určitostí tvrditi.

255.

ūltimus (proti *proximus*) vně nejdalší, nejzazší, nejvzdálenější (počínajíc od nás jako z východiště): *fines, terrae*; *ultima Thule*; *extrēmus* (proti *medius*) krajní, poslední, nejzazší (o krajné části nějakého prostoru ze středu počínajíc): *oppidum*; *extrema urbs* nejzazší část města; *in extremo libro* na konci knihy; *postrēmus* (proti *primus*) nejzazší, nejzadnější, poslední (pořadem): *postremus venit, primus abiit*;

suprēmus vl. nejvyšší, přen. poslední, konečný (zvl. o konci života): *diem supremum (vitae) obire*;
summus nejhořejší, nejvyšší: *mons* (proti *imus*) téměř hory, pročež přen. o důstojnosti (proti *infimus*): *summi infimi* = vysocí, nízcí; *summo loco natus* z rodu vznešeného.

256.

ūltrō sám od sebe, samochtě, samoděk, o své ujmě (nejsa nikým ponuknut ani vyzván): *ultra bellum inferre* počítí válku útočnou;

meā, tuā, suā sponte ze své síly, z dobré vůle, na svůj vrub (t. j. bez cizí pomoci): *omnia, quae feci, mea sponte feci*;
meā, tuā, suā voluntāte s dobrou a svobodnou vůlí, dobrovolně, rád (nikoli z bázně, nutnosti nebo slabosti): *alii populi voluntate, alii metu iugum acceperunt*.

257.

urbs každé (obyčejně větší) město (i s budovami) zvl. Řím jako město hlavní a středisko říše římské: *urbs Roma*.

Athenae caput Graeciae hl. město Řecka;

oppidum místo pevné, zvl. menší město venkovské (k ochraně otevřené roviny): *oppidum opere munitum*.

Říká-li se o téžže městě *urbs* a *oppidum*, klade se *urbs* ve smysle politickém, *oppidum* hledíc k jeho opevnění.

Město (občanstvo) konalo slavnost: *civitas diem festum egit*. Řím započal s Poeny válku: *Romani (neboli populus Romanus) bellum Poenis intulerunt*;

Urbs jest též město hledíc k jeho výhodám n. př. k vzdělanosti, proto:

urbānus ušlechtilý, vzdělaný, jemný, avšak

oppidānus maloměstský.

258.

ūtī užívati, používati čeho vůbec: *armis, equis, auxilio; uti bono patre mīti*;

frui z něčeho požitkem mīti: *pace; Hannibal cum victoria posset uti, frui maluit*;

ūsūrpāre (usu-rapere) uvést něco v užívání, v obyčej, ve skutek: *hoc genus poenae in improbos cives*;

adhibēre (ad-habere vl. přivzít k čemu) aliquid užívati čeho (jako prostředku k určitému cíli), upotřebiti, přibrati koho k čemu: *adhibere ad consilium; locorum peritos adhibere*.

259.

uxōrem ducere (sc. domum) za manželku pojeti; in **matri-**
monium ducere oženiti se: Cicero Terentiam ux-
orem duxit; **uxorem habere** býti ženatým;
nūbere (vl. zahaliti se) vdáti se za muže: Fulvia Antonio
nupsit; **nupta** snoubenka, žena; **matrimonio iungi**
 říká se o obojí straně.

260.

vacuus prázdný (co plným býti může) bez přihany: **curis**
 prázden (těžkých) starostí; **vacuum facere** vyprázdniti;
domus pána nemající;
inānis prázdný o tom, co by obsah a cenu míti mělo: **vas**;
domus prázdný, pustý dům; přenes. daremný, jalový, planý:
cupiditates, verba.

261.

valetūdō vl. zdraví (dobré i nedobré): **valetudine tenui**
 (proti firma) **esse** býti zdraví chatrného; **valetudine**
affectus nemocný; **valetudine impeditus**;
sānitās zdravý rozum (= sana mens): **ad sanitatem reverti**;
salūbritās zdravost, zdravota, přirozená povaha zdraví něčím
 prospěšná: **loci**; **caeli** (podnebí).

262.

verbum jednotlivé slovo jakožto část myšlenky, proto = propověď,
 pořekadlo (**proverbium**): **vetus verbum** sc. est s acc. c.
 inf.; **verba facere** řečniti, mluvit;
vocābulum jméno, slovo (jako částka mluvy): **vocabula facere**
 nová slova tvořiti;
vōx (**vocare**) ústní propověď, vášnivý výrok, výkřik, hlas:
nulla vox audiebatur; **vox magnifica** hrdé slovo
 n. př. **civis Romanus sum**;
dictum (vtipný) důmyslný výrok, jadrná výpověď (i písemná):
dictum Catonis. Známý výrok Homerův: **Homeri** nebo
Homericum illud.

263.

vestis (jen sing.) kolektivně: šatstvo, roucho, oděv: **vestem**
induere; **vestis stragula** přikrývka, koberec;
vestitus též kolektivně: oděv, oblek, který kdo na těle má:
corporis;

vestimentum část oděvu, šat: *mutare* převléci se. *Vestem mutare* = převléci se v šaty smutečné (proti *ad vestitum suum redire* odložití smutek a obléci zase šat obyčejný); avšak: šat smutečný: **vestis sordida**;
amictus (z *am[h]-icere*) svrchní roucho, které se přehazuje na *vestitus*; jednotlivý jeho kus jest *amiculum*: se *amicire amiculo* přiodít se pláštěm;
tunica spodní roucho vlněné, košili podobné;
toga národní šat římského občana v míru nošený;
sagum plášť vojáka římského v poli;
paludamentum plášť vůdcovský.

264.

vetus (proti *recens*) starý, co dlouho již trvalo a dosud (aspoň ve svých následcích) trvá: *navis, amicitia*; *veteres scriptores dicunt* (*praes.!*) stojí v jejich spisech psáno; častěji s příhanou: *vetus accusator* vycvičený, vychytralý žalobce; *veterāni* (*sc. milites*) vysloužilci;
antiquus (proti *novus*) starodávný, bývalý, dávný, zašlý (co dříve bylo a již není): *antiqui Aegyptii*; *antiquissimis temporibus* v dávném starověku; *antiqui scriptores dixerunt* (*perf.!*); často říká se pochvalně: *homines antiqui* muži starosvětští, *homines antiqua virtute et fide* muži starého, dobrého zrna;
vetustus dlouhým trváním sestárý (téměř jen o věcech) s vedlejším ponětím výbornosti a ctihodnosti: *disciplina, hospitium*;
priscus starodávný, s vedlejším významem ctihodnosti: *prisci mores, p. severitas*;
pristinus předešlý, dřevný, dřívější, někdejší (proti stavu nynějšímu [*horšímu*]): *pristina laus belli* někdejší osvědčená sláva válečná, *in pristinum* (*sc. statum*) restituere;
senex (*grandis natu*) starý, stařícký;
obsolētus zastaralý, zvetšelý: *verba, vestis*;
inveterātus zastaralý, vkořeněný: *consuetudo, malum*.

265.

via (*vehi*) konkret. cesta, dráha, silnice, po které se chodí nebo jezdí, i ulice městská: *Appia via*; *viam facere* cestu zříditi;
iter (*ire*) vl. chůze, obyčejně abstrakt. cesta, pouť, jízda, plavba, pochod, který kdo koná: *iter pedestre*; *magnis itineribus* dlouhými pochody; *iter conficiebamus pulverulenta via*.

266.

vicinus (vic-us) soused podle domu a dvoru, soused jednotlivého člověka: *patres nostri vicini sunt*;
finitimus (z fines) soumezný, pomezný, hraničný soused (v sousední obci nebo zemi bydlící; pojem zeměpisný): *Galli Germanis finitimis sunt*.

- 267.

vidēre viděti vůbec, zvl. z blízka;
cernere (pův. rozeznávati) dobře, zřetelně viděti (takže předměty náležitě rozeznávám): *nos ne nunc quidem cernimus ea, quae videmus*.
Pamatuj *videre* ve významu 1). opět viděti: *filium*; 2). dožiti se: *diem*; *multas victorias aetas nostra vidit*;
spectāre pohlížeti nač (klidně a pozorně, chtěc něco viděti a p.), dívati se čemu: *ludos*; *nos, qui haec spectavimus, nihil novi vidimus*.

- 268.

vincere nepřítel v boji (odpůrce ve při) překonati, poraziti, zvítěziti: *veni, vidi, vici*;
superāre býti přednějším, předčiti, předstihnouti, přemoci (něco obtížného): *doctrinā Graecia nos superat*; *Alpes superare*;
subigere (bez sibi!); v č. 72. národ sobě podmaniti in potestatem suam redigere; sám se komu podrobiti: *se imperio (potestati) alicuius subicere*.

- 269.

vincire spoutati, do pout (vazby) dáti, svázati (aby neuprchnul): *trinis vinctus catenis tractus est*;
nectere vnitřním svazkem těsně spojití: *omnes virtutes inter se nexae sunt*; *sententiae inter se nexae* souvislost myšlenková;
ligāre stuhou spojití, svázati (aby obě částky pohromadě držely);
religāre manus post tergum ruce vzadu svázati; *vulnus obligare* ránu obvázat.

- 270.

violāre z úmyslu (násilně sr. vis) co znectiti, poskvřniti, a tím nedotknutelnost (sanctitas) předmětu porušiti, zlehčiti: *nihil est tam sanctum, quod non violet audacia*; *caerimonias*; *existimatio violata* ublížení na cti;

lādere schválně neb bezděčně neporušenost (*integritas*) čeho porušiti, ublížiti čemn, uraziti: *hiems laedit frondes*;
offendere bezděčně a neopatrně něčí cit uraziti, pohoršiti koho, raniti ho: *animum alicuius*; *in me aliquid offendistis*.

271.

vituperāre (*vitium-parare* provést chybu na někom) zle koho tupiti, haněti (kárati koho z chyb vyčítaje je, aby byl zahanben, proti *laudare*): *ignaviā*; slabší jest:
reprehendere (vl. uchopíc zadržeti): vytýkati co, neschvalovati čeho (aby se napomínaný polepšil a měl výstrahu do budoucna, proti *probare*): *delicta, temeritate*.

272.

vīvere žíti, živu býti, život trávit: *vixit ad summam senectutem* (dlouho-li?); *laute ac splendide vivebat* (jak?); *vivebant lacte, piscibus* (z čeho? o čem?);
esse býti, na živě býti, žíti v jisté době: *Homerus fuit temporibus Lycurgi* (kdy?); *Athenis, Romae, in castris* (kde?);
vescī živiti se: *carne et lacte*;
vidēre dožiti se čeho v. t.

273.

vix sotva, ledva (vzhledem k věci, která téměř místa nemá); klade se jako *non*: *dici vix potest aneb: vix potest dici*;
agrē těžce, stěží (hledíc k osobě, jež co těžce nese): *aegre fero* těžce nesu, mrzím, rmoutím se nad čím.

274.

vocāre někoho k sobě volati, vyzývati, vybízeti: *aliquem ad se*;
clāmāre hlasitě volati, křičeti: *cum tacent, clamant*; sr. *clāmor* pokřik válečný;
conclāmāre *victoriam* vítězství provolávati; *conclamare ignem* křičeti: oheň!
dēclāmāre cvičiti se v řečnění, přednášení;
deklamovati = *prōnūntiāre*; (pohyby, posunky = *gestus sing.*)

I.

Seznam latinský.

(Číslicemi označena jsou čísla jednotlivých synonym.)

A.		
Abesse 1.	ager 9.	animadvertere 210.
absolvere 2.	agere cum aliquo 10.	animal 19.
accidit 98.	agmen 80.	animans 19.
accipere 34., 45.	agnati 203.	animus 18.
accuratus 65.	agnoscere 44.	annales 111.
acies 80., 207.	agrestis 223.	anniversarius 20.
acquiescere 51.	ait 141.	annuus 20.
adamare 14.	albus 11.	ante 21.
adesse 1.	alias 12.	antiquus 264.
adhibere 258.	alibi 12.	aperire 22.
adimere 34.	alienus 186.	aperte 175.
adipisci 130.	aliquando 212.	apparitores 235.
adiuvare 3.	aliquis 13.	appellare 165.
administrare 4.	aliter 12.	appetere 169.
admirari 152.	alius 38.	aptus 118.
adulari 31.	alter 38.	apud 21.
adversarius 115.	altus 201.	arbitrari 55.
aegre 273.	amare 14.	ardere 23.
aegritudo 156.	ambitio 15.	argumentum 24.
aegrotatio 156.	ambitiosus 15.	arma 25.
aequalis 5.	ambitus 15.	armentum 26.
aequus 5.	ambo 73.	ars 229.
aerarium 185.	amictus 263.	Asianns 8.
aestimare 55.	amittere 16.	Asiaticus 8.
aetas 6.	amnis 99.	aspernari 49.
aeternus 7.	amoenus 209.	aspicere 50.
Afer 8.	amor 17.	assentari 31.
affines 203.	amplius 189.	assiduitas 121.
affirmare 64.	amplus 146.	astutus 33.
Africanus 8.	angere 248.	ater 164.
Africanus 8.	angor 248.	auctor 231.
	anima 18.	audere 27.

aufferre 34.
 augustus 224.
 aura 88.
 ant 228.
 auxilia 3.
 auxiliari 3.

B.

Beatus 89.
 bellicosus 28.
 bellicus 28.
 bellum 207.
 bellum administrare,
 gerere, ducere, tra-
 here 29.
 b. componere, confi-
 cere 47.
 belua 19.
 bene moratus 32.
 bestia 19.
 bibere 30.
 blandiri 31.
 bonus 32.
 brevi 158.

C.

Cadaver 53.
 caedere 128.
 caerimonia 48.
 calamitas 57.
 callidus 33.
 candidus 11.
 canere 142.
 canticum 36.
 cantilena 36.
 cantus 36.
 canus 11.
 capere 34.
 carere 35, 59.
 carissimus 14.
 caritas 17.
 carmen 36.
 castigare 210.
 castigatio 190.
 casus 102.
 causa 24.
 causā 204.
 cavere 105.
 cedere 216.
 celebrare 40.
 celebrare 197.
 censere 55., 59.
 cernere 267.
 certamen 207.

certe 226.
 certe scio 37.
 certo scio 37.
 certiore fieri 45.
 certus 254.
 ceterae res 12.
 ceteri 38.
 civitas 108., 219.
 clades 57.
 clam 39.
 clamare 274.
 clarus 40.
 coepisse 41.
 coetus 42.
 cogitare 43.
 cognati 203.
 cognoscere 44., 45.
 colere 113.
 comburere 23.
 comitia 42.
 commentari 43.
 commodum 144.
 comperire 45.
 complures 188.
 comprobare 155.
 conari 27.
 concedere 46.
 concilium 42.
 conclamare 274.
 concremare 23.
 concupiscere 169.
 confabulari 141.
 conficere 128.
 confidere 55.
 confirmare 155.
 confiteri 87.
 configere 208.
 conformare 74.
 confugere 105.
 coniunx 90, 112.
 consanguinei 203.
 consentaneum est 163.
 consequi 130.
 conservare 253.
 consessus 42.
 considerare 50.
 consilium 42.
 constituere 60.
 consuesse 239.
 consuetudo 48.
 contemnere 49.
 contemplari 50.
 contendere 64.
 contentum esse 51.

contingit 98.
 continenter 52.
 continuo 52.
 continuus 7.
 contio 42, 170.
 contueri 50.
 conventus 42.
 cooptare 61.
 copiae 80.
 copiosa oratio 66.
 copiosus 40.
 coram 21.
 corona 42.
 corpus 53.
 corrigere 54.
 creare 61.
 credere 55, 59.
 cremare 23.
 cruor 227.
 cubare 116.
 cultus ingenii 78.
 cunctus 249.
 cupere 169.
 custodia 56.

D.

Damnum 57.
 dare 58.
 debere 59.
 debilis 124.
 decedere 216.
 decernere 60., 208.
 decertare 208.
 decret 59.
 decipere 85.
 declamare 274.
 declarare 155.
 deesse 1.
 defendere 253.
 deferre 162.
 deficere 1.
 de integro 222.
 deligere 61.
 demere 34.
 demonstrare 155.
 demum 244.
 denique 244.
 denuo 222.
 deposcere 192.
 deprehendere 130.
 desciscere 1.
 deserere 216.
 desiderare 169.
 desidia 122.

desinere 62.
 desistere 62.
 despicere 49.
 destituere 216.
 deterior 63.
 detrimentum 57.
 dicere 64., 141.
 dicto audientem esse 176.
 dictum 262.
 didicisse 230.
 dies 246.
 difficilis 139.
 digere 70.
 dignari 149.
 dignitas 198.
 dignum esse 149.
 diligens 65.
 diligentia 121.
 diligere 14.
 dimicare 208.
 dimicatio 207.
 dimittere 62.
 diripere 200.
 disciplina 229.
 disertus 66.
 disponere 70.
 disputare 67.
 disserere 67.
 dissimulare 238.
 distribuere 70.
 diuturnus 7.
 diversus 68.
 dives 69.
 dividere 70.
 docere 71.
 doctrina 78., 229.
 doctus 78.
 documentum 24.
 dolor 145.
 domare 72.
 dominari 214.
 dominatio 215.
 dominatus 215.
 donare 58.
 donum 58.
 duci 92.
 duo 73.
 dux 75.

E.

Edicere 132.
 educare 74.
 educere 74.
 efficere 10.

effigies 237.
 effugere 105.
 egen(u)s 183.
 egere 76.
 egregius 81.
 eligere 61.
 eloquens 66.
 emendare 54.
 emolumentum 144.
 epistula 77.
 eripere 34.
 erudire 74.
 eruditio 78.
 eruditus 78.
 esse 193., 272.
 etiam 79.
 evadere 94.
 evenit 98.
 exardescere 41.
 excipere 34.
 excubiae 56.
 exemplar 24.
 exemplum 24.
 exercitus 80.
 exigere 192.
 exiguus 179.
 eximere 34.
 eximius 81.
 existimare 55., 59.
 exitium 96.
 exitus 96.
 exordiri 41.
 exordium 125.
 experientia 45.
 experiri 45.
 expetere 169.
 exploratores 82.
 expugnare 168.
 exsequi 2.
 exsistere 94.
 expectare 83.
 exstare 94.
 externus 186.
 exterus 186.
 extremus 255.

F.

Facere 10.
 facere non possum, quin 59.
 facilis 139.
 facinus 84.
 factio 177.
 factum 84.
 facundus 66.
 fallere 85.
 fama 86.
 famulus 235.
 fari 141.
 fas 134.
 fastidire 49.
 fateor 59., 87.
 fatum 102.
 faustus 89.
 favor 88.
 felicitas 102.
 felix 89.
 femina 90.
 fera 19.
 fere (ferme) 91.
 ferre 92., 191.
 ferre ad populum 162.
 ferri 92.
 fidelitas 93.
 fidere 55.
 fides 93.
 fiducia 93.
 fieri 94.
 figura 95.
 finem facere 47.
 finis 96.
 finitimus 266.
 firmus 97.
 fiscus 185.
 fit 98.
 flagitare 192.
 flagitium 84.
 flagrare 23.
 flumen 99.
 fluvius 99.
 foedus 100.
 fores 173.
 forma 95.
 formido 248.
 formosus 209.
 fors 102.
 forsitan 101.
 fortasse 101.
 forte 101.
 fortuna 102.
 fortunatus 89.
 fraus 57.
 fructuosus 103.
 fructus 103.
 fruges 103.
 frugi 32.
 frui 258.
 frumentum 103.
 frustra 104.

fugere 105.
fulgur 106.
fulmen 106.
fungi 4.

G.

Gallicanus 8.
Gallicus 8.
Gallus 8.
gaudium 107.
gens 108.
gerere (gestare) 191.
Germanicus 8.
Germanus 8.
gloria 218.
gradus 180.
grandis 146.
grandis natu 6., 264.
grates agere 109.
gratia 88.
gratiam debere, habere,
mereri, referre 109.
gratias agere 109.
gratus 133.
gravis 139.
gubernare 214.

H.

Habere 193.
habitare 110.
haud scio an 101.
hilaritas 107.
Hispanicus 8.
Hispaniensis 8.
Hispanus 8.
historia 111.
historicus 111.
homo 112.
h. novus 116.
honestus 32.
honore 113.
horrere 248.
horror 248.
hortari 154.
hostilis 114.
hostis 115.
humanitas 78.
humus 247.

I.

Iacere 116.
iactura 57.
iam diu 117.
iam dudum 117.

iam pridem 117.
ianua 173.
idoneus 118.
ignarus 127.
ignavia 122.
ignorantia 126.
ignoratio 126.
illustris 40.
imago 237.
imbecillus 124.
imbuiere 74.
immanis 146.
immensus 146.
imminere 151.
impedire 119.
impendere 151.
imperare 132, 214.
imperator 75.
imperitus 127.
imperium 215.
impetrare 130.
implorare 221.
imprimis 147.
inanis 260.
incipere 41.
incohare 41.
incolere 110.
incolumis 249.
incommodum 57.
indigere 76.
indoles 120.
industria 121.
inertia 122.
inesse 193.
infans 6., 123.
infensus 114.
infestus 114.
infirmus 124.
informare 74.
ingenium 120.
ingens 146.
inimicus 115.
initium 125.
inops 183.
inquit 141.
insciens 127.
inscientia 126.
inscitia 126.
inscius 127.
insignis 40., 81.
instituere 71., 74.
institutum 48.
instruere 74.
integer 249.

intercipere 34.
interficere 128.
interimere 128.
intermittere 62.
interrogare 129.
intueri 50.
invenire 130.
inveteratus 264.
ira 131.
iracundia 131.
irasci 131.
ita 243.
iter 265.
iterum 222.
iubere 60, 132.
iucundus 133.
iudicare 55.
iugulare 128.
iumentum 26.
ius 134.
ius civitatis 134.
ius iurandum 135.

L.

Labor 136.
Lacedaemonii 137.
Laco 137.
laedere 270.
laetitia 107.
largiri 58.
largitio 58.
Latinus 138.
laus 218.
legatus 75.
legumina 103.
letum 157.
levis 139.
libere 175.
liberi 123.
libertinus 140.
libertus 140.
ligare 269.
lingua 170.
litterae 77., 78., 229
litus 220.
locuples 69.
loqui 141.
lucrum 144.
luctus 145.
ludere 142.
ludus 228.
lumen 143.
lux 143.

M.

Macedo 8.
 Macedonicus 8.
 maeror 145.
 maestitia 145.
 magis 189.
 magnificus 146.
 magnus 146.
 maleficium 84.
 mancipium 235.
 mandare 132.
 manere 83.
 manubiae 196.
 manus 80.
 maritus 112.
 matrona 90.
 maxime 147.
 meditari 43.
 meminisse 148.
 memoria 111.
 mendacium 238.
 mendicus 183.
 mens 18.
 mentiri 238.
 mercennarius 198.
 merces 198.
 merere 149.
 mereri 149.
 metuere 248.
 metus 248.
 meus, tuus, suus 150.
 milites 80.
 militaris 28.
 minari 151.
 minimum 226.
 minister 235.
 minutus 179.
 mirari 152.
 miser 183.
 moderari 214.
 modo 153., 167.
 modo-modo 158.
 modus 48.
 moenia 161.
 momentum 246.
 monere 154.
 monstrare 155.
 morbus 156.
 morem gerere 176.
 mores 120.
 morior 59.
 mors 157.
 mos 48.
 mox 158.

mulier 90.
 multa 190.
 multare 210.
 multitudo 108.
 multum tribuere 198.
 mundus 159.
 munus 160.
 murus 161.

N.

Nancisci 130.
 narrare 162.
 narratio 111.
 natio 108.
 nativus 163.
 naturalis 163.
 ne (nae) 37.
 necare 128.
 necessaria mors 163.
 necessarii 203.
 necesse est 59.
 nectere 269.
 nefas 84.
 neglegere 62.
 negotium 136.
 nequaquam 104.
 nequicquam 104.
 nescius 127.
 nex 157.
 niger 164.
 nisi — non 153.
 nobilis 40.
 nomen 108.
 nominare 165.
 non multo post 158.
 non possum non 59.
 no(vi)sse 230.
 novus 166.
 nubere 259.
 nummi 185.
 nuncupare 165.
 nuper 167.

O.

Ob 204.
 obaedire 176.
 obsecrare 221.
 obsequi 176.
 observare 113.
 observantia 113.
 observatio 113.
 obsidere 168.
 obsoletus 264.
 obtemperare 176.

obtestari 221.
 obtinere 193.
 obtruncare 128.
 occulte 39.
 officium 160.
 offendere 270.
 olim 212.
 omittere 62.
 omnis 249.
 opera 136.
 operamunitionesque 136.
 operire 245.
 opes 195.
 opinari 55.
 opinio 232.
 opitulari 3.
 oportet 59.
 opperiri 83.
 oppidanus 257.
 oppidum 257.
 opportunus 118.
 oppugnare 168.
 optare 169.
 opulentus 69.
 opus 136.
 opus est 59.
 ora 220.
 orare 221.
 oratio 170.
 orator 171.
 orbare 200.
 orbis terrarum 159.
 ordiri 41.
 ordo 172.
 ornata oratio 66.
 ostendere 155.
 ostium 173.
 otiosus 184.
 otium 184.

P.

Pacare 72.
 paene 91.
 pagus 174.
 palam 175.
 paludamentum 263.
 par 5.
 parcere 59.
 parere 176.
 paries 161.
 pariter 236.
 pars, partes 177.
 particip. fut. pass.-ndum
 est 59.

partiri 70.
 parumper 178.
 parvulus 6.
 parvus 179.
 passus 180.
 patefacere 22.
 paternus 181.
 pati 182.
 patrius 181.
 paulisper 178.
 paulo post 158.
 pauper 183.
 pavere 248.
 pavor 248.
 pax 184.
 pecunia 185.
 pecus-oris 26.
 pecus-udis 26.
 peior 63.
 Peloponnesiacus 8.
 Peloponnesius 8.
 per 204.
 peragere 2.
 percontari 129.
 percutere 128.
 perdere 16.
 peregrinus 186.
 perficere 2.
 perfuga 251.
 perfugere 105.
 perfungi 4.
 permittere 46.
 pernicies 187.
 perpetuus 7.
 pestilentia 187.
 pestis 187.
 petere 221.
 pietas 17.
 pigritia 122.
 placere 60.
 planus 5.
 plebs 108.
 plerique 188.
 plures 188.
 plurimi 188.
 plus 189.
 poëma 36.
 poena 190.
 polliceri 202.
 populari 200.
 populus 108.
 porta 173.
 portare 191.
 poscere 192.

possidere 193.
 postea 194.
 posthac 194.
 postremo 244.
 postremus 255.
 postulare 192.
 potare 30.
 potentia 195.
 potestas 195.
 potissimum 147.
 potius 189.
 prae 204.
 praecipere 132.
 praecipue 147.
 praeda 196.
 praedari 200.
 praedicare 197.
 praeesse 214.
 praemium 198.
 prae se ferre 87.
 praesertim 147.
 praesidium 56.
 praestare 155.
 praestolari 83.
 praetermittere 62.
 praetor 75.
 precari 221.
 pretium 193.
 primus 199.
 princeps 199.
 principatum tenere 214.
 principium 125.
 priscus 264.
 pristinus 264.
 privare 200.
 pro 21.
 probare 51.
 probus 32.
 prodere 162.
 prodere exemplum 24.
 proeliari 208.
 proelium 207.
 profecto 37.
 profiteri 87.
 profugere 105.
 profundus 201.
 prohibere 119.
 promittere 202.
 pronuntiare 274.
 prope 91.
 propinqui 203.
 proprius 150.
 propter 204.
 prosperus 89.

prudens 205.
 publice 175.
 pudicitia 206.
 pudor 206.
 puer 6.
 pueri 123.
 pugna 207.
 pugnare 208.
 pulcher 209.
 punctum temporis 246.
 punire 210.
 pusillus 179.
 putare 55., 59.

Q.

Quaerere 129.
 quaestus 144.
 quidam 13.
 quidem 226.
 quies 211.
 Quirites 138.
 quondam 212.
 quoque 79.
 quotannis 20.

R.

Ratio 18., 24.
 recens 166.
 recipere 241.
 recordari 148.
 recuperare 34.
 rectus 32.
 referre 162.
 reformidare 248.
 regalis 213.
 regere 214.
 regie 213.
 regius 213.
 regnare 214.
 regnum 215.
 religare 269.
 relinquere 216.
 reliqui 38.
 reminisci 148.
 repente 217.
 reperire 130.
 reprehendere 271.
 repudiare 49.
 requies 211.
 reri 55.
 res gesta 218.
 respicere 50.
 res publica 219.
 res secundae 102.

re vera 37.
 rhetor 171.
 ripa 220.
 ritus 48.
 robustus 97.
 rogare 129., 221.
 Romanus 138.
 rudis 127.
 rumor 86.
 rursus 222.
 rus 9.
 rusticanus 223.
 rusticitas 223.
 rusticus 223.

S.
 Sacer 224.
 sacramentum 135.
 sacrosanctus 224.
 sagum 263.
 saltem 226.
 saluber 225.
 salubritas 261.
 salutaris 225.
 salvus 225.
 sanctus 224.
 sane 37.
 sanguis 227.
 sanitas 261.
 sapiens 205.
 satis habere 51.
 scelus 84.
 sciens ac prudens 230.
 scientia 229.
 scire 230.
 sciscere 60.
 sciscitari 129.
 schola 228.
 scriptor 231.
 scriptura 252.
 secreto 39.
 secundus 89.
 securus 254.
 segnitia 122.
 sempiternus 7.
 senatus auctoritas 60.
 senatus consultum 60.
 senectus 6.
 senex 6., 264.
 senior 6.
 sententia 232.
 sententiam dicere 233.
 sententiam ferre 233.
 sentire 43.

sequi 234.
 series 172.
 sermo 170.
 servare 253.
 servus 235.
 Siciliensis 8.
 Sículus 8.
 sidus 240.
 significare 155.
 silere 242.
 simul 236.
 simulacrum 237.
 simulare 238.
 sinere 182.
 situm esse 116.
 societas 100.
 solere 239.
 sollemnis 20.
 sollers 205.
 solum 247.
 solus 153.
 Spartiatae 137.
 species 95.
 specimen 24.
 speciosus 209.
 spectare 50., 267.
 speculatores 82.
 spernere 49.
 spiritus 18.
 spolia opima 196.
 spoliare 200.
 sponte 256.
 statio 56.
 statua 237.
 stella 240.
 stipendium 252.
 studium 136., 177.
 subicere 72., 268.
 subigere 72., 268.
 subito 217.
 succedere 234.
 succensere 131.
 suffragari 233.
 suffragium 233.
 sumere 34.
 summus 255.
 superare 268.
 supplicare 221.
 supplicium 190.
 supremus 255.
 surripere 34.
 suscipere 241.
 suspicere 152.
 sustinere 191.

T.

Tacere 242.
 talis 243.
 tam 243.
 tandem 244.
 tantum 153.
 tegere 245.
 tela 25.
 tellus 159., 247.
 tempus 246.
 tenere 193.
 termini 96.
 terra 247.
 testarum suffragia 233.
 timere 248.
 timor 248.
 toga 263.
 tolerare 182.
 totus 249.
 tradere memoriae 162.
 trahere bellum 29.
 tranquillitas 211.
 trans 250.
 transfuga 251.
 trepidare 248.
 trepidatio 248.
 tributum 252.
 tristitia 145.
 Troianus 8.
 Troicus 8.
 trucidare 128.
 tueri 253.
 tum demum 244.
 tum denique 244.
 tunica 263.
 turba 108.
 tutus 254.

U.

Ultimus 255.
 ultra 250.
 ultro 256.
 una 236.
 universus 249.
 unus 153.
 urbanitas 78.
 urbanus 257.
 urbs 257.
 urere 23.
 usurpare 258.
 usus 45.
 usu venit 98.
 uterlibet 73.

uterque 73.
 utervis 73.
 uti 258.
 uxor 90.
 uxorem ducere 259.
 uxorem habere 259.

V.

Vacare 35.
 vacuus 260.
 valetudo 261.
 valvae 173.
 varius 68.
 vastare 200.
 vastus 146.
 vectigal 252.
 velle 169.

venerari 113.
 venustus 209.
 verbum 262.
 verecundia 206., 248.
 vereri 248.
 vero 37.
 vesci 272.
 vestimentum 263.
 vestis 263.
 vestis sordida 263.
 vestitus 263.
 vetus 264.
 vetustas 6.
 vetustus 264.
 via 265.
 vicinus 266.
 vicus 174.
 videre 267., 272.

videri 151.
 vigilia 56
 vincere 268.
 vincere 269.
 vindicare 253.
 violare 270.
 vir 112.
 virtus 198.
 vis 195.
 vitare 105.
 vituperare 271.
 vivere 272.
 vix 273.
 vocabulum 262.
 vocare 274.
 voluntate 256.
 vox 262.
 vulgus 108.

II.

Seznam český.

A.

Ano 79.
africký 8.
Afríčan 8.
arci 37.
asi 91., 101.
asijský 8.
aspoň 226.
ať 37.

B.

Ba 79.
bádání 111.
báseň 36.
bašty 136.
báti se 248.
bázeň 248.
bažiti 169.
bedlivě zhotovený 65.
bedlivost 121.
bedlivý 65.
bělavý 11.
bělostkvoucí 11.
bezbožnost 84.
bezbedný 201.
bez konce 7.
bez obalu 175.
bez pohromy 249.
beze svědků 39.
beze ztráty 249.
bezpečiti se 55.
bezpečný 254.
bezstarostný 254.
bez úrazu 249.
bez vědomí 39., 127.

bídný 183.
bílý 11.
bitva 207.
blahodárný 225.
blažený 89.
bledě bílý 11.
blesk 106.
bodrost 107.
bohatý 69.
bohulibý 224.
bojechtivý 28.
boj 207.
bojovati 208.
bojovný 28.
bolest 145.
brána 173.
brániti 119., 253.
bráti se 234.
brzo 158.
břeh 220.
budoucne 194.
bydleti 110.
byť 37.
býti 116.
býti bez něčeho 35.
býti po vůli 176.
býti prázdnou 35.
býti při někom 1.
bývalý 264.

C.

Celý 249.
cena 198.
ceniti 55.
cesta 265.

cíl 96.
císař 75.
cizí 186.
cizokrajný 186.
cizozemský 186.
clo 252.
ctěný 139.
ctíti 113.
ctížádost 15.
ctížádostivý 15.
cudnost 206.
cvičiti se v předná-
šení 274.
cvičiti se v řečnění 274.

Č.

Čas 246.
část 177.
čekati na rozkazy 83.
čeledín 235.
černý 164.
čerstvý 166.
čest 218.
čilost 121.
čin 84., 111., 218.
činnost 136.
čistota 206.
člověk 112.
čněti 151.

D.

Dále 189.
daň 252.
dar 160.
daremně 104.

daremný 260.
 darmo 104.
 darovati 58.
 daří se 98.
 dáti do pořádku 70.
 dáti na vůli 46.
 dáti se do něčeho 41.
 dávati 58.
 dávný 264.
 dbalost 121.
 dech 18.
 deklamovati 274.
 délka 189.
 délka času 246.
 dědina 9., 174.
 děje se 98.
 dějepis 111.
 dějepisec 111., 231.
 dějezpyt 111.
 dějezpytec 111.
 dělit 70.
 den 246.
 děsiti se 248.
 děti 123.
 díkem býti povin. 109.
 díky činiti 109.
 díky vzdávati 109.
 díků zasluhovati 109.
 díl 177.
 dílo dějepisné 111.
 dívky 123.
 dívati se 267.
 diviti se 152.
 divný 166.
 dlouhá doba 6.
 dlouhý čas 117.
 dlužno jest 59.
 doba 6., 246.
 dobiti 128.
 dobrá míra 107.
 dobrovolně 256.
 dobrý 32.
 dobře zvedený 32.
 dobytí 168.
 dobývati 168., 192.
 dodávati mysli, srdce 154.
 dodělati 2.
 dodržeti slova 193.
 dohotoviti 2.
 dojíti 130.
 dokázati co 10., 155.
 doklad 24.
 dokonati 2.

dokončiti 2.
 domácí 181.
 domáhati se 169., 192., 221.
 domlouvati 210.
 domluva 190.
 domnění 232.
 domněnka 232.
 domnívati se 55.
 domýšleti se 55.
 doněsti 162.
 dopadnouti 130.
 dopis 77.
 doprositi se 130., 221.
 dopustiti 46., 182.
 doraziti 128.
 dorážející 114.
 dosíci 130.
 doslechem se dověděti 86.
 doslechnouti se 45.
 dostává se 98.
 dosti míti 51.
 dosti mnoho 188.
 dotazovati se 129.
 dovoliti 46., 182.
 dozvědět se 45.
 dožadovati se 169.
 dožiti se 267.
 dráha 265.
 drancovati 200.
 drobný 179.
 drobounký 179.
 druží 38.
 držeti 193.
 dřevní 264.
 dřívější 264.
 duch 18., 120.
 důchody 252.
 důkaz 24.
 důkladný 65.
 důmyslný 205.
 důstojnost 139.
 duše 18.
 důtka 190.
 důvěra 93.
 důvěrnost 93.
 důvěřovati 55.
 důvod 24.
 důvtip 120.
 dva 73.
 dvěře 173.
 dveře 173.
 dvornost 78.
 dychtiti 169.

G.

Gallský 8.
 germanský 8.

H.

Hájiti 119., 253.
 hanebnost 84.
 haněti 271.
 hladký 5.
 hlas 262.
 hlasovati 55., 233.
 hlavně 147.
 hledati 129., 221.
 hleděti 50., 253.
 hleděti se 105.
 hleděti s opovržením 49.
 hlídka 56.
 hlídka noční 56.
 hliněný 247.
 hluboký 201.
 hlučný 40.
 hned (potom) 52., 158.
 hned — hned 158.
 hněv 131.
 hněvivost 131.
 hněvivý 131.
 hnístí 248.
 hodnota 198.
 hodnověrný 69., 254.
 hodný 32., 149.
 hodným býti 149.
 hojný 66.
 holemý 146.
 horší 63.
 hoře 145.
 hořeti 23.
 hořeti plamenem 23.
 hořiti se 131.
 hospodárnost 121.
 hovor 170.
 hovorný 66.
 hovořiti 141.
 bradby 161.
 hranice 96.
 hraničný 266.
 hráti 142.
 hráti na pána 214.
 hrdinové 102.
 hrom 106.
 hroziti 151.
 hroziti se 248.
 hrubý 223.
 hrůza 248.
 hřích 84.

hubiti 209.
huďba 36.
hvězda 240.

Ch.

Charakter 120.
chátra 108.
chopiti se 34.
choroba 156.
chorobnost 156.
choť 90., 112.
chovati 193.
chráněný 254.
chrániti 245., 253.
chtíti 132., 169.
chudičský 183.
chudý 183.
churavění 156.
chůze 265.
chvála 218.
chvalořetiti 197.
chvění 248.
chvěti se 248.
chystati se 43., 151.
chytrý 33.

I.

I 79.
ideal 24.
ihned 158.

J.

Jalový 260.
jakýsi 13.
jásání 107.
jati se 41.
jazyk 170.
jeden i druhý 73.
jediné 153.
jednatel 171.
jednoróční 20.
jednota 100.
jednou 212.
jemnost 78.
jemný 257.
jen 153.
jenom 153.
ještě 79.
ještě býti 94.
jinak 12.
jinde 12.
jindy 12., 212.
jiní 38.
jiným způsobem 12.

jistě 37., 226.
jistiti 64.
jistý 254.
jiti za čím 2.
jízda 265.
již dávno 117.
již dlouho 117.
již dříve 117.
jméno 262.
jmenovati 165.

K.

K vůli 204.
kárati 210.
kázati 132.
každoročně 20.
každý 249.
kdysi 212.
klamati 85.
klaněti se 113.
klid 184., 211.
klid mysli 5.
klopoty 136.
kmen 108.
koberec 263.
kojiti se 51.
konec 96.
konečné 244.
konečně pak 244.
konečný 255.
kopí 25.
kořist 196.
kořistiti 200.
kraj 9., 174.
kraj přímořský 220.
krajina 9., 247.
krajní 255.
kralovati 214.
královský 213.
království 215.
králův 213.
krásný 209.
krátce potom 158.
krev 227.
kročeť 180.
krok 180.
krotiti 72.
křičeti 274.
kterýkoli z obou 73.

L.

Lacedaemonané 137.
ladný 209.
lahoditi 31.

láska 17., 88.
latinský 138.
leč 153.
ledva 273.
lehký 139.
lekati se 248.
leknutí 248.
lenivost 122.
letopisy 111.
ležeti 116.
lháti 238.
líbezný 209.
libost 133.
libý 133.
lid 108.
lidnatý 40.
lidskost 78.
lichotiti 31.
liknavost 122.
lísati se 31.
list 77.
lítost 145.
los 102.
loudavost 122.
loupežiti 200.
lživý 33.
luskoviny 103.

M.

Macedonský 8.
majetek 195.
majetný 69.
malátnost 122.
málem 91.
maličko 178.
maličký 179.
malicherný 139.
maloměstský 257.
malomyslným býti 248.
malý 179.
mámivý 209.
manžel 112.
manželka 90.
marné 104.
másti 85.
matka rodiny 90.
matrona 90.
město 256.
městys 174.
měšťanstvo 108.
mezi čtyřma očima 39.
milost 17., 88.
milovaný 14.
milovati 14.

mínění 232.
 mínění vyjeviti 22.
 miniti 55.
 mír 184.
 mírniti 214.
 místo pevné 257.
 míti 59., 193.
 míti obyčej 239.
 míti vědomí 230.
 míti vyslouženo 4.
 míti za to 55.
 míti zkušenost 230.
 mlčeti 242.
 mluva 170.
 mluvčí 171.
 mluvit 141., 262.
 mluvit ve shromáždění 42.
 mluvu 66.
 množství 108.
 moc 139, 195.
 moc branná 80.
 mocný 69.
 modla 237.
 modlitba smírná 190.
 mohutný 97.
 mor 187.
 moudrý 205.
 možno 101.
 mrav 48.
 mravopočestný 32.
 mravy 120.
 mrtvola 53.
 mrzkost 84.
 mstivost 131.
 můj, tvůj atd. 150.
 muka 190.
 musiti 59.
 muž 112.
 mýliti 85.
 mysl 18.
 mysliti 43., 55.
 mzda 198.

N.

Na jevo dáti 155.
 na chvilku 178.
 na novo 222.
 na odiv stavěti 87.
 na slovo vzatý 40.
 na svůj vrub 256.
 na věky 7.
 na vždy 7.
 nabídnouti 202,

nábreží 220.
 nabyti zprávy 45.
 náčelník 75.
 nadání 120.
 nadvláda 215.
 náhle 217.
 náhoda 102.
 náhraha 190.
 najednou 217., 236.
 na jiném místě 12.
 náklonnost 88.
 nalézti 55., 130.
 náležitosti 59.
 náležitost 160.
 nápev 36.
 napomínati 154.
 naposled 244.
 napraviti 54.
 náramný 146.
 národ 108.
 národní 181.
 naříditi 60, 132.
 násilí 195.
 naskytá se 98.
 následovati 234.
 nastávati 151.
 nastoupiti 234.
 nauky 78.
 navěsti 74.
 návrh učiniti 162.
 navštěvovaný 40.
 návyk 48.
 navyklý býti 239.
 nazývati 165.
 ne — leč 153.
 nebezpečný 114.
 nečinnost 122.
 nedávno 167.
 nedbati 49.
 nedostatek míti 76.
 nedostávati se 1., 76.
 nedotknutelný 224.
 nehoda 57., 102.
 nechat 37.
 nechati čeho 62., 182.
 nějakou chvilku 178.
 nejhořejší 255.
 nejistý 114.
 nejméně 226.
 nejmnožší 188.
 nejraději 147.
 nejspíše 147.
 nejvíce 188.
 nejvýše 147.
 nejvyšší 255.
 nejvyšší vůdce 75.
 nejvzdálenější 255.
 nejzadnější 255.
 nejzazší 255.
 někdejší 264.
 někdo 13.
 někdy 212.
 několik 188.
 některý 13., 188.
 nelaskavý 139.
 nelícený 223.
 nelidský 146.
 nemajetný 183.
 nemálo 188.
 nemíti 35., 76.
 nemluvit 242.
 nemluvně 123.
 nemoc 156.
 nemoc nakažlivá 187.
 nemožný 183.
 nenadále 217.
 nenadálý 166.
 neobratnost 126.
 neobyčejný 166.
 neosláblý 249.
 nepatrný 139., 179.
 nepevný 124.
 nepohodlí 57.
 nepochybný 254.
 nepomíjitelný 7.
 neporušený 32., 225., 249.
 nepovědomý 127.
 nepřavost 84.
 nepřátelský 114.
 nepřetržitě 52.
 nepřiležitý 186.
 nepřítel 115.
 nepřítomnu býti 1.
 nepřiznivý 186.
 neschopnost 126.
 neschvalovati 271.
 nesilný 124.
 neskonale 7.
 neslýchaný 166.
 nesměti 59.
 nesmírný 146.
 nesnadný 139.
 nestatečný 124.
 nésti 92., 191.
 nešlechtnost 84.
 nešťastný 183.
 neštěstí 57.

netoliko — nýbrž i 79.
 netvor 19.
 neujatý 249.
 neumělost 122., 126.
 neumělý 127.
 neustále 52.
 nevážit si 49., 62.
 nevědění 126.
 nevědomost 126.
 nevědomý 127., 230.
 nevědoucí 127.
 nevhodný 186.
 nevlidný 139.
 nevrly 139.
 nevíšmat si 49., 62.
 nevražiti 131.
 nevražný 114.
 nevrítí 131.
 nevzdělaný 127.
 nezběhlý 127.
 nezbytno jest 59.
 nezkušený 127.
 neznalost 126.
 neznalý 127., 230.
 neznání 126.
 nositi 191.
 nouzi míti 76.
 novina 166.
 novota 166.
 nový 166.
 nuzný 183.

O.

O málo ne 91.
 oba 73.
 obava 248.
 obávati se 248.
 občanstvo 108., 219.
 obdariti 113.
 obec 219.
 obecně 175.
 obecním nákladem 175.
 oběť 57.
 obezřelý 205.
 obhájit 193.
 obilí 103.
 objeviti 155.
 objeviti se 94.
 obklíčiti 168.
 oblehnouti 168.
 oblek 263.
 oblíbenost 88.
 oblíbiti si 14.
 obluda 19.

obmeškati 62.
 obmyslný 33.
 obmýšleti co 10., 43.
 obrániti 253.
 obrátiti v popel 23.
 obratný 33., 205.
 obraz 237.
 obrovský 146.
 obrys 95.
 obrad 48.
 obsáhlý 146.
 obvázáti 269.
 obvyklý 20.
 obyčej 48.
 obyčej náboženský 48.
 obyčejný 20.
 obývati 110.
 obzvláště 147.
 obzvláštní 81.
 očekávati 83.
 odbyti 2.
 oddanost 93.
 odděliti 70., 200.
 odebrati se 216.
 odejiti 216.
 odevzdati hlas 233.
 oděv 263.
 odhaliti 22.
 odchovati 74.
 odchýliti se 1.
 odkliditi 128.
 odkryti 22.
 odloučiti se 1.
 odložit smutek 263.
 odměna 198.
 odmítati 49.
 odniti 34., 200.
 odplata 198.
 odpočinek 211.
 odpověděti 141.
 odpůrce 115.
 odstoupiti 1.
 odstoupiti od čeho 62.
 odtucha 211.
 odvážit se čeho 27.
 odvěčný 7.
 odvrátiti se 1.
 ohavnost 84.
 ohlásiti 162.
 ohlédati 50.
 ohrady 136.
 ohromný 146.
 ohrožený 114.
 ohrožovati 151.

ochablost 122.
 ochrana 143.
 ochrániti 253.
 ochromený 124.
 okamžik 246.
 okamžik rozhodný 246.
 oklamati 85.
 okolnosti 246.
 okrasa 143.
 okrsek zemský 159.
 oloupiti 200.
 omrzeloš 122.
 omrzely 139.
 opačný 68.
 opanovati 72.
 opatriti (něčím) 74.
 opatrný 33.
 opět 222.
 opěvovati 142.
 opravdu 37.
 opravit 54.
 oprávněnost 134.
 opustiti 216.
 orba 9.
 orné pole 9.
 oslepnouti 143.
 osloviti 165.
 ostatně 12.
 ostatní 38.
 ostaviti 216.
 ostraha 56.
 ostríhati 253.
 ostýchat se 248.
 ostýchavost 206.
 osud 102.
 osvědčiti 155.
 ošáliti 85.
 oštěp 25.
 otcovský 181.
 otcův 181.
 otevíreně 175.
 otevřiti 22.
 otrok 235.
 ovládati 214.
 ovšem 37., 101.
 ozdoba 143.
 označiti 155.
 oznámiti 155., 162.
 oženiti se 259.

P.

Pád nešťastný 102.
 padlina 53.
 pálení 23.

- pamětliv býti 148.
 paní 90., 215.
 panovati 214.
 panství 215.
 parob 235.
 pátrati 129.
 patřiti 50.
 patří se 59.
 pečlivost 121.
 pečlivý 65.
 pěkný 209.
 peloponnéský 8.
 peníze 185.
 p. mnoho, málo 185.
 pěstovati 113.
 pěti 142.
 pevná půda 247.
 pevně věřiti 55.
 pevný 97.
 pilnost 121.
 píseň 36.
 písnička 36.
 pít 30.
 planý 260.
 plápolati 23.
 plášť 263.
 plat 198.
 plavba 265.
 plen 196.
 plení 200.
 plesání 107.
 plodiny 103.
 plochý 5.
 po druhé 222.
 po královsku 213.
 po straně něčí býti 10.
 pobádati 154.
 poběhlec 251.
 pobíhati úzkostlivě 248.
 pobiti 128.
 poctiti něčím 58.
 poctivost 93.
 poctivě 93.
 poctivý 32.
 počátek 125.
 počestný 32.
 počít 41.
 podbiti pod svou moc 72.
 poděšenost 248.
 podívati se 50.
 podivovati se 152.
 podjati se 41., 241.
 podmaniti 71., 268.
 podnět 24.
 podnikavost 121.
 podoba 95., 237.
 podobizna 237.
 podporovati 3.
 podrobiti 71.
 podrobiti se 176., 268.
 podstatný 150.
 podtají 39.
 podvelitel 75.
 podvésti 85.
 podvoliti se 241.
 pohled 95.
 pohledávati 192.
 pohlížeti 152., 267.
 pohnutka 24.
 pobnutu býti 92.
 pohoršiti 270.
 pohrávati 142.
 pohrdati 49.
 pohroma 57.
 pohroma válečná 57.
 pohřešovati 35., 169.
 pohyby 274.
 pochlebovati 31.
 pochod 265.
 pochvala 218.
 pojati za manželku 259.
 pojednávat 67.
 pokládati 55.
 pokladnice 185.
 pokoj 184., 211.
 pokořiti 71.
 pokřik válečný 274.
 pokryti 245.
 pokus 45.
 pokusiti se o co 27.
 pokuta 190.
 pokutovati 210.
 polapiti 34.
 polepsiti 54.
 položit 70.
 pomáhati 3.
 pomezny 266.
 poměry 246.
 pominouti 62.
 pomoc 143.
 pomoci poskytnouti 3.
 pomoci přispěti 3.
 pomocník 235.
 pomoří 220.
 pomýšleti 43.
 ponoukání býti 92.
 ponůčka 56.
 popadnouti 34.
 popatřiti 50.
 popíjeti 30.
 poplach 248.
 poplatek 252.
 poprava 190.
 poprání 237.
 popudlivý 131.
 poradná schůze 42.
 poraziti 268.
 porážeti 128.
 porážka 57.
 poroučeti 132.
 porubati 128.
 porušiti 270.
 pořádek 172.
 pořekadlo 262.
 posádka 56.
 posekati 128.
 poskvrniti 270.
 poskytovat pomoci 3.
 posláni 77.
 poslední 255.
 posléze 244.
 poslouchati 176.
 posluchačstvo 42.
 postava 95.
 postihnouti 130.
 postup 172.
 posuzovati 55.
 posvátný 224.
 posvěcený 224.
 po té 194.
 potěšení 107.
 potkati se polem 208.
 potměšilý 33.
 potom 194.
 potomstvo 159.
 potřeba jest 59.
 potřebný 183.
 potřebovati 76.
 potýkati se 203.
 poustati 62.
 pouť 265.
 používati 258.
 povaha 120.
 povděčnu býti 51.
 pověděti miněni 141.
 pověst 86.
 povídati 162.
 povídka 111.
 povinnost 160.
 povinování býti 59.
 povoliti 46.
 povrhovati 49.

- povýšenec 166.
 pozbyti 16.
 poznati 44.
 pozorovati 50.
 požadovati 192.
 požeňnaný 89.
 požitek mítí 258.
 práce 136.
 právě 147.
 právě teď 167.
 praviti (s určitostí) 64.
 právo 134., 219.
 pravý 32.
 prázdeň 184.
 prázdný 260.
 prázdný škody, úhony 249.
 prchati 105.
 prchlivost 131.
 princip 125.
 pro 204.
 prodlení 246.
 prodlužovati válku 29.
 prohlásiti 87., 132.
 prohlédati 50.
 projeviti 155.
 prokázati 155.
 promeškati 62.
 promínouti 182.
 pronésti (míněni) 87.
 propověď 262.
 propuštěnec 140.
 proraziti 128.
 prosaik 231.
 prositi pokorně 221.
 proslavený 40.
 proslulý 146.
 prospěch 103., 144.
 prospěšno jest 59.
 prospěšný 89., 225.
 prospívati 3.
 prostomyslně 175.
 prostranný 146.
 prostý 223.
 prostým býti 35.
 protivník 115.
 protivný 68.
 provésti 2., 10.
 provinění 84.
 provolávati 274.
 proud 99.
 prozřetelný 205.
 průkaz 24.
 průvod 56.
 prvky 125.
 první 199.
 přátelé 203.
 přátí si 169.
 přeběhlec 251.
 přeběhnouti 105.
 přece 226.
 před 21.
 před časy 167.
 předěiti 268.
 předepsati 132.
 předešlý 264.
 předešlým 147.
 přední stráž 56.
 přední voj 80.
 předsevziti si 60.
 předstihnouti 268.
 předstírati 238.
 přejati 34., 241.
 překážeti 119.
 překonati 268.
 přelstiti 85.
 přemítati 43.
 přemnozí 188.
 přemoci 71., 268.
 přemýšleti 43.
 přerušiti 62.
 přespolní 186.
 přestati 62.
 přestati na něčem 51.
 přesvědčenu býti 55.
 přetrpěti 182.
 převeliký 146.
 převléci se v šaty smu-
 tečné 263.
 převzítí 241.
 při nejmenším 226.
 přibrati 258.
 přibuzní 203.
 příčina 24.
 příčinlivost 121.
 přihází se 98.
 příhoda 102.
 příhodný 118.
 přijati 34., 241.
 přijati na milost 253.
 příjemný 133., 209.
 přijíti ku svému 34.
 přijíti oč 16.
 příklad dáti 24.
 přikryti 245.
 přikrývka 263.
 příležitý 118.
 přimlouvati se 233.
 přímo 175.
 přímoří 220.
 případ 102.
 připadá 98.
 přepis 77.
 připomenouti co 154.
 připověděti 202.
 připravovati se 43.
 připustiti 46.
 přirozený 163.
 přísaha 235.
 přislíbiti 202.
 přispívati 1.
 přistihnouti 130.
 přístupným učiniti 22.
 přisvědčovati 31.
 přítulnost 93.
 přivésti k místu 2.
 přívětivý 139.
 přízeň 88.
 příznivý 89., 118.
 půda 9., 247.
 pustiti se do něčeho 41.
 pustiti z rukou 62.
 pustošiti 200.
 pustý 146.
 půvabný 209.
 původ 24., 231.
 původní 163.
 pých 84.
 pýcha 28.

R.

- Rád 239.
 rada 42.
 raději 189.
 radno jest 59.
 radost 107.
 raniti 270.
 rázem 217.
 rek 112.
 robě 123.
 robota 136.
 ročně 20.
 roční 20.
 rod 108.
 role 9.
 roucho 263.
 roucho spodní 263.
 rovně 236.
 rovnoměrný 5.
 rovný 5.
 rozbirati 57.
 rozdělati 41.

rozdělití 70.
 rozebrati 200.
 rozestaviti 70.
 rozhněvati se 131.
 rozhodnouti 60.
 rozhodnouti bojem 208.
 rozhořčený 114.
 rozhraní 96.
 rozjímati 43., 50., 67.
 rozkazovati 132., 214.
 rozkošný 209.
 rozlehlý 146.
 rozlícený 114.
 rozličný 68.
 rozložití 70.
 rozmluva 170.
 rozpomenouti se 148.
 rozprávěti 141.
 rozsekati 128.
 roztríditi 70.
 rozum 18.
 rozuměti něčemu 18.
 rozumný 205.
 rozvaha 18.
 rozzlobiti se 131.

R.

Řád 48., 172.
 řada 172.
 řádný 32.
 řeč 170.
 řečník 171.
 řečniti 262.
 řeka 99.
 řídití 214.
 řídití válku 29.
 Římané 138.

S.

S druhé strany 250.
 s nepořízenou 10.
 s oně strany 250.
 sám od sebe 256.
 samoděk 256.
 samochtě 256.
 samomluva 36.
 samorostlý 163.
 samovláda 215.
 sbíhá se 98.
 sbor 42.
 selskost 223.
 selský 223.
 sesláblý 124.
 sestárý 264.

shromáždění 42.
 shvězdění 240.
 scházeti 1.
 schopný 118.
 schůze 42.
 schváliti 51.
 schválně 121.
 sic 12.
 sídlo míti 110.
 síla 195.
 silnice 265.
 silný 97.
 sjezd 42.
 sklíčenost 218.
 skončiti 2.
 skončiti válku 47.
 skoro 91.
 skot 26.
 skrovný 179.
 skryté 39.
 skrze 204.
 skutečně 37.
 skutek 84., 111., 218.
 slaboch 124.
 slabý 124.
 sláva 218.
 slaviti 197.
 slavnostní 20.
 slavný 40.
 slíbiti 202.
 slibovati 151.
 sličnost 95.
 sličný 209.
 slova nová tvořiti 262.
 slovo 262.
 sloh 170.
 slovní 146.
 sluha 235.
 sluší se 59.
 služba státní 160.
 služba vojenská 252.
 slyšeti 176.
 směsice 108.
 smír 100., 190.
 smlouva 100.
 smrt 157.
 smutek 145.
 smýšlení i jednání 120.
 smýšleti 43.
 snad 101.
 snadný 139.
 snášení 182.
 sněhobílý 11.
 sněm 42.

snoubenka 259.
 socha 237.
 sotva 273.
 souditi 55.
 soudy krajinské 42.
 souhvězdí 240.
 soumar 26.
 soumezný 266.
 soused 266.
 soustava vědecká 229.
 souvislost myšlenková 269.
 soužití 248.
 spanilý 209.
 spáliti 23.
 Sparfané 137.
 spása 143.
 spasilný 225.
 spasiti 253.
 spisovatel 231.
 spíše 189.
 spojení 100.
 spojití styhou 269.
 spojití těsně 269.
 spokojenost 211.
 spokojenu býti 51.
 společně 236.
 společnost 42.
 spoléhati 55.
 spolehlivý 69., 254.
 spolek 42., 100.
 spolu 236.
 spořádati 70.
 spoutati 269.
 správný 32.
 spravovati 214.
 spravovati úřad 4.
 sprostý (lid) 108., 223.
 sprovoditi 128.
 srdce 18.
 srdnatost 18.
 stádo 26.
 stanoviště 56.
 starodávňý 264.
 starosvětský 264.
 starý 264.
 stářícký 264.
 stáří 6.
 stát 219.
 statečný 32.
 státi k někomu 10.
 státi na svém 64.
 státi oč 10.
 státi se 94., 98.

statky 32.
stav 172.
stávají 94.
stavěti na odiv 87.
stavěti se 238
stejně 236.
stejně silný 5
stejně veliký 5.
stejnorodý 5.
stejný 5.
stékati 168.
stěna 161.
stěží 273.
strádající 183.
strádati 76.
strach 248.
strana 177.
straniti se 105.
strannictví 177.
stranou 39.
strašiti 151.
stráž 56.
strážný sbor 56.
strojiti se 151.
stříci se 105.
střídavý 68.
stud 206.
stupeň 180.
stydlivost 206.
surový 127., 146., 223.
svatosvatý 224.
svatý 224.
svázati 269.
svěsti boj rozhodný 208.
svědek 231.
svědomí (dobré, zlé) 32.
svědomitost 93., 121.
svědomitě 93.
svědomitý 65.
svěřiti 55.
svět 159., 247.
světlo 143.
světlost 143.
světovláda 159.
svěží 166.
svízele 136.
svobodce 140.
svobodně 175.

Š.

Šat 263.
šat smutečný 263.
šatstvo 263.
šedivý 11.

šelma 19.
šerý 164.
šetrnost 113., 121., 206.
šetrnost prokazovati
113.
šik 80.
šíp 25.
širošíř 146.
škoda 57.
škola nižší 228.
škola vyšší 228.
špatnější 63.
špehové 82.
šťastný 89.
štěstí 102.
štěstí se 98.

T.

Tahoun 26.
tajně 39.
tak 243.
tak právě 226.
tak velice 243.
také 79.
tarmarčiti 144.
tázati se 129.
tehdy teprv 244.
téměř 91., 101.
teprv 244.
tesklivost 156.
těžce 273.
těžiti 144.
těžký 139.
tím způsobem 243.
tlupa 108.
tmavobarvý 164.
tmavý 164.
tok 99.
tolikéž 236.
toliko 153.
tou měrou 243.
toužiti 169.
tráviti život 272.
trest 190.
trestati 210.
trnouti 248.
trojský 8.
trpěti 182.
truchlivost 145.
trvám 101.
trvati 94.
trýzeň 190.
třásti se 248.
třeba 101.

třeba jest 59.
třída 172.
tu teprv 244.
tupiti 271.
tuším 101.
tušiti 55.
tvar 95.
tvárný 209.
tváří v tvář 21.
tvářiti se 238.
tvrdití 64.
tvrď 97.

U.

Ubíhati 105.
ubiti 128.
ubližiti 270.
ubohý 183.
úcta 113., 248.
uctivost 206.
uctu prokazovati 113.
učenci 78.
učení 229.
učenost 229.
učiniti začátek 41.
učitel výmluvnosti 171.
učiti 71.
udati 162.
udeřiti 128.
udržeti 191., 193.
uhlazenost 78.
úhledný 209.
uhlový 164.
uhoditi 128.
úhony prázdný 249.
ucházení se o úřad 15.
uchvátiti 34.
uchýliti se 105.
ujarmiti 72.
ujišťovati 64.
ujíti 105.
ujma 57.
úkaz 95.
ukázka 24.
ukazovati 87., 155
ukliditi válku 47.
úkol 160.
ukrásti 34.
ukrutný 146.
uložiti 132.
umění 229.
umění krásná 229.
u. výtvarná 237.
umění 230.

umíniti si 60.
 úmluva 100.
 uniknouti 105.
 upáliti 23.
 upevněný 97.
 uplácení 58.
 úplatky 58.
 úplný 249.
 upokojiti se čím 51.
 upotřebiti 258.
 upravit 74.
 uprchnouti 105.
 upřímně 175.
 uraziti 270.
 úroda 103.
 úrodný kraj 103.
 urozený 40.
 úřad 160.
 usilovati oč 10., 221.
 usilovnost 121.
 úskočný 33.
 úskok 251.
 usmrtiti 128.
 úspěchy 102.
 ustanoviti 60.
 ustati 62.
 ustavičně 52.
 ustavičný 7.
 úsudek 232.
 ušetřiti 253.
 uslechtilost 78.
 uslechtilý 257.
 uslechťovati 113.
 utéci 105.
 utéci se 105.
 útěcha 143.
 útěchu nalézati 51.
 utěšený 133.
 utíkati 105.
 útočiště vzíti 105.
 útočný 114.
 útrapa 136., 156.
 utvrzovati moc a sílu 3.
 uvažovati 43., 50., 55.
 uvědomiti 162.
 uvést v užívání, v obyčej, ve skutek 258.
 úvod 41.
 území 9.
 úzkost 248.
 uznati 44.
 uznati za dobré 51.
 úžas 248.
 užitečno jest 59.

užitečný 32.
 užitek 103., 144.
 užívati 258.

V.

V krátce 158.
 v pravdě 37.
 v skutku 37.
 v účtě míti 248.
 vábenu býti 92.
 váhavost 122.
 válčiti 28.
 válečnictví 28.
 válečný 28.
 válka 207.
 válku vésti, řídit, spravovati, prodlužovati, protahovati 29.
 válku skončiti, ukliditi 47.
 války milovný 28.
 varovati 154.
 varovati se 105.
 vážený 32., 139.
 vážiti si 14.
 vážnost 17., 139.
 vážný 139.
 vdáti se 259.
 vděčnost 109.
 vděčným býti 109.
 věčný 7.
 vedenu býti 92.
 věda 229.
 vědecké vzdělání 78.
 vědění 229.
 věděti 230., 267.
 vědomě 230.
 vědomosti 229.
 vědy 78.
 věk 6.
 velebiti 197.
 velebný 224.
 veleslavný 224.
 veleti 132., 214.
 veletok 99.
 velikánský 146.
 velikolepý 146.
 velikoměstské mravy 78.
 velikomožný 146.
 veliký 146.
 velitelem býti 214.
 velmi 147.
 venkov 9.
 venkovský 223.

veřeje 173.
 veřejně (vyznati) 87., 175.
 veřejnost 143.
 věrnost 93.
 věru 37.
 věřiti 55.
 ves 174.
 veselá mysl 107.
 veselost 107.
 vesmír 159., 249.
 vesnický 223.
 věsti 214.
 veškeren 249.
 většina 188.
 větší počet 188.
 vhod 246.
 vhodný 118.
 vchod 41., 173.
 více 188.
 viděti 267.
 viděti zřetelně 267.
 vím 37., 230.
 víra 93.
 viseti 151.
 vítaný 133.
 vkořeněný 264.
 vkupování se 15.
 vláčet 191.
 vladařiti 214.
 vlastenec 32.
 vlastenský 181.
 vlásti 214.
 vléci se 29.
 vlivný 139.
 vliv 195.
 vlohy 120.
 vložiti na koho co 132.
 vnačný 209.
 vnějšek 95.
 vnější 186.
 voj 80.
 vojenský 28.
 vojenství 28.
 vojevoda 75.
 vojna 207.
 vojsko 56., 80., 195.
 volati 274.
 voliti 61., 169.
 vražda 157.
 vrozený 163.
 vstup 173.
 všechen 249.
 všechen dohromady 249.

všeliký 249.
 vštěpiti 71.
 vůdce 75.
 vybíjeti 200.
 vybírati 61., 192.
 vybízeti 274.
 výborný 81.
 výbornost 198.
 vybraný 81.
 vycvičený 78.
 vycvičiti 74.
 vyčkávat 83.
 vyčínivati 151.
 vydávati se za 87.
 vydělati 149.
 výdělek 144.
 vydríti 34.
 vydržeti 182.
 vyhlásiti 165.
 vyhlašovati se za 87.
 vyhledávati 129.
 vyhlížeti 50., 83.
 výhoda 103., 144.
 výhostník 140.
 vyhovovati 176.
 vyhrožovati 151.
 vyhýbati se 105.
 vychází 98.
 vychovati 74.
 vychvalovati 197.
 vyjádřiti se 233.
 vyjednávati s kým 10.
 vykonati 2., 10.
 výkon posvátný 48.
 výkřik 262.
 vyložiti 155.
 vyložiti něco 5.
 vymáhati 192.
 výmluvný 66.
 vynalézavý 205.
 vynalézti 130.
 vynatý 81.
 vynésti rozsudek 233.
 vynikající 81.
 vyníti 34.
 výnos 103.
 výnosný 103.
 vypadá 98.
 vypátrati 130.
 vypěstovati 74.
 výpověď 262.
 vypravit (něčím) 74.
 vypravování 111.
 vypravovati 162.

výroční 20.
 výrok 262.
 výrok božský 102.
 vyrvati 34.
 vyříditi co 2., 162.
 vyskytnouti se 94.
 vyslanec 171.
 vysloužilce 264.
 vysokomyslnost 18.
 vysoký 201.
 vyspěti 94.
 vystáti 182.
 vystoupiti 94.
 výstraha 24.
 vystřídati se 234.
 vyšetřovati 67.
 výtečnost 198.
 výtečný 81.
 vítězek 144.
 vytrvalost 121.
 vytvořiti 74.
 vytýkati 271.
 vyučování 229.
 vyvážnouti 105.
 vyvoliti 61.
 vyznati 87.
 vyzvědači 82.
 vyzývati 274.
 vyžaduje toho slušnost 59.
 vzdáleni býti 1.
 vzdalovati 119.
 vzdělanost 78.
 vzdělaný 78., 257.
 vzdělati 74.
 vzdělávati 71., 113.
 vzebrati 200.
 vzejíti 94.
 vzhledati 152.
 vzíti 34.
 vzíti na se 241.
 vznešený 40., 146.
 vzor 24.
 vzpomenouti na co 148.
 vzývati 113., 221.
 vzývati prosebně 221.

Z.

Z čista jasna 217.
 z dobré vůle 256.
 za 250.
 za příčinou 204.
 začátek učiniti 41.
 za dobré uznati 51.

zahálčivost 122.
 zahladiti 128.
 zahraničný 186.
 záhuba 96., 187.
 zachovalý 225., 249.
 zachovati 191., 253.
 zachrániti 253.
 zachytiti 34., 130.
 zajisté 37.
 základy 125.
 zákon 134.
 zakrnělý 179.
 záliba 136.
 zálibný 15.
 zaměstnání vědecké 136.
 zamezovati 119.
 zamilovati si 14.
 zámožný 69., 89.
 zanedbati 62.
 zanechati 216.
 zápas 207.
 zápasiti 208.
 zapřísahati 221.
 zámutek 145.
 zároveň 236.
 zásada 125.
 zase 222.
 zasednutí 42.
 zasloužilým býti 149.
 zasloužiti si 149.
 zastaralý 264.
 zastihnouti 130.
 zástup 42., 80.
 zašlý 264.
 zatajovati 238.
 zavázati se 93.
 zavděčiti se 133.
 zavražditi 128.
 zavrci 49.
 zavrhovati 49.
 zazliti se 131.
 zaznamenati 162.
 zbabělost 122.
 zbaviti 200.
 zběh 251.
 zběhnouti 105.
 zbožná mysl 17.
 zbraň 25.
 zbroj 25.
 zdání 232.
 zdárný 89.
 zdařilý 89.
 zdechlina 53.
 zdráv 225.

zdraví 261.
 zdravý rozum 261.
 zdravot 261.
 zdravota 261.
 zdravý 225.
 zdržovati 119.
 ze své síly 256.
 zeď 161.
 země 159, 247.
 zeměkruh 159.
 zemnatý 247.
 zemřít v bitvě 157.
 zhrdati 49.
 zchytralý 33.
 zírati 50.
 zisk 103, 144, 196.
 získati 34., 149
 zjev 95.
 zjevně 175.
 zkáza 187.
 zkáziti 16.
 zkouška 45.
 zkusiti 45.
 zkušenost 45., 230.
 zkušený 33.
 zlehčiti 270.
 zločin 84.
 zlost 131.
 zmar 187.
 zmařiti 16.

zmatek 248.
 zmenšený 179.
 zmrzačený 124.
 znalost 229.
 znamenáný 81.
 znamení 24.
 znamení dáti 155.
 znamenitý 81., 146.
 známka 24.
 známost 229.
 známý 40.
 znáti 44.
 znectiti 270.
 znepokojován 114.
 znova 222.
 zoškliviti si 49.
 zotavení 211.
 zpěv 36.
 zpráva 111.
 zpupnost 18.
 způsobilý 118, 205.
 způsob jednání 48.
 způsobnost 120.
 způsobný 118.
 zřejmě 175.
 zřetel míti 50.
 zručný 205.
 ztráta 57.
 ztratiti 16.
 zúmysla 121.

zůstatí na něčem 60.
 zůstávati 83.
 zůstaviti 216.
 zvěděti 44.
 zvědové 82.
 zvěr 19.
 zvěstovati 162.
 zvetšely 264.
 zvíře 19.
 zvítěziti 268
 zvláštní 150.
 zvoliti 61.
 zvyk 48.
 zvykl jsem 238.

Ž.

Žádati 169, 192., 220.
 žádoucný 89.
 žalost 145
 žalozpěv 145.
 žebrácký 183.
 žena 90., 259.
 ženatým býti 259.
 žiti 272.
 živiti se 272.
 živobyti 6.
 živočich 19.
 živu býti 272.
 žold 198, 252.
 župa 174.

Opravy:

- V č. 34. při auferre čti: vzíti m. uzmosti;
 v č. 45. vlož po audire: accipere, cognoscere, certiore fieri; škrti
 pak: comperire a p.;
 v č. 55. vlož při fidere po bezpečiti: se;
 v č. 102. při fortuna škrti po los i a polož čárku.